

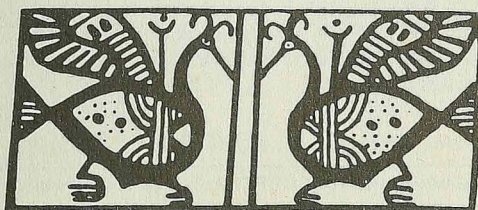
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ, ΚΥΡ. ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥ
ΣΑΝΘΗΣ, ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΝΥΜΦΟΠΟΥΛΟΣ,
ΘΕΜΙΣ ΣΙΑΠΚΑΡΑ - ΠΙΤΣΙΛΛΙΔΟΥ, ΡΕΑ ΚΟΥΜΙΔΟΥ ΕΡΕΛ,
ΣΤΕΛΙΟΣ ΝΤΟΜΑΛΗΣ, ΘΑΝ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΓΓ.
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ, ΣΑΡ. ΠΑΥΛΕΑΣ, ΑΡ. ΚΟΥΔΟΥ-
ΝΑΡΗΣ, Γ. ΜΕΝΑΡΔΟΣ, Ι. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, MARIO BRINDISI, Γ. ΧΑ-
ΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, ΔΗΜ. ΖΑΔΕΣ, ΓΕΩΡΓ. Κ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

331-333

ISSN 0554 - 3363



ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΝΗΝΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900

Γιὰ τοὺς Συνδρομητὰς Ἑλλάδας:
Παραλῶ νὰ πληρώνεται ἡ συνδρομὴ στὴν ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμοῦ 080/51260530
στὸ ὄνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αἰτιολογία: Συνδρομὴ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἔτος ...
καὶ νὰ μᾶς στέλλεται ἡ ἀπόδειξη γιὰ τὰ βιβλία μας.

| | |
|---|-----------------|
| Ἐτήσια συνδρομὴ | Κε4.00 |
| Ἐτήσια συνδρομὴ διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς | Κε5.00 |
| Ἐτήσια συνδρομὴ Ἑλλάδος | \$20 (δολλάρια) |
| Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ | \$20 (δολλάρια) |
| Τιμὴ τεύχους | Κε1.00 |

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισέ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Ἀνάπτυξη πλερώνονται στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

| | |
|---|--------|
| ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ: Τρία ποιήματα | σ. 155 |
| ΚΥΡΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ: Δυὸ ποιήματα | 156 |
| Κ. ΨΥΣΑΝΘΗΣ: Δυὸ ἐπιγράμματα σὲ ποιητὲς | 157 |
| ΠΑΨ. ΣΤΑΥΡΟΥ: Ὁ ποιητὴς Νίκος Καζαντζάκης | 158 |
| ΚΩΣΤΑΣ ΝΥΜΦΟΠΟΥΛΟΣ: Κύπρος Φυλακισμένα Μνήματα | 161 |
| ΘΙΜΙΣ ΠΙΤΣΙΛΛΙΔΟΥ: Δὲν εἶναι ὅποια θάλασσα | 161 |
| ΡΕΑ ΚΟΥΜΙΔΟΥ ΕΡΕΛ: Δυὸ ποιήματα | 162 |
| ΣΤΕΛΙΟΣ ΝΤΟΜΑΛΗΣ: Κάπου μακριὰ — Ἡ μουσικὴ λειτουργία — Ὁ συνεργάτης τοῦ ἡλίου — Ἐπειδὴ — Ἐκφυλισμὸς | 163 |
| ΘΑΝ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ κατάκτηση τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητας — Προσεγγίσεις στὸ «Μῦρο καὶ δάκρυ» | 164 |
| ΑΓΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Τρία ποιήματα | 168 |

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ — Κ. Χρυσάνθης: Δυὸ ἐπιστολὲς στὸ Συμπόσιο «Ποίησης καὶ Κριτικῆς» (Κ. Σαρδελῆ καὶ Σαρ. Παυλέα) — ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ Ἄρ. Κουδουνάρη («Τὸ περιοδικὸ «Ἀβγῆ» — Γεώργ. Μενάρδος «Δυὸ τελευταῖα λόγια τοῦ Σίμου Μενάρδου» — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Χρυσάνθης: κριτικὲς γιὰ βιβλία τῶν ἐξῆς: Σαρ. Παυλέα, Καλλ. Καραγεώργη, Νίκης Χριστοδούλου, Χρῖστ. Κυπριανοῦ, Μεν. Χριστοδούλου καὶ Κ. Κωνσταντινίδη, Γιάννη Παπαδοπούλου, Κωνστ. Γιαγκουλλῆ, Μιχ. Μπρούπη, Ν.Β. Τυπάλδου, Νίκου Παπακωνσταντίνου, Βασ. Κραφίτη, Κώστα Βασιλείου, Τόμ. Ι. Μάου — Ἰ. Θεοχάρη κριτικὲς γιὰ βιβλία τῶν ἐξῆς: Ἄλκ. Γουλιμῆ, Ι.Μ. Χατζηφώτη, Κώστα Ἀσημακόπουλου, Β.Π. Πάσχου — ΠΟΙΚΙΛΙΑ — Χαιρετισμὸς Κ. Χατζηστεφάνου — Κ. Χρυσάνθη α' Ἐπέτειος ἰδρύσεως τοῦ «Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» — ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ — Mario Brindisi (μετ. Γ. Χατζηκωστῆς): α' Ἑλληνικὴ ποίηση τοῦ μιᾶς στὴν καρδιά — Γ. Χατζηκωστῆ: Κύπρου Χρυσάνθη α' Ἐπιγράμματα — Δημ. Ζαδέ: Κ. Χρυσάνθη «Πεζὸς Λόγος III» — Γ.Κ. Ἰωαννίδη: α' Ἐνα παιδάκι μὲ κυκλάμινα — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

Υπεύθυνος κατὰ νόμον: Δρ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Τύποις: Τυπογραφεία-Λιθογραφεία «ΘΕΟΠΡΕΣ» Λτδ., Τηλ. 444940-448883, Λευκωσία

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ύπευθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΚΗ'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1988

ΑΡ. 331-333

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΚΙΝΥΡΑ ΝΙΚΗΤΗ

*Αγωνιστή της λύρας Υμνωδέ.
Νικητή του Απόλλωνα.
Της Κύπρου Προφητάνακτα Ιερέα.
Ταμένος σ' ακατάλυτους Βωμούς.
Της Μούσας να ρυθμίζεις το σκοπό.
Την πάλη να κρατάς του Διγενή.
Φωνή μελωδική.
Φωνή απροσκύνητη.
Νικητήρια δύναμη.*

ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

*«Χαλάλι της Πατρίδας μου».
Τούτος ο Μέγας Λόγος
ο Ελληνικός
από τ' αρχαίο ξεκινάει το φέγγος.
Περνάει από τα Ζάλογγα,
την Αραπίτσα, από την Πίνδο...
Στέκεται στο νησί σου
κι αναδύεται πάλι και πάλι
πύρινος, ιερός, συγκλονιστικός,
από τη σπαραγμένη σου καρδιά
ΜΑΝΑ Ελληνίδα.*

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ

*«Απιδάκι βουνό μου...»
Η λυρική φωνή σου εδώ
αναδύεται από κάθε πέτρα.
Καθώς από το κύμα η Κύπριδα.
-Γλυκός αχός ξεχύνεται-
Περιπλανήθηκα, σύναξα,
αποκρυπτογράφησα.
Κρατάει μian άρπα το βουνό
σε νοσταλγεί
και μελωδεί για Σένα.*

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

Μὴ μὲ ρωτᾶς γιατί σ' ἀγάπησα,
γιατί ἀκόμα σ' ἀγαπῶ.
Ψάχνω μέσα στὰ μύχια τῆς ψυχῆς μου
νὰ βρῶ δυὸ σπόρους ἐλπίδας
στὸν κῆπο τῆς ἀπελπισιᾶς μου
κι εἶν' ὅλα τους ξεψυχισμένα.
Μὰ ἐσύ, τὸ ξέρω, θὰ ξανάρθεις
μέσα στὴν ἀγκαλιά μου
ὅπως πρὶν
καὶ θὰ σὲ νανουρίσω ξανά
πάνω στὰ κόμματα τῆς ἀγάπης μας
κι ὡς βροντοῦν τριγύρω μας ἀστροπελέκια.
ὦ! Ναί. Θὰ ξαναρθοῦμε ὅλοι
μέσα στὴν καταχνιά τοῦ πρωῒνοῦ
ξεφεύγοντας τὸν κλοιὸ τῶν συρματοπλεγμάτων σου
καὶ θὰ τρυγήσουμε ξανά
μέσα στοὺς μυρωμένους κόρφους σου
τὰ χρυσὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων.

ΖΗΝΩΝ Ο ΚΙΤΙΕΥΣ ΙΔΡΥΕΙ ΣΧΟΛΗΝ

[Διηγούνται τὰ γεγονότα Διογένης Λαέρτιος,
6.96-97 καὶ Apuleius, Florida, 14]

Πολὺ πεθύμησε τὸ Κράτητα ἡ Ἱππαρχία,
γιατί τὴν ἐγοῦτενε ἡ κυνικὴ φιλοσοφία.
Μὰ οἱ γονιοὶ τῆς δὲν τὸν ἤθελαν τὸν Κράτητα γαμπρό,
γιατί περίμεναν κανένα ἄλλον πιὸ λαμπρό.
Πῆγαν λοιπὸν στὸν Κράτητα νὰ τὸν παρακαλέσουν,
τὴν κόρη τους νὰ συμβουλευέση, ἴσως καὶ τὴν ἀποτρέψουν.
Κι αὐτὸς γιὰ νὰ τῆς δείξη τί εἶναι κυνικὴ φιλοσοφία,
βγάζει τὰ ροῦχα ὅλα καὶ τῆς δείχνει τὰ αἰδοῖα.
Μ' αὐτὴ, ἀντίς ν' ἀποστραφῆ, ἐγοητεύθη
κι ἔτσι τὸν Κράτητα τὸν ἐπανδρεύθη.

Ὁ λόγος ὡς ἐδῶ δὲν ἔχει μὲ τὴν Κύπρο σχέση,
μὰ ἔλα π' ἀναμίχθηκε ὁ Ζήνων, δὶχως νὰ τ' ἀρέσει...

*Τὴν ἄλλη μέρα ξεγυμνώθηκαν Κράτης καὶ Ἱππαρχία
κι ἐνώπιον κοινοῦ σὲ μιὰ στοὰν ἐκάμαν ἀταξία.*

*Θέλησε δηλαδὴ ὁ Κράτης νὰ τῆς δείξει, ὅχι μέσ' τὴν τάξη,
πῶς γίνεται ὁ σεξουαλισμὸς στὴν πρόξηση.*

*Ὁ Ζήνων εἶδε τὴν ξετσιπωσιά καὶ τοὺς σιχάθηκε,
τὸν τρίβωνά του βγάζει, τοὺς σκεπάζει, κι αὐτὸς χάθηκε.
Καὶ ἀπὸ τότες ἐγκατέλειψε τὴν Κυνική Σχολή
κι ἔγινε ἰδρυτὴς Σχολῆς δικῆς του ποὺ πρόοδεψε πολὺ.
Καὶ τόσο ἦταν ἐγκρατέστατος κι ὀλιγαρκῆς ὁ Ζήνων,
ποὺ ἔρωγε μόνο σῦκα καὶ φακές, μὲ ἓνα ποτηράκι οἶνον.*

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΤΖΗ-ΓΩΑΝΝΟΥ

ΔΥΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΕ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΣΤΟΝ ΜΙΝΩ ΚΡΑΛΗ

*Ἐπάξια πῆρες τὸ βαθμὸ
ἀνάμεσα στοὺς πρώτους ποιητές.*

ΣΤΟΝ ΛΕΥΤΕΡΗ ΓΙΑΝΝΙΔΗ

(Συλλογὴ «Βήματα στὴν ἄμμο»)

*Κι' ἂν ἔγραψες τὸ βῆμα σου στὴν ἄμμο
ὁ μπάτης δὲν τὸ σάρωσε.
Ἡ ποίηση καὶ στὴν ἄμμο ἀκόμα
φεγγοβολᾷ παντοτινά.*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Ποίημα ήταν το πνευματικό δημιούργημα που ο Νίκος Καζαντζάκης θεωρούσε ως *Το έργο του*, τουλάχιστο στη δεκαετία του 1930. Χρησιμοποίησε τη λατινική λέξη *Obra* για να το χαρακτηρίσει ως μοναδικό επίτευγμα, που σημαίνει ακριβώς τούτο: *Το έργο*. Πρόκειται για την «Οδύσεια», την οποία άρχισε να γράφει το χειμώνα του 1925 και τελείωσε και εξέδωσε το 1938, σε μεγάλο σχήμα.

Η «Οδύσεια» είναι το αποτύπωμα της βιοθεωρίας και της κοσμοθεωρίας του. Ο Οδυσσεύς είναι μια προεκβολή του ίδιου του συγγραφέα, φορτωμένη και φορτισμένη με τα δικά του όνειρα και οράματα, τις λαχτάρες και τις ενατενίσεις του, για να απολήξει στο θάνατο πάνω σ' ένα παγόβουνο στην άκρη του κόσμου, στο Νότιο Πόλο. Κάπως μετέωρος ανάμεσα γης και ουρανού ήταν και ο Καζαντζάκης και η τελευταία διαδρομή της φυσικής ζωής του στον πλανήτη μας ήταν και του ίδιου στην άκρη του κόσμου, πάνω από το Βόρειο Πόλο, στο ταξίδι της επιστροφής από την Ανατολή στη Δύση, από το Τόκιο στην Αντίμπ της Γαλλίας. Έμεινε μεσοστρατίς, στο Φράϊμπουργκ της Γερμανίας, όπως μεσοπέλαγα έμεινε ο Οδυσσεύς. Ο δημιουργός στο Βορρά και το δημιούργημα στο Νότο.

Η «Οδύσεια», με τους 33,333 στίχους, χρειάστηκε 14 χρόνια για να πάρει την οριστική μορφή της, αφού πέρασε επτά γραφές. Δούλεψε πάνω της 1000 μέρες, 15 ώρες το μερονύχτι, συνολικά 15,000 ώρες. Η «Οδύσεια» αποκλήθηκε το «έπος της λευκής φυλής» και υπήρξε μέγα άθλημα και άξιος άθλος του Νίκου Καζαντζάκη.

Ήταν σκληρός δουλευτής ο Καζαντζάκης. Καθισμένος ολάκερες ώρες στο γραφείο του, αποκλήθηκε «καρεκλοκένταυρος». Σαν τους μυθικούς Κενταύρους, που είχαν πρόσωπο ανθρώπινο και σώμα αλόγου, έτσι και ο Καζαντζάκης, καθώς συνέχεια δούλευε, φαινόταν ψηλά το κεφάλι του, ενώ το σώμα του ήταν σαν συναρτημένο με την καρέκλα. Και δούλευε σχεδόν ασταμάτητα, προτιμώντας το φως της μέρας, από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου. «Χωρίς ήλιο, σιωπώ», έγραψε ο ίδιος. "Sine sole, sileo". Γράφοντας την «Οδύσεια» δεν σιωπούσε ούτε στο σκοτάδι.

Πριν από την «Οδύσεια» ο Καζαντζάκης μας έδωσε φιλοσοφικά δοκίμια και την «Ασκητική», μεταφράσεις αρχαίων Ελλήνων και άλλων μεγάλων συγγραφέων και δραματικά έργα. Ακόμη μας έδωσε τότε ένα μυθιστόρημα και σχέδια μυθιστορημάτων. Ήσαν τα έργα αυτά αποτέλεσμα των σπουδών του στα νομικά και στη φιλοσοφία, καθώς και των περιηγήσεών του στην Ελλάδα και σε ξένες χώρες, κοντινές και μακρινές.

Στα διαλείμματα της «Οδύσειας» ο Νίκος Καζαντζάκης μας έδωσε και άλλα ποιήματα. Μια ομάδα 21 ποιημάτων πρωτοεκδόθηκαν σε βιβλίο το 1960, τρία χρόνια μετά το θάνατό του, με τον τίτλο «Τερτσίνες». Γράφτηκαν από το

1932 ως το 1937 και είναι το καθένα αφιερωμένο και σ' ένα φιλικό του πρόσωπο.

Τα τραγούδια των «Τερτσινών» είναι εμπνευσμένα από πρόσωπα, ανθρώπινα και θεία, που τον συγκίνησαν, τον επηρέασαν ή και υπήρξαν γι' αυτόν πρότυπα. Και είναι, κατά σειρά γραφής: «Δάντης», που γράφτηκε το Νοέμβριο του 1932 στη Μαδρίτη, «Ο Γκρέκο», «Τσιγκισχάνος», «Ψυχάρης», «Αγία Τερέζα», «Λένιν», «Δον Κιχώτης», «Εις εαυτόν», «Μουχαμέτης», «Νίτσε», «Βούδας», «Μωϋσής», «Η Τερτσίνα» (το τραγούδι του τραγουδιού), «Ελένη» (η σύντροφός του), «Σαιξπήρος», «Leonardo», «Τόντα Ράμπα», «Χιντεγιόχη», «Μέγας Αλέξανδρος», «Χριστός» και «Παππούς - πατέρας - εγγονός», που γράφτηκε στην Αίγινα, τον Ιούλιο του 1937.

Γράφει, μεταξύ άλλων, ο συγγραφέας σ' ένα προλογικό σημείωμα των ποιημάτων του αυτών: «Στα τραγούδια ετούτα θα 'θελα να μπορούσα να φανέρωνα την ταραχή και τη χαρά που μου δίνουν οι ψυχές που εθρέψαν την ψυχή μου. Είναι οι Μάνες απ' όπου βύζαξα την αγάπη, όπως εγώ την νιώθω, την άσκηση, την επιμονή και την αφιλοκέρδεια· κι ακόμα την αντοχή - κι όχι μονάχα την αντοχή, παρά τον αμισάνθρωπο, πασίχαρον έρωτα της μοναξιάς.»

Μερικά από τα ποιήματα αυτά δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά λίγο μετά τη γραφή τους, άλλα περιλήφθηκαν σε βιβλία, όπως ο «Χιντεγιόχη», Ιάπωνας στρατηγός, στο «Ταξιδεύοντας - Ιαπωνία - Κίνα», ο Λένιν στο «Ταξιδεύοντας - Ρουσία» και ο «Δον Κιχώτης» στο «Ταξιδεύοντας - Ισπανία». Όπως συνέβαινε με όλα τα έργα του, που ο Καζαντζάκης έγραφε σε πρώτη γραφή και επεξεργαζόταν ξανά και ξανά μέχρις ότου πάρουν την τελική τους μορφή, το ίδιο συνέβη και με τις «Τερτσίνες». Σ' ένα τετράδιό του, που βρέθηκε στα κατάλοιπά του και περιλαμβάνει 18 από τα 21 κάντα, υπάρχει μια χειρόγραφη του σημείωση: «Διορθώνω τις τερτσίνες τούτες λιγάκι, σήμερα στις 15 του Απρίλη 1941 με την ελπίδα του θανάτου». Ο Καζαντζάκης ήταν τότε στην Αίγινα, η Ελλάδα βρισκόταν υπό γερμανική κατοχή και ο λαός δοκιμαζόταν από τη Μεγάλη Πείνα. Φωτογραφία του Καζαντζάκη από την εποχή εκείνη τον παρουσιάζει αδύνατο και σκελετωμένο, σαν ακτινογραφία. Ίσως απ' αυτό και η «ελπίδα του θανάτου».

Υπάρχουν και μερικά άλλα ποιήματα του Νίκου Καζαντζάκη, που ανευρίσκονται σκόρπια σε περιοδικά και δεν εκδόθηκαν σε βιβλίο. Της ίδιας περίπου μορφής με τα κάντα των «Τερτσινών» είναι το ποίημα «Χαιρετισμός στον Ίωνα Δραγούμη», που δημοσιεύτηκε στη «Νέα Εστία» το 1941 (τεύχος 342, 15.3.1941) και φέρει ημερομηνία γραφής 2.10.1940. Στον Ίωνα Δραγούμη ο Καζαντζάκης αφιέρωσε την τερτσίνα «Μέγας Αλέξανδρος».

Άλλα άγνωστα γενικά ποιήματα του Νίκου Καζαντζάκη, που συγκέντρωσα, είναι: «'Ασε με πάλι», ποίημα μυστικιστικό που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Πινακοθήκη» το 1907 (έτος Ζ', Σεπτέμβριος 1907) με το ψευδώνυμο Κάρμα Νιρβαμή, ο «Οιδίποδας», «Τα αιώνια», «Η αμυγδαλιά» και «Θερμοπύλες», που τα βρίσκουμε δημοσιευμένα στο περιοδικό «Γράμματα» της Αλεξάνδρειας το 1913-1914 (τόμος Β', Απρίλης 1913 - Ιούνιος 1914) με το ψευδώνυμο Πέτρος Ψηλορείτης. Το περιεχόμενο των ποιημάτων αυτών αντιστοιχεί

περίπου με την ονομασία τους, αλλ' ο ποιητής ενέβαλε σ' αυτά τους συμβολισμούς και τα μηνύματά του, με τα οποία είναι άλλωστε εμποτισμένο όλο το έργο του. Βρίσκουμε, ακόμη, στο περιοδικό «Πειραϊκά Γράμματα» του 1940 (Χρόνος Α', τεύχος 3, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1940) ένα λυρικό ποίημα με το πραγματικό του όνομα και με τον τίτλο «Βραδεία». Υπάρχουν ακόμη δυο ποιήματά του με πατριωτικό περιεχόμενο: Η «Σουλιώτισσα» και «Οι δύο Ελλιάδες». Αναζητώ τώρα μερικά άλλα ακόμη. Σκόρπια μικρά ποιήματά του έχουμε και στον «Φτωχούλη του Θεού», τα περίφημα «χάϊ-κάϊ».

Αλλ' ο Καζαντζάκης ασχολήθηκε και με μεταφράσεις ποιημάτων. Είναι πρωτίστως η «Ιλιάδα» και η «Οδύσεια» του Ομήρου, που τις μετέφρασε με τον Γιάννη Κακριδή σε μια αρμονική καρποφόρα συνεργασία τους. Ακόμη, η «Θεία Κωμωδία» του Δάντη, που περιέφερε μαζί του στα ταξίδια του ο Καζαντζάκης. Ο Καζαντζάκης τη μετέφρασε σε 45 μέρες. Επεξεργάστηκε τη μετάφρασή του και την τύπωσε το 1932. Προσθέτω ακόμη και τη μετάφρασή του του «Φάουστ» του Γκαίτε, που είναι ακόμη αδημοσίευτη σε βιβλίο. Πρόσφατα ένας αετονύχης Νεοέλληνας έκανε παράφραση της μετάφρασης της «Θείας Κωμωδίας» του Καζαντζάκη και την τύπωσε ως έργο δικό του!

Αλλά και μετάφραση ποιήματος του Jean Moréas, του «Je viens de mal parler de toi, rose suberbe», (Εξάισιο ρόδο, τώρα να, κακά για σε μιλούσα), βρίσκουμε να έχει κάνει ο Νίκος Καζαντζάκης. Ίσως η μετάφραση να έγινε στην περίοδο της φοιτητικής ζωής του Καζαντζάκη. Δεν υπάρχει πληροφορία για δημοσίευσή της τότε. Το κείμενο της μετάφρασης βρήκε ο Άρης Δικταίος ανάμεσα σε χειρόγραφα γράμματα του Καζαντζάκη, που φυλάσσονται στο Ιστορικό Μουσείο του Ηρακλείου Κρήτης, και το δημοσίευσε στη «Νέα Εστία» το 1961 (Τόμος 70, τεύχος 822, 1 Οκτωβρίου 1961).

Έχουμε, επίσης, και σωρεία άλλων μεταφράσεων ποιημάτων από τον Νίκο Καζαντζάκη. Περίφημες είναι οι μεταφράσεις του ποιημάτων με τον τίτλο «Σύγχρονη Ισπανική λυρική ποίηση». Η Ανθολογία του αυτή πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Κύκλος» το 1933 και το 1934. Ακόμη, μετέφρασε ποιήματα Ρώσων συγγραφέων, που περιλήφθηκαν στο ταξιδιωτικό του «Ρουσία» και στο βιβλίο του «Ιστορία της Ρούσικης Λογοτεχνίας» και Άγγλων, που ανευρίσκονται στο ταξιδιωτικό του «Αγγλία». Και δεν είναι μόνον αυτά.

Ο Νίκος Καζαντζάκης σχεδίαζε να γράψει και ένα άλλο ποίημα, της έκτασης και της μορφής της «Οδύσειας», με 33,333 17σύλλαβους στίχους, που θα το ονόμαζε «Ακρίτας». Η ονομασία είναι παρμένη από τα δημοτικά τραγούδια της Κύπρου, τα οποία ο Καζαντζάκης βρήκε τα πιο κατάλληλα από όλα τα τραγούδια του Ελληνισμού, για να πάρει από αυτά τον ήρωά του. Σώζεται το γενικό σχεδιάγραμμα του «Ακρίτα». Και στο σχεδιάγραμμα τούτο του «Ακρίτα» πολλές είναι οι αναφορές στην Κύπρο, όπως γενικά συμβαίνει με το έργο του Νίκου Καζαντζάκη.

Ο Νίκος Καζαντζάκης έγινε γνωστός σ' όλη την οικουμένη ως μυθιστοριογράφος. Αλλά το μυθιστόρημα ήταν γι' αυτόν παιχνίδι του λόγου και της ζωής. Ο ίδιος αισθανόταν ως στοχαστής και ποιητής.

ΚΥΠΡΟΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΑ ΜΝΗΜΑΤΑ

Εδώ θα σκύβουν προσκυνητές οι αιώνες
για ν' απιθώσουν το φιλί της αθανασίας
στων ηρώων τα γαληνά μέτωπα.
Και θα ριγούν στο άγγιμά τους
τα «λαμπρά παλληκάρια» τα κλεισμένα
στα «φυλακισμένα μνήματα».

Εδώ η αιώνια ψυχή της Ελλάδας
το παντοτινό της πρόταξε ΟΧΙ, μπροστά
στην αγχόνη του απαίσιου δυνάστη.

Εδώ κείτονται εκείνοι
που αφήφησαν το θάνατο
τους κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

Εδώ ανταμώνει
των παλληκαριών το τελευταίο χαμόγελο
με το φωτοστέφανο της Δόξας
και των προσκυνητών το ιερό δέος.

Εδώ, στον ελάχιστο τούτο χώρο
κείται η μέγιστη Δόξα.

Εδώ, στα «φυλακισμένα μνήματα».

Θεσσαλονίκη 1988

ΚΩΣΤΑΣ ΝΥΜΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΟΠΟΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ

Στή θάλασσα -γαλάζια γη- ο ήλιος περπατεί
όλόισια ως την ακρογιαλιά,
την άκρη της γαλάζιας γης.
Τò μονοπάτι φως.

Δέν είναι όποια θάλασσα ή θάλασσα ή δική μου
δέν είναι όποιος ήλιος τò μονοπάτι φως.

Λεμεσός, Δεκέμβριος 1986

ΘΕΜΙΣ ΣΙΑΠΚΑΡΑ-ΠΙΤΣΙΛΛΙΔΟΥ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΓΥΑΛΙΝΗ ΚΟΥΚΛΑ

Τι κι αν είναι γυαλί στην εποχή του μπετόν
 η Ψυχή μου
 Τι κι αν είναι παγίδα χρωμάτων
 στον ήλιο
 Πάντα εις άμμο εναποθέτω τα όνειρά μου
 Τον Δούρειο Ίππο Τη Γυάλινη Κούκλα
 Και τα ματωμένα κογχύλια
 Τις αμαρτίες της θάλασσας σιμα Να συμμερίζονται
 Οι γυάλινοι πνιγμοί μου Και οι ανάσες
 φλοίσβοι γυάλινοι
 Κι ένας αγαπημένος από μακριά με κιάλια αγναντεύει
 το τοπίο
 χωρίς να οικτρίζει τη γυαλινη φτωχεια μου
 Κι επιμένει καλπάζοντας Με τόξο πύρινο
 Να διαπεράσει την καρδιά Αστόχευτη πάντα
 Γιατί όπως κι η άσση Είτε στην αμμουδιά
 Είτε στην έρημο Τον ξεγελά

Αύγουστος 1982

ΓΛΑΦΥΡΑ ΠΑΛΑΤΙΑ

Ω! Τα γλάφυρα παλάτια
 Κι η δόξα! Τι γλάφυρα που είναι!
 Μοιάζουν με τον άτεκνο Θεό που γνώρισα
 να μου χαμογελά
 όταν αρχίνησε ο πόλεμος Κι ήμουν νησί
 Ω! Τα γλάφυρα παλάτια της Αμμόχωστος
 Κι ο ήλιος
 Τι άτυχα που δάμασαν τον φλοίσβο
 και το πορτοκάλι
 Τότε που περπατούσα με φτερά στα πόδια μου
 πάνω στην ολόχρυση και σταρένια άμμο
 Της τελευταίας ερωτικής λεηλασίας
 αγκαλιά τον Θεογνι
 Και ήταν κλεψύδρα η άμμος που σίγησε
 Στην τελευταία ανατολή
 Τη δόξα την άδοξη
 του πιο παραμυθένιο παλατιού

Αύγουστος 1982

ΡΕΑ ΚΟΥΜΙΔΟΥ ΕΡΕΑ

ΚΑΠΟΥ ΜΑΚΡΥΑ

Πρέπει να κοιτάω κάπου μακριά, να μη χάνομαι στα κοντινά πράγματα, στο τέλος θα καταντήσω να μη βλέπω πέρα από τη μύτη μου, θα χάσω την όρασή μου ολοσχερώς, ψηλαφιστά θα αναγκαστώ να ζήσω τη ζωή μου, και μόνο με τη μυρουδιά θα αντιλαμβάνομαι...

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Είχα μια έμμονη ιδέα που με τυραννούσε σ' όλη μου τη ζωή, και ξαφνικά με ψαρεύουν οι άνθρωποι και μου λεν πως η έμμονή μου ιδέα έγινε μαργαριτάρι πελώριο.

— Πριν πεθάνω ανακαλύπτω τη μυστική λειτουργία των πόνων μου —

Ο ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Κάθε πεταλούδα περνάει τη δοκιμασία αυτή, δεν είναι δυνατόν να βγάλει αλλιώς φτερά η αρετή, όταν περνάει το στάδιο της κάμπιας.

Η μορφή είναι μεταβατική, έχει ψευδόποδα για να συρθεί, τρώει χόρτο πικρό πριν έρθει η στιγμή, να πιει των λουλουδιών την ίδια την ψυχή, και να γίνει ο μεσολαβητής του έρωτα κάθε ανθού, σαν συνεργάτης του ήλιου.

ΕΠΕΙΔΗ

Επειδή δεν είχα τίποτε άλλο να τους δώσω, τους έδωσα τη δυστυχία μου. Αυτοί με τη δυστυχία τη δική μου πολλαπλασίασαν την ευτυχία τους. Έγιναν τόσο πλούσιοι από χαρά, που με ελεήσαν και μένα με μερικά ψίχουλα, διπλασιάζοντας τη δυστυχία μου.

ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΣ

Θέλησα να πω μια σωστή κουβέντα σ' έναν ανόητο, και η κουβέντα μου εκφυλίστηκε σε ανοησία...

ΣΤΕΛΙΟΣ ΝΤΟΜΑΛΗΣ

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Ε.Ν. ΜΟΣΧΟΥ: «ΜΥΡΟ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥ».

Σ' ένα καλοτυπωμένο τόμο τών εκδόσεων «Ίκαρος» ὁ γνωστός δοκιμιολογός, διευθυντής τῆς «Νέας Ἐστίας» κ. Εὐάγγελος Ν. Μόσχος συγκέντρωσε μερικά ἀπὸ τὰ σημαντικότερα δοκίμια καὶ μελετήματά του τῶν τελευταίων ἐτῶν πάνω σὲ θέματα κυρίως τῆς Νεοελληνικῆς πνευματικότητας. Ἄλλὰ καὶ τὰ μελετήματά του γιὰ τὸν Ἑρνέστο Ρενάν, τὸν Ἑρνέστο Ψυχάρη, τὸν Βικτόρ Οὐγκώ, τὸν Πῶλ Κλωντέλ καὶ τὸν Ἐλιοτ φωτίζονται καὶ αὐτὰ διακριτικά, ἀλλὰ μὲ ἐπάρκεια ἀπὸ τῆ θέση κάποιου τμηματοβατικῆς ἐλληνικότητας. Ἔτσι ἡ πνευματικὴ ἐνότητα τοῦ βιβλίου δὲν διασπᾶται καὶ ὁ βασικὸς ἀξονὰς του διατηρεῖ τὴν πνευματικὴ συνοχὴ του.

Τὸ «Μῦρο καὶ Δάκρυ» εἶναι τὸ δέκατο τυπωμένο δοκιμιακὸ βιβλίο τοῦ κ. Μόσχου, ἀλλὰ τὸ πρῶτο ποῦ τὸ χαρακτηρίζει ἡ μεγάλη εὐρύτητα προσεγγίσεων, ἐπισημάνσεων καὶ διαπιστώσεων. Πρόκειται γιὰ βιβλίο πνευματικῆς εὐρυχωρίας ποῦ ὅταν τὸ κλείνει ὁ ἀναγνώστης θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ὀφειλέτη γιατί ἔμαθε τόσα πολλὰ καὶ γιατί ἀκολουθώντας τις εὐαισθησίες τοῦ συγγραφέα του ἀποδύθηκε σὲ μιὰ τόσον μεγάλου μᾶκρους πνευματικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ κ. Ε.Ν. Μόσχος εἶναι σίγουρα ἓνα πολὺ εὐκίνητο πνεῦμα ποῦ ἀποφεύγει τὸν φόρτο τῆς περισσόλογης πλατυστομίας, καθὼς καὶ τὸν στόμφο τῆς ἀνούσιας θεματογραφίας. Εἶναι κριτικὸς τῶν θεμελιωτικῶν, οὐσιαστικῶν καὶ σφαιρικῶν ἀντικρουσμάτων. Κι αὐτὸ χωρὶς ποτὲ νὰ τοῦ ξεφεύγει ἡ λεπτομέρεια.

Στὸ βιβλίο αὐτὸ ἡ πληθώρα τῶν θεμάτων συμβιώνει ἀνετα μὲ τὴν λιτότητα. Ἔτσι μιὰ πνοὴ γνήσιας ἐλληνικότητας διατρέχει ὅλες τις σελίδες τοῦ ἔργου, δίνοντάς μας συνάμα καὶ ἓνα μέτρο προσήνειας, διαύγειας καὶ σοφῆς ἐξισορρόπησης τοῦ ὕλικου του.

Ὁ ἴδιος θὰ μᾶς ἐξομολογηθεῖ στὸν πρόλογό του σχετικά μὲ τὸν τίτλο τοῦ βιβλίου του: «Δὲν ἐκφράζει μονάχα τὰ αἰσθήματά του ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ (ἢ καὶ θαυμασμοῦ) ἀπέναντι στὴ μνήμη τῶν δημιουργῶν ποῦ κατὰ καιροὺς μὲ ἀπασχόλησαν μὲ τὸ ἔργο τους καὶ τὴ μορφή τους, ἀλλὰ ἐκφράζει πολὺ περισσότερο τὴ στάση τους ἀπέναντι στὸ αἰῶνιο πρόβλημα, τὴ δίψα τῆς ψυχῆς τους γιὰ ἐσωτερικὴ ἐνότητα, γιὰ πνευματικὴ ἐλευθερία, γιὰ μεταφυσικὴ λύτρωση. Ἡ πόρνη κατὰ τὸν Ὑμνογράφο, κάτω ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς ἀγωνίας τῆς καὶ τῆς δίψας τῆς γιὰ λύτρωση, ἔχυνε συγχρόνως τὸ μῦρο τῆς λατρείας τῆς καὶ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας τῆς στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ βεβουθισμένη τῇ ἀμαρτίᾳ, λέγει ὁ ἐμπνευσμένος Βυζαντινὸς ποιητής, εὔρε σὲ λιμένα τῆς σωτηρίας καὶ μύρον σὺν δάκρυσι κενοῦσα, ἐβόα».

Τὸ ὑπαρξιακὸ πρόβλημα μὲ τις ὅποιες μεταφυσικὲς του διαστάσεις σπονδύλωνει τὴν εὐοσμη τούτη πνευματικὴ κατάθεση.

Καὶ ἰδοὺ τὸ πρῶτο μελετήμα ποῦ ἀναφέρεται στὴν τοποθέτηση τοῦ Κωστή Παλαμᾶ ἀπέναντι στὶς ἐπιστημονικὲς ἀναζητήσεις τοῦ καιροῦ του. Ὑπο-

γραμμίζοντας δὲ τὴ δίψα τοῦ ποιητῆ αὐτοῦ γιὰ ἐσωτερικὴ ἐνότητα καὶ κοσμοθεωρία διαπιστώνει τὸ εὖρος τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ τὴν πάντα ξάγρυπνη καὶ διαθέσιμη συνείδησή του, ἡ ὁποία δὲν διστάζει νὰ ἐμπλακεῖ σὲ ὅποιαδήποτε πνευματικὴ ὁδύσεια, ὅσες δυσχέρειες κι ἂν παρουσιάζει. Γιατὶ ὁ Παλαμᾶς ἀντιμετώπιζε τὸ κάθε ζήτημα μὲ ἐμβρίθεια, καλὴ πίστη καὶ ἄκρα ἐντιμότητα. Καὶ ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἦταν γι' αὐτὸν κλῆρος ἐπώδυνος, πὺ δῆμος τὸν ἀναβάσταζε μὲ συνέπεια, ἐγρήγορη καὶ σεμνότητα νοῦ καὶ ψυχῆς. Γιὰ τὸν ποιητῆ τῆς «Τρισεύγενης» ἄλλωστε ὁ κ. Μόσχος ἔχει ἔτοιμη καὶ εἰδικὴ μελέτη ὅπου διαπραγματεύεται τὴν μεταφυσικὴ του ἀγωνία.

Ἀκολουθεῖ τὸ τρίμορφο μελέτημα γιὰ τὸν Ἑρνέστο Ρενάν, τὸν γαμπρό του Γιάννη Ψυχάρη καὶ τὸν ἑγγονό του Ἑρνέστο Ψυχάρη. Πρόκειται γιὰ μιὰ ὀλόκληρη δυναστεία στὸ χῶρο τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, ἀφοῦ καὶ ὁ δικός μας ὁ Γιάννης Ψυχάρης εἶχε ἐκτεταμένο καὶ σημαντικὸ γαλλόγλωσσο ἔργο.

Στὸ μελέτημα αὐτὸ ὁ μὴ ἐγκρατῆς στὰ σχετικὰ μὲ τὴ γαλλικὴ λογοτεχνία «Ἕλληνας ἀναγνώστης μαθαίνει πολλὰ γιὰ τὴ δράση καὶ τὴ συγγραφικὴ δραστηριότητα τοῦ πρόωρα χαμένου τελευταίου σημαντικοῦ βλαστοῦ τῶν οἰκογενειῶν Ρενάν καὶ Ψυχάρη. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἑρνέστο Ψυχάρη ὁ ὁποῖος ὡς συγγραφέας βιάδιζε ἕνα δρόμο ἀντίθετο ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ παπποῦ του, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμό πορεύτηκε στὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ.

Ἀντινομίες ἐξετάζει ὁ συγγραφέας καὶ στὸ μελέτημά του περὶ Οὐγκώ καὶ Κλωντέλ. Ποιὰ σχέση τάχα μπορεῖ νὰ συνδέει τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἀκραϊφνὴ δημοκράτη Οὐγκώ καὶ τοῦ συντηρητικοῦ καθολικοῦ Κλωντέλ; Κάποτε ὁ σκεπτικισμός, οἱ ἐπιφυλάξεις καὶ οἱ ἐπικρίσεις τοῦ δεύτερου γιὰ τὸ ἔργο τοῦ πρώτου θὰ δώσουν τὴ θέση τους στὴ συγκατάβαση καὶ στὴν κατανόηση.

Ἔτσι, τελικὰ, καθὼς τὸ ὑπογραμμίζει μὲ τόσην ἡρεμὴ ἔμφαση ὁ κ. Μόσχος, «ὁ χρόνος πὺ πέρασε ἴσαμε σήμερα ἔδειξε σίγουρα ὅτι καὶ τῶν δυὸ μεγάλων αὐτῶν ποιητῶν τῆς Γαλλίας τὸ ἔργο, πὺ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἀποτελοῦν δυὸ ἐντελῶς διαφορετικὲς ποιητικὲς καὶ πνευματικὲς ἰδιοσυγκρασίαι, κρύβει μέσα του πολὺ περισσότερα στοιχεῖα ἐπιβίωσης παρά λησμονιάς καὶ φθορᾶς. Αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ σήμερα ἀκόμα ὅταν διαβάζουμε τὸ ἔργο τους νιώθουμε μιὰ ξεχωριστὴ συγκίνηση καὶ μιὰ ἰδιαίτερη πνευματικὴ ἀπόλαυση, κάτι πὺ συμβαίνει μὲ τὸ ἔργο τῶν πράγματι μεγάλων δημιουργῶν».

Ἀκολουθεῖ τὸ μελέτημα μὲ τὸν τίτλο «ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη». Τὸ μελέτημα αὐτὸ νομίζω πὺς βάζει τελεία καὶ παῦλα στὴς λογῆς κατὰ καιροὺς φλυαρίες τῶν ἀμέτρητων «καβαφιστῶν» τοῦ ποδαριοῦ πὺς τάχα ὁ Καβάφης ἦταν πιστὸς χριστιανός. Ἡ θέση τοῦ κ. Μόσχου εἶναι ἡ μόνη πὺ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἀμφιλεγόμενου ποιητῆ. Καὶ διατυπώνεται μὲ τὴ γνωστὴ διαύγεια. Πράγματι ὁ χριστιανισμὸς τοῦ Καβάφη ἦταν μόνο ἱστορικὸς καὶ ὄχι βιωματικὸς καὶ ὑπαρξιακός, γιατί πουθενὰ δὲ βλέπουμε μέσα στὴν ποίησή του γὰ τὸν βασιάνισε σοβαρὰ τὸ ὑπαρξιακὸ πρόβλημα.

Αὐστηρὸς ἀλλὰ δίκαιος εἶναι ὁ δοκιμογράφος καὶ στὴν προσεκτικὴ ἐξέταση πὺ κάνει στὸ ἔργο ἐνὸς ἐκπροσώπου τῆς λησμονημένης πνευματικῆς μας παράδοσης, τοῦ Ἰωάννη Πολέμη. Θὰ σημειώσει στὴν κατακλείδα τῆς κριτικῆς

του αὐτῆς προσέγγισης πὼς «τὸ ταλέντο τοῦ Πολέμη εἶχεν ἔντελῶς περιορισμένην ἐμβέλεια. "Ὅ,τι δραματίστηκε καὶ ὅ,τι συνέλαβε μὲ τὴν καρδιά του, δὲ μπόρεσε νὰ τὸ ἀποκρυσταλλώσῃ σὲ τέχνη ὑψηλῆς στάθμης. "Ὅ,τι συνέλαβε ὁ νοῦς του καὶ ἡ καρδιά του, δὲ μπόρεσε νὰ τὸ φτάσῃ μὲ τὴν πένα ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια του».

Στὸ ἐπόμενο μελέτημα μὲ τὸν τίτλο: «' Ἡ θρησκευτικὴ φύση τοῦ " Ἀγγελοῦ Σικελιανοῦ», ὁ κ. Μόσχος θεωρώντας σφαιρικὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ποιητῆ διαπιστώνει πὼς ἡ πολυπρόσωπη, πολυσχιδῆς καὶ εὐρύχωρη ποίησή του εἶναι καρπὸς ἔντονης πνευματικῆς ἀνησυχίας καὶ ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας καὶ ἀποτελεῖ κατὰ τὸ κυριότερο καὶ σημαντικότερο μέρος του μιὰ μελέτη ζωῆς καὶ θανάτου ποιητικὰ ἐκφρασμένη καὶ ὑποστηριγμένη ἀποφασιστικὰ μὲ ἀρχαιοελληνικὰ (κυρίως ὀρφικὰ) σύμβολα καὶ μύθους, καὶ ζωντανῆς χριστιανικῆς παραδόσεις.

Τὸ ἐμπεριστατωμένο τοῦτο μελέτημα συμπληρώνεται καὶ ἀπὸ ἓνα δεύτερο ποὺ ἀναφέρεται στὶς πνευματικὰς δραστηριότητες τοῦ ποιητῆ τοῦ «' Ἀλαφροῦ Ἰσκιωτοῦ» στὰ χρόνια τοῦ μεγάλου πολέμου.

Στῆ συνέχεια, ὁ δοκιμιογράφος διαπραγματεύεται ἓνα πολὺ οἰκεῖο του θέμα παρμένο ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς ποίησης τοῦ Τ.Σ. "Ἐλιοτ, καὶ διαπιστώνει πὼς ὁ ποιητὴς αὐτός, ὅπως φανερώνουν τὰ καθέκαστα τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ ἔργου του κινήθηκε ἀνάμεσα στὴν πύλη τῆς Κόλασης καὶ τὴν πύλη τ' Οὐρανοῦ. Μὲ τίς ποιητικὰς του δὲ συλλήψεις καὶ τίς διαπιστώσεις του καὶ ὡς ποιητῆς καὶ ὡς κριτικὸς ἀναδείχθηκε ἓνας ἀληθινὸς προφήτης τοῦ καιροῦ μας.

' Ἀκολουθοῦν δυὸ ἐμπεριστατωμένα δοκίμια πάνω στὴν ποίηση τοῦ Τάκη Παπατσώνη. Στὸ πρῶτο γίνεται τοποθέτηση καὶ κατάταξη τοῦ ἔργου του καὶ στὸ δεύτερο ἐξετάζεται ἡ ἑορταστικὴ ποίησή του.

' Ὁ πλούσιος κόσμος τῆς λιτῆς αὐτῆς ποίησης φαίνεται πὼς ἄγγισε βαθιὰ τὸν μελετητῆ. Καὶ οἱ ἀποτιμήσεις του δείχνουν ὅτι τὸν κόσμον αὐτὸ τὸν γνωρίζει καταλεπτῶς καὶ ἃς ἰσχυρίζεται πὼς μᾶς προσέφερε μόνον «νύξεις» γιὰ νὰ δώσῃ ἀφορμὴν σὲ ἄλλους γιὰ οὐσιαστικότερες προσεγγίσεις μαζί του. Καταλήγει δὲ στὴ δίκαιη ἀποτίμησιν πὼς ὁ Τάκης Παπατσώνης μὲ τὴν ὑψηλόφωνη ποίησή του ἔστησε ἓνα μεγάλο καὶ γιὰ ὅλους μας τόσο ἐλπιδοφόρον «τρόπαιον ἀγάπης καὶ καταλλαγῆς».

Στὸ μελέτημα ποὺ ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὸ πολύμορφον ἔργο ἑνὸς χαλκέντερου τῶν γραμμάτων μας, τοῦ Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, ξεκινᾷ ἀπὸ σωστὴν βάση. Τῆς βάσης ἐκείνης ποὺ ἔθεσε ὁ ἴδιος ὁ κρινόμενος. "Ἐγραψε λοιπὸν σὲ κάποιον ἐξομολογητικὸν τοῦ κείμενου ὁ συγγραφέας τῆς «χαμοζωῆς» τοῦτο τὸ σημαντικό: «ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ μὲ δεῖ σωστὰ θὰ πρέπει νὰ μὲ ἀναζητήσῃ μέσα στὴν πολλαπλότητά μου. Διαφορετικὰ θὰ μὲ ἀδικήσει».

Στὴν ἐξερεύνησιν αὐτῆς τῆς πολλαπλότητος ἀποδύεται στὸ παρακάτω μελέτημά του ὁ κ. Μόσχος. Δὲ γινόταν διαφορετικὰ, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος θὰ διαπιστώσῃ πὼς στὴν περίπτωσιν τοῦ Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου ὁ ποιητὴς φωτίζει τὸν ἀφηγητῆ, καὶ αὐτὸς τὸν δοκιμιογράφον καὶ κριτικόν. "Ἐναν κριτικόν μὲ ἀσυνήθιστην ὀσφρηση καὶ ξεχωριστὴ παιδείαν.

Σὰν κατακλείδα τοῦ μελετήματος θ' ἀκολουθήσει ὁ δίκαιος ἔπαινος τοῦ συγγραφέα τῆς «' Ἀστροφεγγιάς». Θὰ μᾶς πεί λοιπὸν ὁ κ. Μόσχος: «οἱ κριτικὲς θεωρήσεις του, οἱ παρατηρήσεις του, οἱ στοχασμοὶ του πάνω σὲ γενικὰ καὶ εἰδικὰ θέματα, οἱ ἀφορισμοὶ του καὶ τὰ συμπεράσματά του, δείχνουν τὸν γερὰ συγκροτημένο πνευματικὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν χαρακτήριζαν δυὸ βασικὲς ἀρετέες, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ συνέπεια, καρπὸς καὶ τοῦτες τῆς καθημερινῆς μάχης ποὺ ἔδινε μὲ τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἐσωτερικῆς του ἐνότητας.

Ἄκολουθοῦν τὰ μελετήματα γιὰ τὴν τίμια ἄθληση τοῦ Θεόδωρου Ξύδη καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ προσφορά τῆς Αὔρας Σ. Θεοδοωροπούλου, καὶ τὰ δυὸ καρποὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ ἀκριβοδίκαιης ἀποτίμησής.

Κλείνοντας τὸν ἐπιβλητικὸ αὐτὸ τόμο αἰσθάνεσαι νὰ σὲ πλημμυρίζει ἡ ἀρμονικὴ ἐκείνη βεβαιότητα ποὺ καταφέρει νὰ μᾶς μεταγγίξει ἓνα σύστημα ἀπόψεων λογικὰ καὶ ἀφαντίστα διαρθρωμένων.

Ἐξ ἄλλου ὁ ποιητικὸς τρόπος γραφῆς κλείνει φυσιολογικὰ τὶς ὅποιες γνωσιολογικὲς ρωγμὲς τῶν θεμάτων τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἀφοῦ ἄλλωστε ὅπως εἶναι γνωστὸ τὰ θέματα δὲν ἐξαντλοῦνται ποτέ, καὶ μόνο μᾶς ἐξαντλοῦν καταπονώντας μας γύρω στὸ μαγανοπήγαδο τῆς τελειότητας.

Ἡ πνευματικὴ καὶ μεταφυσικὴ διάσταση τοῦ βιβλίου εἶναι διάχυτη σ' ὅλες τὶς σελίδες του. Τὸ κάθε μελέτημα περιστρέφεται σταθερὰ καὶ χωρὶς ἐξηγήσεις περὶ τὸν μυστηριακὸν ἄξονα τῆς ὑπάρξεως. Ἔτσι ἡ κάθε ἀναλυόμενη πνευματικὴ φυσιογνωμία στὸ τέλος συμπυκνώνεται σὲ μορφή ποὺ καταφέρει νὰ κατακτᾷ τὴ δική της πραγματικότητα μέσα σὲ μιὰν ἀπόλυτη χωροχρονικὴ διάσταση.

Ἡ γραφή τοῦ κ. Μόσχου εἶναι λιτὴ καὶ περιεκτικὴ παρουσιάζοντας κάτι ἀπλὸ τὴν ὀριακότητα τῶν τραγικῶν συνειδητοποιήσεων.

Οἱ ἤρωες τῶν κριτικῶν του αὐτῶν ἀποτιμήσεων, (διότι περὶ ἠρώων τοῦ πνεύματος πρόκειται), κατόρθωσαν μέσω τοῦ ἔργου τους νὰ συνδέσουν τὸν καθημερινὸ βίον μὲ τὴν ποιητικὴν πράξη. Αὐτὴ τὴν ποιητικὴν τους πράξη εἶναι ποὺ προσπάθησε νὰ κάνει κτῆμα μας ὁ δοκιμιογράφος. Κι ἂν κρίνω ἀπὸ τὴ δυναμικὴ γραφή του, τὸ κατάφερε.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΚΑΙ ΤΙ ΔΕ ΘΑΔΙΝΑ

Και τι δε θάδινα
να ξαναζούσα τη στιγμή
που εσύ βουβή

Με ανέκφραστα μάτια
Με βλέμμα ανέπαφο
Με τη θλίψη ζωγραφισμένη
στο ωραίο σου πρόσωπο

Χαμηλοκοιτούσες

Κι εγώ
καθισμένος δίπλα σου
άτενίζοντας τον ορίζοντα του μετώπου σου,
σου κρατούσα τα χέρια
και απαλοέσβηνα
τους κρυστάλλινους θρόμβους των ματιών σου
με τα χείλη μου.

ΟΤΑΝ Μ' ΑΓΓΙΖΕΙΣ

Όταν μ' αγγίζεις
το ποτάμι της ζωής
μέσα μου
γίνεται χειμαρρος ορμητικός
η χλόη ανθίζει και χαμογελά
θυμάρι μοσχοβολάνε
οι πλαγιές των λόφων

Όταν μ' αγγίζεις

Χαρούμενες θάλασσες απλώνονται
στους γλαυκούς μου ορίζοντες
Μύριες παπαρόνες ανάβουν τα κόκκινα
φανάρια τους
Δέντρα φορτωμένα μ' άνοιξη ανθίζουν
στα μάτια μου.

Και οι λευκοί χειμώνες με τα ρίγη τους
λειώνουν και χάνονται
λειώνουν και χάνονται...

ΕΙΝΑΙ ΣΤΙΓΜΕΣ

Είναι στιγμές
 που όλα γύρω μου μιλούν για σένα.
 Το κύμα της αυγής
 η σταλαχτή βροχή
 τα μπλάβο χρώμα τ' ουρανού
 μου μιλούν για σένα.

Είναι στιγμές
 που όλοι γύρω έχουν κάτι από σένα.
 Ο αγέρας, ο ήλιος, κι η θάλασσα
 - τότε -

που αδιάστατη η νύχτα καταπίνει το φως
 (μες στην παννυχίδα της ερωτικής πανδαισίας)
 θαρρείς πως έχουν
 κάτι από τα μάτια σου
 πως έχουν κάτι από τη φλόγα σου
 κάτι απ' το κορμί σου.

Είναι στιγμές
 που ενώ που με το βλεμμα σου άγγιζες
 Αυτά που κρατήσες στα χέρια σου
 Αυτά που αγάπησες και λάτρεψες
 Όλα για σένα μου μιλούν.

Είναι στιγμές
 που όλα μου κερδίζουν αγάπη για σένα
 Όλα μου τραγουδούν για σένα
 Όλο θαρρώ πως έχουν κάτι από σένα

Είναι στιγμές
 που το αίμα μου κολάει
 μόνο για σένα

Είναι στιγμές
 που με σένα
 Ζω μόνο για σένα.

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ «ΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ»

Αυτά τὰ πνευματικά συμπόσια, πού ἔχουν σκοπό τὴν ἀνακοίνωση τῶν ἀπόψεών μας με τὸν ζώντανό λόγο, δίνουν καὶ εὐκαιρίες γνωριμίας καὶ λύσεως παρεξηγήσεων, μπορεῖ ἀκόμα νὰ διεγείρουν, με ἀποτέλεσμα τὴ σύλληψη συγγενικῶν θεμάτων, τέλος πάντων μᾶς κρατοῦν γιὰ λίγο χρόνο σ' ἓνα πνευματικὸ ὄριζοντα ὁμαδικά. Ἄν οἱ ὄργανωτὲς θελήσουν ν' ἀφιερῶσουν ὀρισμένο συμπόσιο σὲ κάποια προσωπικότητα ἢ σὲ κάποιο ὀριακὸ γεγονός, τότε τὸ συμπόσιο αὐτὸ παίρνει καὶ γιορταστικὸ χαρακτήρα.

Τὸ σημερινὸ «Συμπόσιο Ποίησης καὶ Κριτικῆς» τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου», με ἀπόφαση προηγούμενου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἀφιερώνεται στὸν Ἀνδρέα Παυλίδη-Περνάρη καὶ ικανοποιεῖ δυὸ στόχους τιμῆς: α) γιὰτὶ ὁ Ἀ. Περνάρης εἶχε τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς Ἑταιρείας καὶ β) γιὰτὶ αὐτὸς ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐνημερωμένους στυλοβάτες καὶ ἐργάτες τῶν ἐνημερωτικῶν γιὰ τὴν πνευματικὴ κίνηση στηλῶν τοῦ δημοσιογραφικοῦ καὶ τοῦ περιοδικοῦ τύπου. Τονίζοντας αὐτὸ τὸ δευτέρου στόχο δὲν ἀδικῶ ἢ ὑποβαθμίζω τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ τιμωμένου. Ὅμως ὁ Περνάρης γιὰ δεκαετηρίδες σημείωνε, σχολίαζε καὶ ἔκρινε ἑλλαδικὲς καὶ κυπριακὲς πνευματικὲς κινήσεις (βιβλίο, θεατρικὲς παρουσιάσεις, ἱστορικὰ λογοτεχνῶν κλπ.), ἔτσι πού μᾶς μετέδιδε τὴν ἐπικαιρότητα σὰ νᾶμαστε στὸ κέντρο αὐτῶν τῶν πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων.

Ἄγαθὴ ἄς εἶναι ἡ μνήμη του.

Καὶ τώρα κάποιες ἐξηγήσεις: οἱ ἀνακοινώσεις τῶν ἑλλαδικῶν συναδέλφων μας εἶχαν σταλεῖ πέρυσι γιὰ τὸ ὁμώνυμο με τὸ φετινὸ συμπόσιο, τὸ ὁποῖο δὲν πραγματοποιήθηκε γιὰ διάφορους λόγους, κυρίως γιὰ τὴν πολὺ μικρὴ συμμετοχὴ μελῶν μας. Ἔτσι με τὴν ἄδειά τους χρησιμοποιοῦνται ἐφέτος. Ὁ κάπως ἀσαφὴς καὶ εὐρύς τίτλος τοῦ συμποσίου μας, διευκολύνει στὴν ποικιλία ἀνακοινώσεων, ὥστε ὅλοι νὰ μποροῦν νὰ ἐκφράσουν τὸ ὅ,τι τοὺς ἀπασχολεῖ προσωπικά.

Με τὴν ἀποψη πὼς ἡ ποικιλία ικανοποιεῖ μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀκροατῶν ξεκινοῦμε τὸ ἀποφινὸ μας συμπόσιο. Με εὐχαριστίες πρὸς τὴ Λαϊκὴ Τράπεζα πού μᾶς παραχωρεῖ κάθε εὐκολία στὶς ἐκδηλώσεις μας. Εἰσαγωγικὰ ἄς διαβάξω δυὸ ἐπιστολὲς κι ἄς μὴν εἶναι ἀνακοινώσεις, μ' ὅλο πού ὑποστηρίζουν θέσεις. Ἡ μιὰ τοῦ Κ. Σαρδελῆ, δημοσιογράφου καὶ πεζογράφου, πού ξεχωριστὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ἐθνικὸ μας λόγο με ἐπίκεντρο τὸ '21. Ἡ ἄλλη τοῦ θεσσαλονικιώτη ποιητῆ Σαράντου Παυλέα, πού ξεχωριστὰ τραγούδησε καὶ τὴν Κύπρο, τοῦ πιὸ πολυγράφου καὶ χειμαρρῶδους λυρικοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα, πάντοτε ποιήματα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ἀριθμοῦν ἴσως χιλιάδες.

Προς τὴν Ἐθνικὴν Ἐταιρίαν
Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου

Ἄξιότ. Κύριοι,

Σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν πρόσκλησή σας νὰ μετᾶσχω στὸ Συμπόσιό σας με θέμα ποίηση καὶ κριτική, τὴν ὁποίαν ὅμως ἔλαβα κάπως ἄργά λόγω ἀπουσίας μου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ δὲν μοῦ ἦταν δυνατὸ νὰ παραστῶ προσωπικῶς, παρὰ τὴν ζωνή μου ἐπιθυμία νὰ ἀνταποκριθῶ στὴν τιμητικὴ σας πρόσκληση καὶ νὰ βρισκομαι σήμερα ἐδῶ ἀνάμεσά σας ὡς ἀδελφός καὶ συνοδοιπόρος στὸν ὠραῖον ἀγῶνα τῶν πνευματικῶν ἀναζητήσεων καὶ ὁραματισμῶν.

Ὅμως ἂν δὲν εἶμαι ἐδῶ σήμερα «ἐν σαρκί», εἶμαι «ἐν πνεύματι» κοντά σας καὶ αἰσθάνομαι ἔντονη τὴν ἐφηβικὴ σας παρουσία.

Ἀντιλαμβάνομαι τὴν σοβαρότητα τοῦ Συμποσίου σας καὶ εὐχομαι οἱ ἐργασίες του νὰ δικαιώσουν ἀπολύτως τοὺς ὑψηλοὺς στόχους του.

Ἡ ποίηση ποὺ ἐτίμησε με δύο Νομπέλ τὸν Ἑλληνισμόν, ὑψώθη ὡς τὸ πνευματικὸ λάβαρο τῆς Ρωμιούνης. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι ὅσοι τιμῶς τὴν ὑπηρετοῦν δὲν πρέπει νὰ ἀγωνίζονται καὶ νὰ ἀγρυπνοῦν, ὥστε νὰ διαφυλάξει τὸ ἑλληνικὸ της πρόσωπο.

Καὶ κάτι ἀκόμα καὶ μ' αὐτὸ τελειῶνω: Προσωπικῶς δὲν δέχομαι ὅτι ὑπάρχει Κυπριακὴ καὶ Ἑλλαδικὴ ποίηση, γιὰ τὴν δέχομαι ἀπολύτως τὴν ταυτότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Ἐκτὸς ἐὰν «κυπριακὴ» καὶ «Ἑλλαδικὴ», ποίηση ἐννοοῦμε — καὶ πρέπει νὰ εἶναι — δύο διαφορετικοὺς ἀστέρες ποὺ ἔχουν κέντρο τους τὸν αὐτὸ δορυφόρο. Γιὰ τὸ ὅπως δὲν μποροῦμε νὰ μιᾶμε γιὰ «Θεσσαλική», «Μακεδονικὴ» κλπ. ποίηση, ἔτσι δὲν μποροῦμε νὰ μιᾶμε γιὰ «κυπριακὴ». Τὸ λέγω αὐτὸ γιὰ τὴν τέτοιες διακρίσεις, με τὴν πορεία ποὺ ἔχει πάρει τὸ «κυπριακόν», μπορεῖ νὰ δημιουργήσουν προβλήματα. Καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς σήμερα ἔχει τόσα πολλά... Ἐπισημαίνω, τέλος, — κι αὐτὸ πρέπει νὰ σᾶς ἀπασχολήσει — τὸν παραμερισμὸ τῶν Κυπρίων πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὶς διάφορες ἱστορίες λογοτεχνίας ποὺ βγαίνουν στὴν Ἑλλάδα. Διαμαρτύρομαι γι' αὐτὸ μαζί σας. Γιὰ τὴν ἀξίζετε καὶ παραξίζετε περισσότερο ἀπὸ πολλοὺς ποὺ εἶναι ἐδῶ κοντά καὶ τρυπῶνουν στὶς σελίδες τῶν «Ἱστοριῶν» αὐτῶν σὰν κλέφτες.

Με πολλὴ τιμὴ

Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ

Κάτω Πεύκη Ἀττικῆς

Β'

Ἄγαπητοὶ φίλοι

Αἰσθάνομαι πάντοτε πολὺ δεμένος μαζί σας σὰν πνευματικὸς κι ἐλεύθερος ἄνθρωπος ὅπως καὶ ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὶς δύσκολες ὥρες ποὺ περνᾶει τὸ ἱερὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης· δὲν εἶμαι κριτικὸς γιὰ νὰ κρίνω τὸ ἔργο σας· εἶμαι ἓνας ἀπλὸς συνάδερφος καὶ σᾶς χαιρετῶ ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα τῆς χώρας ἐσᾶς τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους ποὺ ὑψώνετε με τὰ κείμενά σας, τῆς Ἑλληνικῆς ποίησης τὴ στάθμη καὶ

ὕπηρετείτε μὲ δλόκληρη τὴ διάνοιά σας καὶ μὲ ὑπερήφανο στῆθος τὴ δικαιοσύνη σας καὶ τῆς Κύπρου τὴν ἐλευθερία.

Πῶς νὰ λησμονήσω ὅμως τὸν "Ἀντη Περνάρη ποὺ τόσες φορές μὲ παρουσίασε στὸν Κυπριακὸ τύπο, αὐτὴ τὴν πάντοτε παροῦσα γενναία, λυρική, μουσικὴ φωνὴ τῶν Κυπριακῶν Γραμμάτων; Πῶς νὰ μὴ θυμᾶμαι τὴν ποιητικὴ εὐρύτητα τοῦ χαλκέντερου δημιουργοῦ τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, ποὺ τόσα κείμενά μου ἀναφερόμενα στοὺς ἀγῶνες τῆς Κύπρου φιλοξενήθηκαν στὸ περιοδικό του τὴν «Πνευματικὴ Κύπρος» ὅπως ἡ «'Ωδὴ στὸν Γρηγόρη Ἀδξεντίου», ὅπως τὸ ποίημα, «ὅταν ὁ 'Εθνάρχης Μακάριος τὸν οὐράνιο χιτῶνα τοῦ ἐφόρει», ὅπως «ἡ καρδιὰ τῆς Κύπρου ἐλεύθερα πάντα θα χτυπᾷ». Οἱ νεώτεροι πολλοὶ καὶ ἀξιόλογοι πρέπει νὰ 'ναι, μὰ δὲν εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ γνωρίζω τὸ ἔργο τους. 'Ενθυμοῦμαι τὸν Κώστα Μόντη καὶ τὴ στοχαστικὴ του ποίηση, τὸ Δημήτρη Χαμπούλιδη καὶ τὸν ποιητὴ τῆς Λεμεσοῦ τὸν Μίμη Κ. 'Ιακωβίδη.

'Ολόκληρο τὸ νησί τοῦ Ζήωνα ἀπὸ τὸ Κίτιο εἶναι περικυκλωμένο μ' ἕνα προστατευτικό καὶ ὀδηγητικὸ νέφος μαρτύρων· ἐνθουσιάζομαι ὅταν φέρνω στὸ νοῦ μου τὴν Κύπρο: στὴ μνήμη τοῦ Μιχάλη Καραολῆ καὶ τοῦ 'Αντρέα Δημητρίου, εἶχα τυπώσει στὴ συλλογὴ μου «Ζεστὴ 'Ομιλία» τὸ 1956 «τὸ αὐγερινὸ τραγούδι» μὲ τὴν ἀκόλουθη κατάληξη ποὺ τὴν μετέδωσε καὶ ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο τῶν 'Αθηνῶν ὁ ἀξέχαστος μεγάλος κριτικὸς μας ὁ 'Αντρέας Καραντώνης:

«'Ακίνητο σὰν πετρωμένο τὸ μεγάλο νησί, ἀκίνητος ὁ καπνὸς τῶν ἐργοστασίων,
τὰ δάκρυα τῆς βροχῆς, δάκρυα Νιόβης, λαμπάδες στὴν ὕστερή σας ἀγρύπνια·
καὶ τὰ ζυμωτήρια καὶ οἱ μηχανὲς καὶ τὰ θρανία βουβὰ
καὶ τὸ κύμα καὶ τῶν πουλιῶν οἱ φωτοματιές·
κι ἐσεῖς περνάτε ἀνεβαίνοντας τὸ ἱκρίωμα σὰν ποτάμι
ἀνώλεθρο μ' ὅλους τοὺς ἀντίλαλους τῆς ζωῆς,
μ' ἕνα τραγούδι τῆς θαλασσινῆς πατρίδας,
γιὰ νὰ κινηθοῦν τὰ βαπόρια καὶ τὰ ἐργοστάσια ἀσκλάβωτα,
γιὰ νὰ 'ναι χαρούμενο τὸ μελισσοβουητὸ στῆς πασχάλιας τῆ δόξα,
νὰ παῖξει τὸ μοσχάρι στὴν κοιλάδα
καὶ τὰ κοπάδια εἰρηνικὰ νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὶς στάνες
μὲ τὸ ἀκρινὸ σας χαμόγελο τριαντάφυλλο ἀνοιγμένο
στῆς Λευτεριάς τὸ στόμα».

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ συγχωρήσετε τὴν τόλμη νὰ μνημονεύσω μόνος μου μὲ τὸ προηγούμενο ἀπόσπασμα τὴν πνευματικὴ μου συνεισφορά στὸν ὑπερήφανο καὶ τίμιο δικὸ σας ἀγῶνα, γιατί πάνω καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ προέχει τῆς Κύπρου ἡ ποθητὴ ἀνεξαρτησία.

Χαιρετώντας τὸ Συμπόσιό σας εὐχομαι νὰ ὑψωθεῖ μέσα ἀπὸ τὰ ἔργα τέχνης ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο θὰ παρουσιαθοῦν ἡ ἀνάγκη νὰ ζητήσουμε ὅλοι μας ἀπὸ τὰ 'Εθνη μὲ τὴν ἀπαίτηση τὴν ἔντονη
«νὰ πάσουμε νὰ βαρβαρίζουμε»
«μόνο νὰ 'Ελληνίζουμε, νὰ 'Ελληνίζουμε, νὰ 'Ελληνίζουμε
γιατὶ μιὰ φωτεινὴ καὶ ὀρθὴ ἀνθρωπότητα δὲ δύναται
νὰ θεραπεύει τὸν 'Ιπποκράτη καὶ τὸν Εἰρηνικὸ Δημόκριτο
καὶ τὸ Σωκράτη καὶ σύγχρονα νὰ ὑπηρετεῖ καὶ τὸν 'Αττίλα».

Γιατὶ μόνον ἡ ἀδράνεια τῶν 'Εθνῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν μεγάλων μας Συμμάχων δὲν παύει παρὰ νὰ εἶναι μιὰ σαφὴς καὶ οἰκτρὴ ὑπηρεσία θελητῆ ἢ ἀθέλητη στὸν ἀπολίτιστο σήμερα 'Αττίλα.

Φιλικὰ
ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΒΓΗ»

Φίλε κ. Χρυσάνθη,

Διάβασα με μεγάλο ενδιαφέρον εις τὸ τελευταῖον τεύχος τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ σας (τ. ΚΗ', Μάρτης-Ἀπρίλης 1988, σσ. 70-79) τὴν μελέτη τοῦ κ. Λευτέρη Παπαλεοντίου, ἀναφορικὰ μετὰ τὸ Λεμεσιανὸ περιοδικὸ «Ἀβγῆ» ποῦ θὰ ἤθελα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νὰ προσθέσω λίγα λόγια ποῦ ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐγνώριζε ὁ κ. Παπαλεοντίου, καὶ ἔτσι μιὰ καὶ μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία θὰ σᾶς μεταφέρω ἐδῶ γνώμες καὶ σκέψεις ποῦ ἀκουσα ἀπὸ δύο ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τῆς «Ἀβγῆς» ποῦ τώρα δὲν ὑπάρχουν πιά, τοὺς μ. Ἀντώνη Ἰντιάνο καὶ μ. Τάκη Φραγκοῦδη.

Γράφει ὁ κ. Παπαλεοντίου εἰς τὴν σ. 72: «Ἡ «Σάλπιγγα» καὶ ἰδιαίτερα ἡ «Φιλολογικὴ σελίδα» τῆς μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ τὸ λίκνο τῆς «Ἀβγῆς»: τὸ περιοδικὸ ἐκδίδεται στὸ τυπογραφεῖο τῆς ἐφημερίδας τῶν Χουρμούζιων καὶ ὅπως ἀναγράφεται στὰ πρῶτα τρία τεύχη εἶναι φιλολογικὸ παράρτημα τῆς Σάλπιγγος».

Βάση πληροφοριῶν τῶν ἀνωτέρω προσώπων οὐδὲν ἀνακριβέστερον τούτου. Ἡ «Ἀβγῆ» ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ «Συλλόγου τῶν Δώδεκα» τῆς Λεμεσοῦ, τῶν ὀνομαζομένων δημοτικιστῶν σοσιαλιστῶν νεολαίων, ἔτσι ὀνομαζόντουσαν τότε, ποῦ ἦταν οἱ ἀκόλουθοι: Χριστόδουλος Χριστοδουλίδης, Λεωνίδας Στριγκος, Γιάννης Κατσουνωτὸς, Γλαῦκος Ἀλιθέρης καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ἀνδρέας Χατζηδημητρίου, Ἀντώνης Ἰντιάνος, Αἰμίλιος Χουρμούζιος, Γιάννης Λέφκης, Νίκος Νικολαΐδης, Βασίλειος Τατάκης (νεαρὸς τότε καθηγητῆς), Τάκης Φραγκοῦδης, καὶ Γεώργιος Φυλακτοῦ.

Ὅσο διὰ τὴν ἔκδοσιν εἰς τὸ τυπογραφεῖο τῆς «Σάλπιγγος» κάτι ποῦ ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐγνώριζε ὁ κ. Παπαλεοντίου εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἐπροτάθη εἰς τὸν μ. Μενέλαο Φραγκοῦδη μέσω τοῦ υἱοῦ του Τάκη, κατόπιν συνεννοήσεως καὶ μετὰ τῶν ὑπολοίπων, διὰ νὰ ἐκδίδεται ἡ «Ἀβγῆ» εἰς τὸ τυπογραφεῖο τῆς «Ἀλήθειας». Τότε ὁ Μεν. Φραγκοῦδης ἐζήτησε νὰ πληροφορηθεῖ τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τοῦ «Συλλόγου τῶν Δώδεκα» καὶ κατόπιν ἠρνήθη διότι ὀρισμένα ὀνόματα τοῦ ἦσαν γνωστὰ διὰ τῶν «σοσιαλιστικῆ» καὶ «δημοτικιστικῆ» τους δράση. Κατόπιν τῆς ἀρνήσεως ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ τυπογραφεῖο τῆς «Σάλπιγγος».

Κύριοι μοχλοὶ τοῦ περιοδικοῦ ἦσαν: Αἰμίλιος Χουρμούζιος, Χριστόδουλος Χριστοδουλίδης, Ἀντώνης Ἰντιάνος (ὁ ὁποῖος ἀσκοῦσε τὸν ρόλο τοῦ ταμίου καὶ γραμματέως) καὶ Γιάννης Λέφκης. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἀποχώρησε κατόπιν διαφωνίας ὡς πρὸς τὴν γραμμὴ τοῦ περιοδικοῦ μετὰ τὸ τρίτο τεύχος.

Ἐπίσης εἰς τὴν σ. 77 γίνεται ἀναφορὰ εἰς τοὺς φαρσέρ «Θρ. Αὐτόνομο καὶ Ν. Φασουλιώτη» τὸ τελευταῖο ὄνομα δὲν ὑπάρχει, ἴσως ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας ἀντὶ τοῦ Γιώργου Φασουλιώτη, τοῦ γνωστοῦ ζωγράφου καὶ καθηγητοῦ, ποῦ εἶναι τὸ σωστό.

Ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ἀναφορικὰ μετὰ τὴν «Ἀβγῆ».

Μετὰ τιμῆς
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Α. ΚΟΥΔΟΥΝΑΡΗΣ
Ἱστοριοδίφης

«ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ»

Ἀξιότιμε Κύριε Χρυσάνθη,

Ἡ καλωσύνη μὲ τὴν ὁποίαν πάντοτε δημοσιεύετε ὅ,τι σᾶς ἀποστέλλω μὲ παρακινεῖ νὰ ἀποστείλω καὶ τὸ τελευταῖον αὐτὸ σημεῖωμα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Σίμου Μενάρδου τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος:

Κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1924 διερχόμενοι τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου ὁ πατέρας μου καὶ ἐγὼ μὲ ὠδήγησε εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον μὲ Διευθυντὴν τὸν Σβορώνον καὶ μοῦ τὸ ἐπέδειξεν. Ἡ Ἀκαδημία δὲν ἐλειτουργοῦσεν ἀκόμη διότι δὲν εἶχεν ἰδρυθεῖ, ὅταν δὲ ἐτελειώσαμεν τὸ Μουσεῖον μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν Κεντρικὴν Αἴθουσαν αὐτῆς μὲ τοὺς δαυλοὺς τοῦ Προμηθέως καὶ μοῦ εἶπε: «Εἰς αὐτὴν τὴν αἴθουσαν μὲ εἶχεν ὠδηγήσει καὶ ἐμένα ὁ πατέρας μου Γεώργιος ὅταν ἤμουν περίπου στὴν ἡλικία σου καὶ μὲ ἔφερον ἀπὸ τὴν Κύπρον, ὅπου ἦτο ὁ Ἕλλην πρόξενος, διὰ νὰ παραμένω εἰς τὸ σπίτι τῆς ἀδελφῆς τῶν εἰς τὰ Πατήσια διότι ἔπρεπε νὰ τελειώσω εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ γυμνασίου. Μοῦ ἔδειξε λοιπὸν τὴν λαμπρὰν αὐτὴν Αἴθουσαν καὶ μοῦ εἶπε: Τὸ μέγαρον ἐτελειώσεν ἀπὸ ἀρκετῶν ἐτῶν ὁ Σίνας διὰ νὰ λειτουργήσῃ ὡς Ἀκαδημία. Ἀλλὰ δὲν λειτουργεῖ ἀκόμη διότι δὲν ὠρίσθησαν Ἀκαδημαῖκοι. Σοῦ εἶχομαι λοιπὸν Σίμο μου ὅταν θὰ μεγαλώσεις νὰ ἔχει λειτουργήσῃ ἡ Ἀκαδημία καὶ νὰ παρακαθήσεις καὶ σὺ μεταξὺ τῶν λοιπῶν Ἀκαδημαϊκῶν».

Τὴν τελευταίαν αὐτὴν εὐχὴν τοῦ πατέρα μου τὴν ἀνέφερον μὲ πολλὴν συγκίνησιν. Ἐγὼ φυσικὰ δὲν τοῦ εἶπα τίποτα. Προσευχῆθην ὅμως ἐνδομύχως νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ εὐχὴ αὐτὴ τοῦ πατέρα μου πρὸς τὸν ἰδικόν μου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβη πρὸ τῆς συμπληρώσεως διετίας ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῦ Αὐγούστου τοῦ '24. Εἶχεν ὀρισθεῖ ὡς πρώτος Γενικὸς Γραμματέας τῆς νεοσυσταθείσης Ἀκαδημίας. Ἄραγε ὠφείλετο εἰς τὴν σύμπτωσιν τῶν δύο εὐχῶν πρὸς τὸν δῆμον, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ του; Ἐρμηνεύσατέ το ὅπως θέλετε.

Μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ο ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΚΡΙΝΕΙ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σαράντος Παυλέας: «Ἀναφορὰ στὸν Ἡρακλῆ γιὰ τὸν καθαρμὸ τῆς Οἰκουμένης» τόμ. Α' καὶ Β', Θεσσαλονίκη.

Εἶναι ἓνας χεῖμαρρος ἔμμετρου λόγου ὁ θεσσαλωνικιώτης ποιητὴς Σαράντος Παυλέας. Ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων του εἶναι μεγάλη. Μιὰ μικρὴ λεπτομέρεια ξυπνᾷ στὴ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ αὐτοῦ μιὰ δέσμη εἰκόνων, ἰδεῶν καὶ ἤχων. Παιδεύεσαι νὰ βρεῖς ὁμοιότητες αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς ἔμμετρης δέσμης καὶ δυσκολεύεσαι. Καὶ ὅταν ἀκόμα χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητὴς τίς παραλλαγὰς πάνω σ' ἓνα θέμα (ὅπως π.χ. σὲ μιὰ παλιά τοῦ ποιητῆ συλλογὴ γιὰ τὴν «Παναγία») νιώθεις πῶς ἀρπάζει ἢ αἰσθησὴ του μιὰ ἄλλη λεπτομέρεια καὶ τὴν ἐπεκτείνει πρὸς ἄλλες περιοχὰς παρὰ στίς προηγούμενες.

Είναι χειμαρρώδης ο έμμετρος λόγος αυτού του ποιητή, συχνά μεγαλόπνοος. 'Αλλά και τὰ καθημερινά ἤ, κατὰ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν, κοινὰ ὁ ποιητὴς τ' ἀντιμετωπίζει μὲ τέτοιο τρόπο, πού σὲ ἀναγκάζει νὰ τὰ δεῖς μὲ μιὰ ἄλλη σοβαρότητα ὡς ν' ἀνακαλύπτεις σ' αὐτὰ κάτι τὸ οὐσιῶδες πού σοῦ ξέφευγε τόσο χρόνο (ἀνκαι ποιό πράγμα στὴ ζωῇ δὲν εἶναι οὐσιῶδες καὶ σεβαστό;).

'Ο λόγος μου αὐτὸς γίνεται μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς δίτομης πολυσέλιδης ἔκδοσης, γεμάτη στίχους καὶ «ποίηση» πού ἔχει τίτλο «'Αναφορὰ στὸν 'Ηρακλῆ γιὰ τὸν καθαρμὸ τῆς οἴκουμένης» (Θεσσαλονίκη 1986). Περισσότερο ἢ θλιβερὴ πλευρὰ τῶν πραγμάτων διαγράφεται, παρόλο πού τὸ λαμπρὸ καὶ ὁμορφο τῆς ζωῆς ἀναφέρεται συχνὰ γιὰ νὰ δίνει τὴν ἀντίθεση καὶ νὰ τονίζεται ἔτσι τὸ θλιβερό. 'Υπάρχει ὅμως ὁ 'Ηρακλῆς γιὰ καθάρση; Δὲν βρίσκω στοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ τὴν πρόταση γιὰ τρόπο καθάρσεως. Τὴν ἀντοχή του ν' ἀντιμετωπίζει τὶς ἀντιξοότητες τῆ βλέπω.

Πάντως γιὰ νὰ μπορέσει κάποιος μέσα στὶς ἑκατοντάδες τῶν ποιημάτων νὰ κάμει κατὰ τάξη ἐνοτήτων καὶ νὰ τὶς ἀνιχνεύσει μὲ προσοχή, θὰ χρειαστεῖ καὶ καιρὸς, ἀλλὰ καὶ κάποια βοήθεια ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ πού θάπρεπε νὰ δίνει τὸ ἔργο του καταταγμένο καὶ γιὰ τὸν ἀπλὸ ἀναγνώστη. Κάπου-κάπου νιώθει κοινὴ γραμμὴ ὡς νὰ γραφτήκανε πέντε-ἕξι ποιήματα σὲ συνέχεια ἀπὸ κοινὴ ἔμπνευση.

Καλλιόπης Καραγεώργη: «Παλιὲς ἐνορίες καὶ δρόμοι τῆς Λευκωσίας - Χρυσαινιώτισσα, Τακτακαλὰς, ὁδὸς 'Ερμού», Λευκωσία 1988.

Πραγματικὰ πρέπει νὰ διασώζεται τὸ πρόσωπο μιᾶς πόλης, πού ἔστω κι ἂν σὲ μερικὰ τμήματά της βραδύνει ἢ ἀνανέωση. 'Η φωτογραφία εἶναι ἓνα διασωστικὸ στοιχεῖο, ἀλλὰ τὴν ψυχὴ τοῦ χώρου καὶ τὰ συμβάντα, πού κάποτε χρωματίζανε τὸ χωρὸ αὐτό, τὰ δίνει ὁ λόγος.

'Η Καλλιόπη Καραγεώργη, μὲ τὶς ἀναμνήσεις της ἀπὸ τὴν ἐνορία τῆς Χρυσαινιώτισσας, καταγράφει τὸ παρελθὸν τῆς περιοχῆς αὐτῆς μ' ἓνα θερμὸ τόνο. Αὐτοβιογραφεῖται σὲ ὀρισμένα σημεῖα, ἀλλὰ δίνει καὶ πληροφορίες γιὰ ἄτομα, συλλόγους, καταστήματα. 'Η ἔκδοση κοσμεῖται μὲ σχέδια τῆς Μάρως Χαραλαμπίδου. 'Ετσι περιγράφονται τὰ τεῖχη τῆς παλιᾶς ἐποχῆς, ἡ Πύλη τῆς 'Αμμοχώστου, τὸ Περβόλι τῆς Παναγίας καὶ πολλὰ ἄλλα, πού ἔχουν κι ὅλας ἀλλάξει ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι πού τὰ ζωντάνευαν ἔχουν πιά ξεχαστεῖ ἢ οἱ νεώτεροι δὲν ἔχουν κἂν ἀκούσει γι' αὐτοὺς μισὸ λόγο.

Νίκη Μ. Χριστοδοῦλου: «'Ομορφος πὸν' ὁ κόσμος», Λευκωσία 1987.

Εἶναι χαρὰ θεοῦ νὰ παίρνεις στὸ χέρι σου τὸν ἔμμετρο λόγο, τὴν ἔκφραση τῶν ἀνήλικων κοριτσιῶν, τῶν παιδούλων, καὶ νὰ βλέπεις μὲ τὰ δικά τους μάτια τὸν κόσμο γύρω σου. Ταυτόχρονα νὰ πληροφορεῖσαι πρὸς ποιὲς καινούριες τάσεις κινοῦνται μέσα στὸ λόγο αὐτόν.

'Η Νίκη Μ. Χριστοδοῦλου μὲ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ της «'Ομορφος πὸν' ὁ κόσμος» μᾶς φέρνει πίσω στ' ἄθῳα μας χρόνια, ἀλλὰ τὰ γεμᾶτα ποίηση μὲς τὴν ἀγνοιά τους γιὰ τὰ πικρὰ καμώματα τῆς ζωῆς. Μᾶς μιλά ἢ μικρὴ ποιήτρια γιὰ τὰ λουλούδια, τὰ πουλιά, τὴ θάλασσα, τὰ χρώματα, γιὰ τὶς βροχές, γιὰ τὸ οὐράνιο τόξο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πατρίδα, τὸ χωριό, τὶς ἐντυπώσεις ἀπὸ ταξίδια καὶ γιὰ τόσα ἄλλα. Κι ὅλ' αὐτὰ τραγουδημένα μ' ἓνα ἀπλὸ ἐλεύθερο στίχο, συγκινημένο, μὲ προσπάθειες ὁμοιοκαταληξίας καὶ παραδοσιακῆς γραμμῆς.

Θεωρῶ τὴ συλλογὴ αὐτὴ σὰν μιὰ καλὴ ἀρχὴ γιὰ ἓνα ἐλπιδοφόρο στὴν ποίηση μέλλον τῆς μικρῆς αὐτῆς ποιήτριας.

Πάντως είναι εϋπρόσδεκτη ή όμιλία τών μαθητών. Καί πρέπει νά ένθαρρύνεται, προπάντων σήμερα μέ τά πολύ φτωχά πνευματικά ένδιαφέροντα τής έποχής μας. Έπαινοϋνται οί δάσκαλοι πού προσέχουν κι ένθαρρύνουν αυτές τις έκδηλώσεις τών μαθητών τους.

Χρϋσανθος Στ. Κυπριανοϋ: «*Απάνθισμα από τó έργο τοϋ Δημητρίου Σ. Λουκάτου.*»

Ή «*Λαογραφική Κύπρος*», πού διευθύνεται από τó λαογράφο Χρϋσανθο Κυπριανοϋ, άφιέρωσε τόν τελευταίο της τόμο (1988) στόν καθηγητή Δημήτριο Σ. Λουκάτο «*σάν έλάχιστο δείγμα άγάπης κι εκτίμησης*». Έκτιμάται ή χειρονομία αυτή τής «*Λαογραφικής Κύπρου*». Νά τιμοϋνται έν ζωή όσοι έχουν προσφέρει στην έπιστήμη και τά γράμματα και δίκαιο είναι και όρθó. Τόσο για ίκανοποίηση τών έργατών αϋτών όσο και για τή δημιουργία έρεθισμάτων, πού θα προτρέψουν νεώτερους ν' άσχοληθοϋν μέ τόν κοπιαστικό, χωρίς οίκονομικές άποδόσεις, αυτό τομέα τής ζωής.

Ό Χρϋσανθος Κυπριανοϋ ανατύπωσε σέ βιβλίο τήν προσωπική του στόν τόμο προσφορά μέ τόν τίτλο «*Απάνθισμα από τó έργο τοϋ Δημητρίου Σ. Λουκάτου*». Αυτό τó μελέτημα, έκτός από τήν έννοια τής προσωπικής προσφοράς τοϋ συγγραφέα πρós τόν τιμώμενο καθηγητή τής Λαογραφίας, μάς εισάγει ταυτόχρονα στις άρχές πού διέπουν τó λαογραφικό έργο τοϋ Λουκάτου. Άλλά και από κριτική γωνία άντιμετωπίζεται τó έργο αϋτό και όχι άπλώς πληροφοριακά. Στην εισαγωγή του ό Χρϋσανθος Κυπριανοϋ εκθέτει τούς χώρους όπου κινήθηκε ή έρευνητική ματιά τοϋ Λουκάτου, τήν πρόθεση του νά δώσει τó άπάνθισμα για νά άντιληφθεί ό αναγνώστης τήν άτμόσφαιρα και τόν τρόπο εργασίας τοϋ λαογράφου αϋτοϋ. Κυρίως όμως τονίζεται από τó συγγραφέα πώς «*Έκείνο άκριβδός πού γοητεύει στα γραψίματά του (τοϋ Λουκάτου) είναι ή ταύτιση του μέ τó λαϊκό δημιουργό*».

Στό βιβλίο άνθολογοϋνται άποσπάσματα από διάφορα βιβλία και μελετήματα τοϋ Λουκάτου: «*Λαογραφία - Έθνογραφία*», στό όποιο γίνεται διάκριση τών δυό αϋτών έπιστημών, «*Εισαγωγή στην Έλληνική Λαογραφία*», από τήν όποία δημοσιεύεται τó κεφάλαιο «*Αινίγματα*», κλπ. κάπου 51 άποσπάσματα πού θάταν δύσκολο νά γίνουν έδω άναφορές.

Πάντως ή γραμμή νά δοθοϋν άπανθίσματα από εργασίες τοϋ τιμωμένου, μέ έλάχιστα σχόλια, είναι μιá καλήμέθοδος τιμής και ταυτόχρονα γνωριμίας.

REPUBLIC OF CYPRUS: A COMPLETE GAZETTEER OF CYPRUS, VOL. I, 1987
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΕΝΕΛΑΟ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΑΙ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Αϋτός ό καταπληκτικός τόμος τών 1669 σελίδων "*A complete gazetteer of Cyprus*", όπου καταγράφονται τά τοπωνύμια τής Κύπρου, πρέπει νά γραφτεί τιμητικά στό ένεργητικό τής Κυπριακής Κυβέρνησης, ιδιαίτερα όμως στους υπεύθυνους συντάκτες Μενέλαο Χριστοδούλου και Κωνστ. Κωνσταντινίδη. Ή αξιόλογη συνεργασία τών δυό έδωσε ένα έργο, πού έχει και τήν έθνική του σημασία. Μέ άλφαβητική σειρά δίνονται τά τοπωνύμια στην πρώτη στήλη, και άγγλικά των στή δεύτερη στήλη, περιγραφή τους στην τρίτη στήλη, έπαρχία στην τέταρτη, χωριό στην πέμπτη και τή θέση τους στόν χάρτη στην έκτη στήλη. Πραγματικά είναι ένας πλούτος γλωσσικός, αλλά δείχνει

και άλλες αξίες, που πρέπει να μελετηθούν (ή συχνότητα, οι ιστορικές μνημές κλπ.), ελπίζουμε σ' ένα δεύτερο ή ειδικό τόμο.

Ο τόμος αυτός κατατέθηκε στην Πέμπτη Σύνοδο των 'Ηνωμένων 'Εθνών για την τυποποίηση Γεωγραφικῶν 'Ονομάτων, που έγινε στο Μοντρεάλ (Καναδάς) τὸν Αὐγουστο τοῦ 1987. Ἡ ἐθνική του σημασία εἶναι αὐτονόητη, εἰδικὰ σήμερα, που οἱ Τοῦρκοι κοιτάζουν ν' ἀλλοιώσουν τὸ καθετὶ στὸ βόρειό μας μέρος. Στὸν πρόλογο τοῦ τόμου δηλώνεται ὁ τρόπος συλλογῆς τοῦ ὕλικου. Εἶναι ἐργασία πολύμοχθη καὶ σωτήρια στὸ μέλλον, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθαρὰ ἐπιστημονική της σημασία καὶ εἶναι ταυτόχρονα ἕνας ἐθνικῆς φύσεως καθρέφτης.

Γιάννη Κ. Παπαδόπουλου: «Κείμενα ἐνὸς Ἀγώνα - Παράνομα ἔγγραφα τοῦ 1955-59», Λευκωσία 1987.

Ο Ἀπελευθερωτικὸς Ἀγώνας μας 1955-1959 ὑπῆρξε μιὰ ἀκραία ἐθνική μας ἐποχή, ἐπιτόπιο ἐθνικὸ ὄροσημο, ἔστω κι ἂν δὲν φτάσαμε στὸ ποθούμενο τὴν Ἐνωσὴ μὲ τὴν Ἑλλάδα. Μπορεῖ τὸ ἀποτέλεσμα νᾶταν κατακριτικὸ (δὲν φταίει ὁ λαὸς) ἀλλὰ ἡ πρόθεσὴ κι ἡ προσπάθεια νὰ ἐπιδιωχθεῖ ὁ σκοπὸς θὰ παραμένει αἰώνια στὸ ἐθνικὸ ἐνεργητικὸ τῶν Κυπρίων. Ἀσφαλῶς θὰ πρέπει ν' ἀξιοποιηθεῖ στοὺς τομεῖς ἱστορίας καὶ λογοτεχνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τέχνης γενικά, ὁ ἀγώνας μας αὐτός. Ἡ συλλογὴ καὶ δημοσίευση στοιχείων (ἐγγράφων, ἀπομνημονευμάτων κλπ.) θὰ ἀποτελέσει τὸ ὑπόβαθρο γιὰ τὴ σύνθεσὴ τῆς ἱστορίας καὶ μιὰ συνεχῆς πηγὴ θεμάτων γιὰ τὴ λογοτεχνία, που θὰ τὰ δεῖ καὶ ἀπὸ ἀπόστασὴ. Τέτοια στοιχεῖα ἔχουν κι ὅλας δημοσιεύσει ὁ καθένας μὲ τὴ δική του ἀντίκρυσή οἱ Σπύρος Παπαγεωργίου, Νίκος Κρανιδιώτης, Χριστ. Παπαχρυσόστομου καὶ ἄλλοι. Πρόσφατα κυκλοφόρησε καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Γιάννη Κ. Παπαδόπουλου μὲ τίτλο «Κείμενα ἐνὸς ἀγώνα - παράνομα ἔγγραφα τοῦ 1955-59».

Στὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ Γιάννης Παπαδόπουλος καταχωρεῖ διάφορα δικὰ του κείμενα, που κυκλοφόρησαν παράνομα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀγώνα καὶ τὰ ἀνακάλυψε στὸ Βρεταννικὸ Μουσεῖο, τμῆμα ντοκουμέντων. Στὸν πρόλογό του κι ὅλας ὁ συγγραφέας περιγράφει τὸν τόπο τῆς ἀποκάλυψης καὶ ἀπόκτησῆς τους. Τὰ κείμενα αὐτὰ δείχνουν τὸ νεανικὸ τότε σθένος τῶν πατριωτῶν Κυπρίων καὶ ἀσφαλῶς τὴ διάθεσὴ τοῦ συγγραφέα τους. Πληροῦν δηλ. διπλὸ σκοπὸ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σημασία τους ὡς ντοκουμέντα, τὴν ψυχολογία τοῦ λαοῦ, που δεχόταν αὐτὰ κι ὅταν ἄτομα, ἦταν ἀπλὴ πληροφόρηση, καὶ τὴ φυσιογνωμία τοῦ συγγραφέα τοῦ ποιητῆ καὶ φιλόλογου Γιάννη Παπαδόπουλου που γεύτηκε τὸν Ἀγώνα ἀπὸ πρῶτο χέρι ὡς ἀντάρτης. Θὰ μπορούσε ἕνας νὰ ἀποδείξει τὸ σχολιασμὸ τῶν παρανόμων αὐτῶν κειμένων γιὰ τοὺς νεώτερους, που δὲν γνωρίζουν τίς περιστάσεις. Ὅμως αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ κείμενα εἶναι... σχόλιο. Ἡ φιλολογία καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐπιστῆμὴ ἄς τὰ δοῦν μὲ τὸ δικὸ τους μάτι σὲ μιὰ κατοπινὴ ἐποχὴ. Γιὰ τὸν ἐνθουσιώδη ἀναγνώστη αὐτὰ ἀποτελοῦν κείμενα μ' αἰσθητικὸ ἀνάστημα δίπλα στὸν ἄλλοτε ἐθνικὸ πρακτικὸ σκοπὸ τους.

Ἡ ἔκδοσὴ ἀπὸ τὸν οἶκο «Ὀνήσιλο» ἔχει καὶ ἕνα εὐρύτερο σκοπὸ. Τὴ διάσωσὴ καὶ διάδοσὴ τῶν ἐλληνικῶν μας τάσεων που ἡ πολιτικὴ κοιτάζει νὰ μᾶς προσανατολίσει πρὸς ἄλλους στόχους ἢ νὰ μᾶς ἀποδυναμώσει. Ἄν χάσουμε τὸ ἐθνικὸ μας κεφάλαιο χάσαμε μόνιμα τὴν ψυχὴ μας.

Κ. Γ. Γιαγκουλλῆς: «Εἴκοσι καὶ πέντε ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Κυριάκου Θ. Καρνέρα», Λευκωσία 1988.

Μπορεῖ νὰ ξεπεράστηκε κατὰ μεγάλο μέρος ἡ σημασία τῶν ποιητάρηδων στὸν ἀγροτικὸ κόσμο. Σήμερα μάλιστα μερικοὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ κόμματα γιὰ καθα-

ρά κομματικούς σκοπούς κι έτσι να τους μειώνουν την ειλικρίνεια, προπάντων, ν' αλλάζουν τή γνησιότητα τῆς ἀτμόσφαιράς τους. Πάντως ἐξακολουθοῦν νά ἐνδιαφέρουν ἕνα κοινό.

Ὁ φιλόλογος Κ.Γ. Γιαγκουλλῆς ἰδιαίτερα ἀσχολήθηκε μετὴν τάξιν τῶν ποιητάρηδων (ἡ διδακτορική του ὑδιατριβὴ ἔχει θέμα τῆς αὐτοῦς καὶ τὴν Τέχνην τους). Αὐτός, ἐξάλλου, ἱδρυσεν τὴν «Βιβλιοθήκην Κυπρίων Λαϊκῶν Ποιητῶν» καὶ μᾶς ἔδωκεν ἀρκετὸ ὑλικό, σχολιασμένο τις πιδὸς πολλές φορές. Αὐτὰ τὰ σχόλια χρειάζονται γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς ποιητάρικης τέχνης, καὶ θᾶχουν μελλοντικὰ μεγάλη «φιλολογικὴ» ἀξία. Πάντως ἡ ποιητάρικη τέχνη κι οἱ ἐκπρόσωποί της εἶναι μιὰ ἐνδιαφέρουσα πλευρὰ τῆς κυπριακῆς μας ζωῆς.

Ὁ Κ.Γ. Γιαγκουλλῆς κυκλοφορεῖ τώρα τὸ βιβλίον «εἴκοσι καὶ πέντε ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Κυριάκου Θ. Καρνέρα» (Λευκωσία 1988), κλείοντας μετ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν κύκλον τῆς δημιουργίας αὐτοῦ τοῦ ἀξιόλογου ποιητάρη, ποὺ τὸν θεωρεῖ τὸν «πιδὸς ρωμάλιο λαϊκὸ ποιητὴ τῆς Κύπρου», ὅπως γράφει στὴν εἰσαγωγὴν του. Μετὴν ἐκδοσὴν αὐτῆς, ποὺ περιλαμβάνει 25 ποιήματα τοῦ Καρνέρα, σχολιασμένα, συμπληρώνεται ἡ ὅλη παραγωγὴ του.

Τὰ σχόλια τῆς συλλογῆς εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα. Ἔχουν ἀρκετὸ πλάτος, ποικιλία, κρίσεις καὶ συγκρίσεις. Στὸ τέλος δημοσιεύονται δυὸ κριτικὲς καὶ φωτογραφίες τοῦ λαϊκοῦ ποιητῆ. Ἔργογραφία τοῦ ποιητῆ καὶ ἐπιλογή βιβλιογραφίας προτάσσονται τῆς συλλογῆς, τὴν ὁποία ὁ Γιαγκουλλῆς χαρακτηρίζει μελέτη πολὺ ὀρθά.

Μιχάλη Βασ. Μπρῶσπη: «Ἀθηναγόρα Α' Οἴκου. Πατριάρχην Δεκαπέντε πρὸς Βασίλην Κραψίτην, Ἀνέκδοτες Ἐπιστολές του», Ἀθήνα 1987.

Ἡ ἐπιστολογραφία εἶναι ἕνα εἶδος λογοτεχνίας, ποὺ πολλὰ προσφέρει στὰ γράμματα. Δὲν ἐννοοῦμε τὴν συγγραφὴν ἐπιστολῶν πρὸς δημοσίευσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν συνήθη ἐπιστολογραφία, ποὺ πολλές φορές μετὴν ἐξομιολογητικὸν τόνον τῆς καὶ τὸν ἰδιωτικὸν χαρακτήρα τῆς, περιέχει πολλὰ χρήσιμα στοιχεῖα καὶ προσφέρει καὶ αἰσθητικὴ συγκίνηση.

Ὁ Μιχάλης Μπρῶσπης δημοσίευσεν σὲ λιγὸς ἐλίδο βιβλίον ἐπιστολῶν τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριάρχην Ἀθηναγόρα Α' μετ' τίτλον «Ἀθηναγόρα Α' Οἴκου. Πατριάρχην Δεκαπέντε πρὸς τὸν Βασίλην Κραψίτην ἀνέκδοτες ἐπιστολές του». (Ἀθήνα 1987). Οἱ ἐπιστολές τοῦ Ἡπειρώτη ἐπίσης Ἀθηναγόρα στὸν ἐπίσης Ἡπειρώτη Κραψίτην, συνήθως ἦσαν εὐχαριστήριες μετ' ἀποστολὰς κριτικῶν γνώμων γιὰ βιβλία τοῦ δευτέρου, ποὺ ἀποστέλλονταν στὸν πατριάρχη. Ἐπιπλέον συνοδευτικὰ ὑπάρχουν δυὸ σημειώματα, τὸ ἕνα γιὰ τις συναντήσεις τοῦ Ἀθηναγόρα γιὰ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὸ ἄλλο βιογραφικὸν του. Στὸ τέλος, ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ φωτοτυπίες ἐπιστολῶν, δημοσιεύεται καὶ τὸ σκεπτικὸν τῆς ἀπονομῆς στὸν Κραψίτην τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ τῆς Ἀγιορείτικης Χιλιετηρίδος.

Ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ ὕφος τῶν πατριαρχικῶν ἐπιστολῶν. Ἐπίσης μερικὲς πληροφορίες, ἰδίως τῶν δυὸ σημειωμάτων τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου.

Ν. Β. Τυπάλδου: «Μυστικὴ Θύρα», Ἀθήνα 1987

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου συγκλονίζει τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ἔχουν σημασία τὰ «πιστεύω» του. Ἡ «μυστικὴ θύρα», ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ διαβῶμε πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἀντιμετωπίζεται ὁπωςδήποτε μ' ἕνα δέος, ἀπολύτως ἀνθρώπινον.

Στὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ν.Β. Τυπάλδου, μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ τῆς τίτλο «Μυστικὴ Θύρα», ὁ θάνατος ἀντιμετωπίζεται μ' ἓνα μυστικὸ τρόπο μὲ πολὺ βιβλικὸ χρῶμα. Δὲν εἶναι μόνο οἱ ἐκφράσεις ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Βιβλίον καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας φιλολογία ποὺ δίνουν αὐτὸ τὸν ἀξιοπρεπῆ κατὰ τὰ ἄλλα τόνο μὲ τοὺς βιβλικούς διανοητισμούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πιά ἐκεῖνο τὸ βαθὺ θρησκευτικὸ λυρισμό. Εἶναι καὶ ἡ προσωπικὴ προετοιμασία τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τὰ γῆινα καὶ ἡ πίστη του στὸ τί θ' ἀνταμώσει στὴν αἰώνια ζωὴ. "Ὁμως δὲν λείπει σ' ἓνα δευτέρου ἐπίπεδο ὁ συγκλονισμός. Σὲ μερικὰ μάλιστα ποιήματα ἡ περιγραφή κάποιων στιγμῶν τῆς γῆινης ζωῆς ἀποκαλύπτει τὴν ἀνθρώπινη φυσικὴ ἀδυναμία μας.

Ἡ ποιητὴς ἀκούει τὸ κάλεσμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀπαντᾷ «Ναί, ἔρχου!» Ἡ ὁδοιπόρος τῆς ζωῆς κοιτάζει νὰ προσκομίσει ἀκόμα λίγα δάκρυα πρὸ τῶν πυλῶν, δάκρυα μετάνοιας, μάλιστα σὲ καιρὸ ποὺ γύρω του τραγουδοῦν χρυσὲς δειροστοιχίες. Φιλοσοφεῖ ὁ ποιητὴς πιστεύοντας πὺς θάνατος εἶναι ὅταν δέν ποθεῖς ν' ἀνέβεις στὴν συκομουριὰ γιὰ ν' ἀντικρύσεις τὸν Κύριο, δηλ. τὴν ἀλήθεια. Καὶ στὴ μοναξιά του, «ὀραματίζεται τὴν ἄφατη παρουσία τοῦ Θανάτου» ἀλλὰ ἀντιδρᾷ μὲ μιὰ μεταφυσικὴ αἰσιοδοξία μὲ τὸ ἐξῆς:

Γιατί ὑπάρχει μιὰ εἰκόνα μέσα μας τῆς ἀφθαρσίας
ἀπὸ τὸ ἀκήρατο Πνεῦμα τοῦ Κυρίου σφρηγασμένη...

Βέβαια στὴν προσωπικὴ ἀντίδραση τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸ Μεγάλον ταξίδι γίνονται ἀναφορὲς σὲ πολλὰ καθημερινὰ τῆς ζωῆς, ἓνα εἶδος προσεκτικῆς κριτικῆς.

Ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἄποψη ὁ Τυπάλδος χρησιμοποιοῖ τὸν ἐλεύθερο στίχο, μὲ εἰκόνες σαφεῖς ποὺ μερικὲς τοὺς ἔχουν τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς βιβλικῆς ποίησης. Ἡ γλῶσσα του περιέχει λέξεις ἀπὸ ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου κατάλληλα καὶ αἰσθητικὰ δεμένες στὴ φράση. Συχνὰ εἶναι τὰ σπάνια καὶ εὐήχη σύνθετα ἐπίθετα, εἴτε ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγο εἴτε ἀπὸ τὸ προσωπικὸν του αἰσθητήριον καμωμένα.

Γενικὰ ἡ ποίηση αὐτὴ τῆς συλλογῆς «Μυστικὴ Θύρα» σὲ συγκινεῖ αἰσθητικὰ καὶ σὲ προβληματίζει πάνω στὸ μυστήριον τοῦ θανάτου μὲ τὸν πιὸ ἀπλό τρόπο.

Νίκου Παπακωνσταντίνου: «Διάττοντες».

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Διάττοντες» τοῦ Νίκου Παπακωνσταντίνου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ γνωστὸ γαπωνέζικο εἶδος χαϊκοῦ, ποὺ τελευταῖα ἐλκύει πολλοὺς νεοέλληνες, ὥστε νὰ ἐκδίδουν καὶ ὀλάκαιρη συλλογὴ στὸν στιχουργικὸ αὐτὸν τύπο. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς τὸ ποιητικὸ αὐτὸ εἶδος μὲ τὴ συντομία του διευκολύνει τὶς γρήγορες ἐμπνεύσεις, δίνοντας μὲ μιὰ εἰκόνα ἢ παρομοίωση τὸ αἶσθημα ἢ τὴ σκέψη τοῦ ποιητῆ. Κάποτε παρομοιάστηκε τὸ στιχουργικὸ αὐτὸ εἶδος μὲ τὸ δίστιχόν μας ἢ τὸ ἐπίγραμμα. "Ὁμως τὰ δύο αὐτὰ ἑλληνικὰ εἶδη ἔχουν μιὰν ἄλλη γραμμὴ, ἓνα πιὸ ἀναλυτικὸ ἐκφρασμένο συναισθηματισμό.

Τὰ χαϊκοῦ τῆς συλλογῆς «Διάττοντες», λιγώτερο ἐρωτικά, πολὺ περισσότερα γνωμικοῦ τύπου, θυμίζουν πολλὰς φορὲς παροιμίες. Ἡ ὀλοφάνερα ὑπερισχύει σ' αὐτὰ ἡ λογικὴ. Ἡ γνωμικὸς λόγος συμπυκνώνεται στὶς λίγες συλλαβὲς καὶ ἔτσι, νομίζω, ἐντυπωσιάζει περισσότερο. Πάντως ὑπάρχουν πολλὲς ἀλήθειες στὸ σύντομον αὐτὸν λόγο τοῦ Παπακωνσταντίνου καὶ τὶς ἐκτιμᾷς.

Βασίλη Κρασίτη: «Τὸ βορειοηπειρωτικὸ ζήτημα», Ἀθήνα.

Πολλὲς φορὲς σημειώσαμε τὴ συμβολὴ τοῦ Βασίλη Κρασίτη στὴ μελέτη τῆς Ἡπείρου, δίπλα στὶς προσωπικὲς του δημιουργικὲς ἐκφράσεις. Τὸ βιβλιαράκι του «Τὸ

βορειοηπειρωτικό ζήτημα» αφιερώνεται στον «ἐπιφανή αγωνιστή Κ. Σκενδέρη», για τον οποίο δημοσιεύεται φωτογραφία και ιστορία του (πολύ άγνωστα σ' ἑμᾶς ἐδῶ στήν Κύπρο), γραμμένα ἀπό τὸν Κρασίτη.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται σὲ ἕξι κεφάλαια, πὸ μᾶς πληροφοροῦν σύντομα καὶ σαφῶς. Κάθε κεφάλαιον ἔχει τις ὑποδιαίρεσεις του. Ἀρχίζει ἡ ἱστορία τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια, τὴν προέλευση τοῦ ὀνόματος «Ἀλβανία, Ἀλβανίτης», ἡ θρησκευτικὴ πλευρὰ καὶ ἡ σημασία τῶν ὀρθοδόξων Ἀρβανιτῶν πὸ μετοίκησαν στὰ νότια μέρη τῆς Ἑλλάδας, τις ἐξεγέρσεις γιὰ ἐθνικὴ ἐλευθερία, πῶς δημιουργήθηκε ἡ αὐτόνομη Ἀλβανία μὲ ἀναφορὰς σὲ πρωτόκολλα καὶ ἄλλα, τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο πὸ ἀπέμειναν στὴ Βόρειο Ἡπειρο, τὰ περὶ αὐτόνομης Ἡπείρου τὸ 1914 καὶ πῶς εἶναι σήμερα τὸ βορειοηπειρωτικόν.

Τὸ βιβλίον εἶναι διαφωτιστικόν. Ἐπιπλέον, χρειάζονται τέτοια ἔργα, γιὰτὶ οἱ νεώτεροι δὲν γνωρίζουν τὰ ἐθνικὰ μᾶς προβλήματα καὶ πρέπει νὰ ἐνημερώνονται.

Κώστα Βασιλείου: «Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Λυγερῆς», Λευκωσία 1988.

Προφανῶς τὸ σατιρικόν, δηκτικὸν στοιχεῖον πρυτανεύει σὸν ποιητικὸν λόγον τοῦ Κώστα Βασιλείου στὴν τελευταία του ποιητικὴ συλλογὴ «Ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Λυγερῆς». Ἡ συλλογὴ ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ τρία ἐπικὸν τύπου ἔργα σὲ πεζὸ συχνὰ ρυθμό, λιγότερον σὲ στιχουργικὴ μορφή. Ἀπὸ αὐτὰ ξεχωρίζει γιὰ τὴν πρωτοτυπία του τὸ ποίημα «Τῆς Τριανταφυλλένης», πὸ χρησιμοποιοῖ τὸ κυπριακὸ δημοτικὸν στοιχεῖον (γλῶσσα, δημοτικὸν τραγούδι, ποιητάρικο, δίστιχο). Ἐχει ὠραία σύνθετα μὲ βάση τὸ κυπριακὸν ἰδίωμα καὶ σκηνὲς ἀπὸ τὸ δημοτικὸν τραγούδι, τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, ἔστω καὶ ἂν πλέκει τὸν... ἀρχάγγελον τοῦ... εὐαγγελισμοῦ καὶ τὸν Πλάστη πὸ σκέφτεται σάν τὸ Δία. Ὅμως στὸ μέρος II τὰ ποιήματα αὐτοῦ, πὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐρωτικὸν τύπον δίστιχα, συναντᾶς ὠραῖες ἐμπνεύσεις καὶ ἐκφράσεις.

Τὰ ἄλλα δύο ἐπικὸν τύπου (νὰ τὰ ποῦμε μπαλλάντες) παραξενεύουν καὶ δημιουργοῦν συχνὰ καὶ ἐνστάσεις μὲ τὴν πρόθεση τοῦ ποιητῆ ν' ἀπομυθοποιήσῃ τὸ σύμβολον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὡς νάταν μῦθος ἀνεπιθύμητος, συχνὰ μὲ πονηρὰς ἐκφράσεις. Κατὰ βάθος δὲν μπορεῖς νὰιώσεις τὸν λόγον τῆς πράξης αὐτῆς. Τὸ θρησκευτικὸν αὐτὸν σύμβολον, ἀπ' ὅποιον γωνία καὶ ἂν τὸ δεῖς, ἔχει ἀρκετὴν ποίηση, προπάντων τὸν πρόσωπον τῆς Παναγίας, καὶ ἀπὸ θρησκευτικὴν καὶ ἀπὸ λαϊκὴν πλευρὰν (καὶ κοινωνικὴν καὶ συναισθηματικὴν) ἀποτελεῖ ὑψηλὸν θέμα, δίνει πολλὰς διεξόδους στὶς ψυχικὰς μᾶς καταπίσεις. Ὡστόσο, καὶ σ' αὐτὰς τις ποιητικὰς συνθέσεις συναντᾶς μέρη, π.χ. τα IV καὶ V τοῦ «Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Λυγερῆς» μὲ πρωτότυπα, παρηχητικὸν τύπον εὐρήματα, τὰ ὅποια ὅμως δὲν ἐξαλείφουν τὴν κάπως ἀντιθετικὴν σου στάση πρὸς τὸν κύριον κορμὸν τῆς σύνθεσης.

Ἀπόλυτη ἀποτυχία ἀπὸ κάθε ἄποψη (ποιητικὴ, ἰδεῶν κλπ.) εἶναι ἡ σειρά «Τὰ εὐαγγέλια».

Πάντως ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς τεχνικῆς ὁ πεζὸς ρυθμὸς τῶν ποιημάτων του (νὰ τὰ πῶ πεζοτραγουδά;) παρουσιάζει σὲ πολλὰ μέρη ποιητικὰ εὐρήματα καὶ ἄς διαφωνοῦμε στὶς ἰδέες καὶ τις ἐρμηνεῖς.

Τόμ. I. Μάου: «Ἡ κραυγὴ τοῦ Ὀνήσιλου...» 1988.

Ἡ κυπριακὴ περιπέτεια τῶν τελευταίων μᾶς χρόνων ἀπὸ τὸν Ἀπελευθερωτικὸν Ἀγῶνα μᾶς 1955-1959 ἕως τὴν τουρκικὴν εἰσβολὴν ἐμπνέει τὸν Τόμ. I. Μάου στὴν ποιητικὴν του συλλογὴν «Ἡ κραυγὴ τοῦ Ὀνήσιλου...». Περισσότερον ὁ ποιητὴς κοιτάζει στὸ

ὀμίλημά του τις μαῦρες πλευρές τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ὑπευθύνων μας. Ἔχει τις θέσεις του, τὴν εἰλικρινῆ διάθεσή του, ἀλλὰ ἡ μεταφορὰ στὸν ποιητικὸ λόγο κάπως ὑστερεῖ αἰσθητικά. Περισσότερο πεζολογεῖ, χωρὶς νὰ διεγείρει ἔντονα τις ἀντιδράσεις μας, ὅπως στοχεύει ἡ τέχνη, κυρίως ὅταν εἶναι διαμαρτυρία, παρόλο τὸ ὀρθὸ τῶν παρατηρήσεων του.

Ἔτσι, μιᾶ ὁ ποιητὴς γιὰ τὴ διχόνοιά μας, τὴν ἀναμονή μας γιὰ ἀεροπλάνα ποὺ θᾶρχονταν ἀπ' τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν ἦρθανε, τὴν εὐημερία μας, τὸν ἐπίβολο γείτονά μας, τὰ μίση μας, τὴν ὁμοσπονδία, τὴν ἔννοια τῆς ἐνότητας παρὰ Κυπρίους καὶ ἄλλα.

Πάντως ὑπάρχει ποιητικὴ φλέβα στὸ Μάο, ποὺ θὰ μιλήσει ὀπωσδήποτε καλύτερα στὸ μέλλον. Ὅμως ἓνα ποίημα, ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Μηχανικοῦ (ἀναφέρεται καὶ ὁ Μηχανικὸς σ' αὐτὸ) ἐνέχει πολλὴ ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μὲς τὴν ἀπλότητα τῆς ἐκφραστικῆς του ἀποτελεσματικῆς.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΚΡΙΝΕΙ ΤΑ ΕΞΗΣ ΒΙΒΛΙΑ

Ἄλκης Γουλιμῆ: «Σ' εὐχαριστῶ παπποῦ...»

Τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς ἔχουν τὴ συνηθισμένη κρούστα τῶν φαινομένων καὶ τὸ ψυχολογικὸ τους ὑπόβαθρο μένει ἀνυποψίαστο, ἀπαρατήρητο, σχεδὸν ἀνύπαρκτο. Ἡ ρίζα στὰ φυτὰ καὶ τὰ δέντρα δὲν φαίνεται, ἀλλὰ ὑπάρχει. Χαιρόμαστε τὴν ὁμορφὴ βλάστηση, μᾶς ξεκουράζει, μᾶς εὐεργετῆ καὶ μᾶς χαρίζει ἀκόμη καὶ σκιρτήματα στὴ φαντασία μας. Ἡ πραγματικότητά στὴ βλάστηση εἶναι βαρύτερη ἀπὸ κάποια στερεότητα στὰ σχήματα καὶ συνυφασμένη μὲ τὴν ἀπροσδιόριστη ροὴ τοῦ γίγνεσθαι.

Κάποιες παράλληλες συνθήκες ζωῆς στὸν ψυχολογικὸ λαβύρινθο τοῦ ἀνθρώπου δύσκολα ἐντοπίζονται, ἴσως παρατηροῦνται ἀπὸ κάποια ἀπόσταση καὶ φυσικὰ κάτω ἀπὸ τὰ ματογυᾶλια τοῦ καθένα.

Ὁ ἀπόηχος τῶν σκέψεών μου ἔρχεται ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου «Σ' εὐχαριστῶ παπποῦ... καὶ ἄλλα διηγήματα» Ἄλκης Γουλιμῆ, σελ. 66 (μεγάλο σχῆμα). Ἀθήνα 1987. Ἐκδόσεις: «Ἄγκυρα». Μὲ εἰκονογράφηση ἐξώφυλλο ἀπὸ τὸν Μάκη Κωνσταντελάκη καὶ ἐσωτερικὴ εἰκονογράφηση ἀπὸ τὸν Πύρο Ἀλεξόπουλο.

Ἡ Ἄλκη Γουλιμῆ εἶναι γνωστὴ λογοτέχνηδα ἀπὸ τὴν γόνιμη παρουσία της στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα ἀπὸ τὸ 1954. Τιμῆθηκε ἐπάξια ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ ἄλλους εἰδήμονες, Ἑλλήνες καὶ ξένους. Ἀπὸ τὴν πλειάδα τῶν βιβλίων της πολλὰ ἔχουν μεταφραστεῖ σὲ πολλὲς ξένες γλῶσσες.

Ἡ καινούργια της προσφορά «Σ' εὐχαριστῶ παπποῦ» εἶναι πέντε ἀξιόλογα διηγήματα ποὺ ἀπευθύνεται σὲ μεγάλα παιδιὰ καὶ νέους, ἀλλὰ ἐνδιαφέρει καὶ συγκινεῖ καὶ τοὺς ὠρίμους.

Ἡ σύγχρονη Ἑλληνικὴ λογοτεχνία καὶ ἡ παιδική, ποὺ εἶναι δύσκολη στὸ εἶδος της, ἔχει πολλὰ ἐπιτεύγματα ποὺ περήφανα στέκονται δίπλα ἀπ' τὰ καλύτερα δημιουργήματα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας. Δὲν εἶναι ἡ φτωχὴ συγγενὴς τοῦ διεθνοῦς πνευματικοῦ χώρου, ἀλλὰ μιὰ δυναμικὴ πνευματικὴ παρουσία. Στὴν παιδικὴ λογοτεχνία πέρασε ἀνεπιστρεπτί ὁ καιρὸς ποὺ τὰ παιδιὰ μας διάβαζαν μεταφράσεις, καλὲς καὶ ἄγιες, ἀλλὰ μᾶς γνώριζαν ξένους τόπους, ξένους ἀνθρώπους, μὲ ξένα ὀνόματα, μὲ ξένο χαρακτήρα καὶ ἰδιαίτερα μὲ ξένη ψυχὴ. Σήμερα χαίρεται τὸ ἐλληνοπούλο στὰ βιβλία

μας τὴν ἀρχοντιὰ καὶ τὴ λεβεντιὰ τῆς ρωμιοσύνης. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἐπιφανειακὸ ἀλλὰ βαθύτερο, ἠθικό.

Ἡ Γουλιμῆ στὰ διηγήματά της: «Σ' εὐχαριστῶ παπποῦ μου» κινεῖται κάτω ἀπ' τὸν Ἑλληνικὸ ἥλιο καὶ τὸν Ἑλληνικὸ οὐρανὸ τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ τῆς ἐνδοχώρας. Μᾶς γνωρίζει πτυχές ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ Κωστῆ, τοῦ Κωνσταντῆ, τῆς Ἀστέρας τοῦ Γιάννη, τῆς Φιλιῶς καὶ τόσων ἄλλων.

Τὴν ἀπασχολεῖ ἡ ψυχολογικὴ πορεία τῶν γεγονότων, ὄχι μόνο στὴ γενεσιουργὸ φάση τους καὶ τὸ ὅποιο ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ στὴ ὑφή καὶ σύνθεση τῶν χαρακτήρων, ποὺ κτίζονται στέρεα, συμπεριφέρονται θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ, ἀλλὰ σίγουρα πειστικὰ.

Ὁ πλούσιος καὶ ἄμορφος ψυχικὸς κόσμος τῶν ἡρώων ξαφνιάζει καὶ ὑποβάλλει τὸν ἀναγνώστη. Οἱ ἀρετὲς προβάλλονται συζευγμένες μὲ γεγονότα στὴ ροὴ τῆς ζωῆς, ξέμακτρα ἀπὸ φτηνοὺς καὶ ἀνούσιους δασκαλισμοὺς. Ὁ ρευστὸς καὶ ταραγμένος καιρὸς μας κερδίζει ἀπὸ τίς σελίδες τῆς Γουλιμῆ αἰσιοδοξία, ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴ φύση καὶ τὸ Θεό.

Ἡ Γουλιμῆ διαθέτει: γνήσιο ταλέντο, πάθος γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν ἀνθρώπων, διειδυτικὸ καὶ τολμηρὸ μάτι ποὺ παρατηρεῖ στὶς σωστὲς τους διαστάσεις τὰ πράγματα καὶ τίς αἰτίες τους, ἀφηγηματικὴ ἀνεση, Ἑλληνικά, ποὺ ἱκανοποιοῦν τὸν Ἕλληνα, ὅπου γῆς, γνώση τοῦ καιροῦ μας καὶ τοῦ τόπου μας γενικὰ εἶναι λογοτέχνιδα ποὺ προσφέρει θετικὰ καὶ πολλὰ στὰ Γράμματά μας. Ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ γενιὰ ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ βιβλίου: «Σ' εὐχαριστῶ παπποῦ...» συνειδητοποιεῖ τὸν ἑαυτὸ της.

Ι. Μ. Χατζηφώτη: «Τὰ προσκυνητάρια τῶν ἑλληνικῶν δρόμων».

Τὰ προσκυνητάρια, ἀχνάρια τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ συναντᾶμε στοὺς ὑπαίθριους χώρους τῆς ἀστικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐνδοχώρας, εἶναι δημιουργήματα τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως. Ἡ πραγματικότητά τῆς ζωῆς προσφέρει γεγονότα προσωπικὰ ἢ ὀμαδικὰ, ποὺ ὀδηγοῦν στὶς φροντίδες κατασκευῆς τους. Μορφοποιοῦνται κτίσματα ταπεινὰ ἢ καὶ πληρέστερα, ἀκόμη καὶ ἰδανικότερα, ἐμπρακτῆ ἔκφραση τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό. Ἡ ἀκοίμητη καντήλα τους μᾶς ξεκουράζει, μᾶς ἡρεμεῖ, μᾶς ἀναπτέρωνει τὸ ἠθικό, μᾶς χαλυβδώνει τὴν πίστη, ὅταν μὲ συντριβὴ καὶ ἔθιμικὰ σταυροκοπιόμαστε κοντὰ τους. Φουντώνουν οἱ ἐλπίδες μας στ' ἀντίκρισμα τ' ἀναμμένου καντηλιοῦ.

Ἀφορμὴ στὶς σκέψεις μου μοῦ ἔδωσε τὸ καινούργιο βιβλίον τοῦ λογοτέχνη καὶ κριτικοῦ Ι. Μ. Χατζηφώτη «Τὰ προσκυνητάρια τῶν Ἑλληνικῶν δρόμων». Ἐκδόσεις: «Ἀκρίτας» σελ. 64. Ἐξώφυλλο, εἰκονογράφηση Ναντίν Ξενάκη.

Τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου εἶναι: Πρόλογος, εἰσαγωγή, Λαϊκὴ Τέχνη, Εἴδη προσκυνηταρίων, αἰτίες ἀνέγερσης, τόποι ἀνέγερσης, ἐπιγραφές, περιεχόμενο, ὕλικά, κατασκευές, καλλιτεχνικὴ ἀξία, βιβλιογραφία, λειτουργικότητα, εἰκόνες.

Γνωστὸ σ' ὅλους μας τὸ προσκυνητάρι μὲ τὴν ταπεινὴ καὶ ἴσως καταφρονημένη παρουσία του ἢ μὲ τὴν ἔκφραση ἔργου τέχνης. Ἀξία ἔχουν ὅλα, ἰδιαιτέρως τὸ ἀκοίμητο καντήλι, ποὺ μορφοποιεῖ τὴ σπίθα τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως μας.

Ἡ μελέτη τοῦ Χατζηφώτη ἔρχεται νὰ φωτίσει τὴ γνώση μας σὲ πλάτος καὶ βάθος. Ὁ συγγραφέας βλέπει ἐπιστημονικὰ τὸ θέμα του καὶ τὸ ἐξετάζει φαινομενολογικὰ μὲ μέθοδο, τέχνη καὶ συνείδηση εὐθύνης. Τὸν ἀπασχολεῖ ὁ Ἑλληνικὸς χώρος κυρίως, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ πέρα ἀπ' αὐτόν. Τὰ προσκυνητάρια τῶν Ἑλληνικῶν δρόμων εἶναι μιὰ ἐναργὴς μορφή τῆς ζωντανῆς μας Ὁρθοδοξίας μὲ ζωὴ αἰῶνων καὶ μὲ ἐντυ-

πωσιακή δημιουργία στον καιρό μας. Δεν είναι μουσειακό είδος, αλλά μιὰ ἀδιάκοπη ἐντυπωσιακή συνέχεια τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν ἐποχὴ μας.

Πρόθεσή μου δὲν εἶναι νὰ παρουσιάσω ὀρισμένες θέσεις ἢ καὶ ἀπόψεις, σωστὲς καὶ παραδεκτὲς τοῦ συγγραφέα τῆς μελέτης, ἀλλὰ τὸν κάποιον ἀντίλογο, ποῦ μοῦ ἄφησε τὸ διάβασμά της. Τὸ σχῆμα αὐτὸ περιλαμβάνει καὶ τὸ σκαρίφημα τῆς πνευματικῆς ἠθικῆς, θρησκευτικῆς καὶ πολιτιστικῆς μας ζωῆς στὴν περιοχὴ τοῦ θέματος τοῦ βιβλίου, ποῦ ζωντάνεψε ἡ πένα του.

Μὲ τὴ μελέτη του: «Τὰ προσκυνητάρια τῶν Ἑλληνικῶν δρόμων» ὁ δόκιμος λογοτέχνης καὶ κριτικὸς I.M. Χατζηφώτης πλησιάζει καὶ προσεγγίζει πολὺπλευρα μὲ εὐαισθησία, Ὁρθόδοξη πίστη, ὑπεύθυνη γνώση, μόχθο καὶ μεράκι τὸ θέμα του, ποῦ ἔχει τὶς ρίζες του στὶς Κεφαλές τοῦ Θεοῦ Ἐρμοῦ τῆς ἀρχαιότητος. Ζωντανὴ πορεία αἰῶνων τοῦ Ἔθνους μας τὰ προσκυνητάρια!

Γενικὰ πρόκειται γιὰ μιὰ ἀξιόλογη συμβολὴ στὴ συνειδητοποίηση μιᾶς ἐναργοῦς περιοχῆς τῆς μοναδικῆς μας Ὁρθοδοξίας, ποῦ εἶναι ἡ πραγματικὴ περιοχὴ τῆς ποιητικῆς ζωῆς, ξέμακρα ἀπὸ κοῦφια λόγια. Δικαιολογοῦν ἀπόλυτα τὴ θέση τοῦ Χατζηφώτη! «Στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, σὲ πείσμα τῶν «ντίσκο» τῶν «πάμπς», τῶν «σούπερ-μάρκετς», τῶν «ακαφετεριῶν» καὶ τῶν «φαστφουντάδικων», θὰ παραμένουν ἀπλὰ καὶ ἀπέριττα, τὰ ταπεινὰ προσκυνητάρια γιὰ νὰ μαρτυροῦν τὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ εὐλάβεια τοῦ λαοῦ της, τὴ μακραίωνη παράδοσή της καὶ τὸ μεράκι τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη μὲ τὸν ἄσβεστο καημὸ τῆς Ρωμιοσύνης».

Κώστα Ασημακόπουλου: «*Ο χορὸς τοῦ Οσμάν Τάκα*».

Ἦχει σαν ἐντυπωσιακὸ ἀξίωμα ἡ ἀποψη: «Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι μεταβατικὴ». Πρόκειται γιὰ λάθος. Κάθε ἐποχὴ εἶναι μεταβατικὴ. Το σωστὸ εἶναι, ὅ,τι ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐντονα μεταβατικὴ. Ὁ ἐντονος μεταβατικὸς χαρακτήρας τῆς λάκτισε καὶ απομάκρυνε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὶς διαχρονικὲς ἀξίες μὲ αθεράπευτες επιπτώσεις στὴν ποιότητα τῆς ζωῆς του. Στὴ θέση των ἀξιών τοποθετήθηκαν σκύβαλα. Ἐτσι πολλὰ μπερδεύτηκαν καὶ ἔχουν διαφθαρεῖ στὴν ἀνθρώπινη συνείδηση.

Οι παραπάνω σκέψεις εἶναι ἀπόηχος ἀπ' τὸ διάβασμα τῆς συλλογῆς των διηγημάτων: «*Ο Χορὸς τοῦ Οσμάν Τάκα*» τοῦ Κώστα Ασημακόπουλου. Ἀθήνα, σελ. 134 Εκδόσεις Χατζηνικολῆ.

Ὁ Κώστας Ασημακόπουλος εἶναι δόκιμος λογοτέχνης μὲ δυνατὸ ταλῆντο, Ἐθνικὴ συνείδηση καὶ πλούσιο ἔργο. Ἡ προσφορὰ του ἐπάξια βραβεύτηκε ἀπ' τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Πολλὰ βιβλία μεταφράστηκαν σὲ ξένες γλώσσες. Ἐχει τιμηθεῖ τρεῖς φορές μὲ Ἀ' Κρατικὸ βραβεῖο τοῦ Ὑπουργεῖου Πολιτισμοῦ γιὰ τα θεατρικὰ του ἔργα, καὶ γιὰ τὸ σύνολο τῆς προσφορᾶς του ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία «*Arts sciences et lettres*».

Σημαντικὴ εἶναι καὶ ἡ συμβολὴ του στὴν ἀνοδο τῆς στάθμης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου.

«*Ο χορὸς τοῦ Οσμάν Τάκα*» εἶναι τίτλος ἐνὸς διηγήματος, ποῦ ἀναφέρεται στο ὁμώνυμο δημοτικὸ τραγούδι, ἀπ' ὅπου πήρε καὶ ἡ συλλογὴ τὸ ὄνομά της. Πρόκειται γιὰ δέκα τρία ἐναργῆ διηγήματα ποῦ οἱ ἥρωές τους «...πέρασαν τὸ βῖο τους σὲ αλλοτινοὺς καιροὺς, μὲ ἄλλα ἤθη...». Ἡ μπέσα, τὸ φιλότιμο τοὺς πᾶνε... Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα ὁδηγεῖ τοὺς τοὺς Ἕλληνες ἡ ἐγνοια τοῦ δεσμοῦ, ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος καὶ τὸ βαθύ αἶσθημα τῆς ευθύνης, ποῦ ξεκινᾷ ἀπὸ ἐνστικτώδη ἐπίγνωση πὼς εἶναι — καὶ στὴν ἀπλότητά τους — τῆς Ἱστορίας πρόσωπα». Αὐτὰ ἀνάμεσα στα ἄλλα κατατοπιστικὰ ποῦ μας ἀναφέρει ὁ συγγραφέας στὸν πρόλογό του.

Το σκηνικό των διηγημάτων του Ασημακόπουλου είναι στημένο στον Ελλαδικό χώρο της στεριάς και της θάλασσας χωρίς να λησμονούνται οι χαμένες Πατρίδες.

Λιτό, μελετημένο, ισορροπημένο χωρίς παραχωρήσεις ή υποχωρήσεις σε περίσσια κούφια λόγια. Προσανατολίζει άριστα τον αναγνώστη στο χώρο και προσφέρει άνεση για την παρακολούθηση των εσωτερικών διεργασιών των ηρώων του. Το φαίνεσθαι τον αφορά παρενθετικά για να μη μας αφήσει μετέωρους.

Η ανθρώπινη λύτρωση για τον συγγραφέα των διηγημάτων «Ο χορός του Οσμάν Τάκα» έγκειται στο στήσιμο των ηρώων του, των ανθρώπων του χθες που είναι δεμένοι στέρεα, αμετακίνητα με τις αξίες της ζωής, που διδάχτηκαν εμπειρικά απ' την ίδια την ζωή, στο σπίτι, την κοινωνία, τους άρχοντες. Είναι άνθρωποι με ιδανικά, με γνήσιο πατριωτισμό, με μεταφυσικούς προσανατολισμούς, κοντολογίς αξιόλογοι, περήφανοι άνθρωποι.

Τον ψυχισμό αυτών των ανθρώπων μας προσφέρει ο Ασημακόπουλος ανάγλυφα, με δύναμη, με τέχνη, με ενάργεια, με πάθος. Η ζωή τους μας συγκινεί και από κει και πέρα έρχεται η μέθεξη, ως πράξη πνευματική στον αναγνώστη και όχι άδεια από εννοιολογικό έρμα λέξη. Αυτό είναι το αγαγνωστικό κέρδος, γιατί το ακονισμένο μυαλό γίνεται η πυξίδα των στοχασμών μας στη συνέχεια.

Τα διηγήματα της συλλογής: «Ο χορός του Οσμάν Τάκα» του Κώστα Ασημακόπουλου είναι στέρεα, κλασσικά, επιβλητικά και υποβλητικά.

Προϋποθέτουν καθαρή όραση, αντίληψη και συναίσθηση της ανθρώπινης μοίρας στο φάσμα του ιστορικού γίνεσθαι. Διαθέτουν: Ταλέντο, λιτή σκηνική αμεσότητα, Ελληνικά Γράμματα, μη ξεχνάμε ο Ασημακόπουλος είναι χορτάτος από Ελληνικά, ψυχογνωσία, πίστη ακλόνητη στις διαχρονικές αξίες, με λίγα λόγια υπεύθυνη πνευματική παρουσία.

Β. Π. Πάσχου: «Ουράνιο δένδρο»

Ο πληθωρισμός στα υλικά αγαθά συχνά συμβαδίζει με την έλλειψη ποιότητας και ολέθρια παρουσία ποσότητας. Το ίδιο συμβαίνει και στα πνευματικά αγαθά. Στον καιρό μας ποιητής είναι όποιος διαθέτει πέννα, ή για να ακριβολογούμε στυλό και χαρτί. Πολλά... ηχηρά και ανάλογα παράλογα και η συλλογή ή έτοιμη. Και η αξιοπρέπεια; το κύρος; Απαντήστε όπως νομίζετε.

Κοντά στο δύσοσμο τέλμα υπάρχει και η όαση, η εξαίρεση, η πραγματική προσφορά. Σ' αυτήν ανήκει η ποίηση του Πάσχου.

Αυτές τις μέρες κυκλοφόρησε το «Ουράνιο δένδρο» ποιητική συλλογή Π.Β. Πάσχου σελ. 104 Έκδοση: Εκδοτικός οίκος «Αστήρ» Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου. Αθήναι.

Τό «Ουράνιο δένδρο» είναι ένα τρίπτυχο: α) Επιστροφή β) Μαρτύριο Λόγου και γ) Ουράνιο δένδρο. Τα ποιήματα συνοδεύει ένα εξομολογητικό κείμενο, συνέντευξη του Πάσχου για την ποίηση.

Ο Π.Β. Πάσχος είναι δόκιμος λογοτέχνης, ποιητής και πεζογράφος, πολυγράφος και επάξια αναγνωρισμένος και βραβευμένος από την Πολιτεία. Είναι γνωστός στο ανάγνωστικό κοινό του Ελλαδικού χώρου και είναι εθνική ανάγκη να γίνει γνωστός και στον απόδημο Ελληνισμό, αν δεν έχει γίνει.

Ας γνωρίσουμε την καινούργια του προσφορά:

1) Η «Επιστροφή» του αναφέρεται στην επάνοδο του ανθρώπου του καιρού μας στην Αλήθεια, στην εσωτερική ζωή της Ορθοδοξίας και της γνήσιας ανθρωπιάς, στην αιωνιότητα. Με άλλα λόγια πρόκειται για επιστροφή στο Θεό. Αυτός είναι ο άξονας, η ραχοκοκαλιά της προσφοράς του ποιητή στην υφή μιας υψηλής σύγχρονης ποίησης.

2) Τα ποιήματα από το «Μαρτύριο Λόγου» αποκαλύπτουν τον τίμιο μόχθο του ποιητή. Είναι πλημμυρισμένος από το άδηλο φως της εσωτερικής διεργασίας του δημιουργού. Εξομολογητική ρίμα κοντά στα ζέοντα διαφέροντα του αναγνώστη και στα οικεία του λογοτέχνη.

γ) Το «Ουράνιο δέντρο» είναι η τρίτη πτυχή της προσφοράς του Πάσχου, που πρόσφερε και τον τίτλο στην όλη ποιητική συλλογή. Είναι στιγμές ψυχικής ανάτασης του ποιητή, που το δέντρο της Ορθοδοξίας, στήριγμα και υπόσταση του ποιητή και του καθένα, μας κρατάει με ψηλά το κεφάλι στην περιοχή της αξιοβίωτης ζωής.

Ο ανωτέρω ειδολογικός και μεθοδολογικός χωρισμός σε τρεις πτυχές δεν μας απομακρύνει από την πραγματικότητα και την ομορφιά, ότι οι τρεις πτυχές είναι η αρχοντιά και το κάλλος ενός χιτώνα Εκείνου που ύφαναν με τέχνη και μεράκι: α) Η ορθόδοξη γνώση β) Η ορθόδοξη πίστη, όχι κουβέντες αλλ' αυτή που μετακινεί όρη γ) Η άνωθεν «δωρεά» δ) Το πάθος για την πραγματική προκοπή του ανθρώπου και του τόπου μας, γενικά η πραγματική πίστη η ελευθερία και η αξιοπρέπεια. Όλα αυτά μας θυμίζουν περιοχές του Παπαδιαμάντη. Γνώριμα τραγούδια με έναν νέο, ξεχωριστό, υποβλητικό σκοπό.

Η συνέντευξη του Πάσχου για την Ποίηση, είναι χρήσιμες και υπεύθυνες θέσεις που φωτίζουν το θέμα και διώχνουν τις παρερμηνείες και τις φαντασιώσεις. Για τους καλοπροαίρετους αναγνώστες φτάνουν τα κείμενα του έργου του.

Η εμφάνιση του βιβλίου είναι άψογη. Το σχέδιο του εξώφυλλου φιλοτέχνησε ο εκλεκτός ζωγράφος - αγιογράφος Κώστας Γεωργακόπουλος.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ

Γ' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΑΡΚΑΔΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Υπό την αιγίδα της Νομαρχίας Αρκαδίας και του Δήμου Λεβιδίου πραγματοποιήθηκε την περασμένη βδομάδα (18-21/8/88) στην Τρίπολη, το Λεβίδι και το Αρτεμίσιο, το «Γ' Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο της Αρκαδικής Ακαδημίας» με τη συμμετοχή πέραν των 100 επιστημόνων από 20 χώρες (Ευρώπη, Αμερική, Καναδά, Αυστραλία), που παρουσίασαν Ανακοίνωση γύρω από το κεντρικό θέμα «Το Αρκαδικό ιδεώδες και η προαγωγή του διεθνώς».

Στο Συνέδριο προσκλήθηκε και παρέστη ο Διευθυντής του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' Δρ Κ. Χατζηστεφάνου, ο οποίος, εκτός από σχετική επιστημονική Ανακοίνωση, κλήθηκε να απευθύνει χαιρετισμό (το κείμενο του επισυνάπτεται) στον οποίο, ανάμεσα στα άλλα, υπογράμμισε τους πολύ στενούς δεσμούς της Κύπρου με την Αρκαδία από τα πανάρχαια χρόνια, διεκτραγώδησε το σημερινό δράμα της μοιρασμένης Κύπρου και των ξεριζωμένων Ελλήνων από τους Τούρκους εισβολείς, και υπέμνησε το χρέος για την αποκατάσταση στις πατρογονικές μας εστίες.

Επίσης, σε μια από τις συνεδρίες της Ολομέλειας, ο Δρ Χατζηστεφάνου, αφού έκανε σύντομη αναφορά στο ιστορικό του Παγκυπρίου Γυμνασίου, παρουσίασε τον Ύμνο του Σχολείου, σε στίχους του Κ. Χρυσάνθη και μουσική του Γ. Μιχαηλίδη, που συντέθηκε και μελοποιήθηκε το 1943, τον οποίο και τραγούδησε ο εκ των μελών του Προεδρείου Αυστριακός σύνεδρος Stickler Günter, Ελληνιστής (βυζαντινολόγος), καταχειροκροτηθείς από το πυκνότατο ακροατήριο των συνέδρων και άλλων Αρκαδών. Ο Ύμνος, που αναφέρεται στους μαθητές του Γυμνασίου ως «Αρκαδικοί βλαστοί» διανεμήθηκε σε αρκετό αριθμό αντιτύπων για να δοθεί στα Σχολεία Μέσης Παιδείας της Αρκαδίας για τη συνειδητοποίηση από τους Αρκαδες μαθητές των αισθημάτων των Κυπρίων απέναντι στην Ελληνική Αρκαδική καταγωγή τους.

Το Γ' Διεθνές Αρκαδικό Συνέδριο ήταν αφιερωμένο στη μνήμη της μεγάλης μορφής του Αρκάδα Αλέξανδρου Παπαναστασίου.

Ο ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ Ε. ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ

Σ' ένα Συνέδριο μοναδικό για μένα, σάν αυτό που οργανώνουν οι 'Αρκαδες, για να ριζώσουν με τις ρίζες τους και να απλώσουν ξανά στον κόσμο με τα άγνα ιδανικά τους, είναι τιμή για μένα να έχω το δικαίωμα, που το νιώθω ως υποχρέωση, να μεταφέρω από τους 'Αρκαδες της Κύπρου το Χαιρετισμό προς τη μητρόπολη, την 'Αρκαδία. 'Οχι ως απόδημος 'Αρκάς, ξενιτεμένος, ξεριζωμένος ή πρόσφυγας, αλλά ως άποικος 'Αρκάς, ριζωμένος στην Κύπρο, γέννημα και προέκταση της 'Αρκαδίας.

Σᾶς χαιρετώ, αγαπητοί 'Ελληνες 'Αρκαδες αδελφοί, από τη μακρινή Κύπρο, την τελευταία άποικία του 'Ελληνισμού που έχει απομείνει, κι ἄς ἤμασταν οι πρώτοι που δεχτήκαμε το φῶς ἀπ' τὴ μητρόπολη, όταν ἀτρόμητοι οι 'Ελληνες δὲν ὑπολόγιζαν με τὰ ξύλινα καράβια τους φουρτούνες, ληστές και ἀποστάσεις. Σᾶς χαιρετώ, ὡς ἀποικος γνήσιος 'Αρκάς, ὅσο ἀκριβῶς και σεις, με τὰ τεκμήρια τῆς γλώσσας που είναι στην Κύπρο δική σας και δική μας, με τὰ τεκμήρια τοῦ μύθου και τοῦ θρύλου που τὰ ἔφεραν μαζί τους ἀπὸ δῶ οι πρόγονοί μας και δικοί σας πρόγονοι, για να μᾶς δένουν με τὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους. Σᾶς χαιρετώ με τὰ ἀδιάσειστα τεκμήρια τῆς ιστορικῆς παρουσίας τῶν 'Αρκαδῶν στην Κύπρο χωνεμένα μέσα στὰ ἅγια χῶματα τῆς γῆς τῶν πατέρων μας, με τὰ τεκμήρια τῶν κοινῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν μας, μὰ πάνω ἀπ' ὅλα με τὰ τεκμήρια τῆς ἄδολης καρδιάς και πρὸ παντὸς τῆς ἀδούλωτης ψυχῆς μας που ἀντιστάθηκε, ὅπως και σεις, πεισματικά για αἰῶνες και χιλιετίες σὲ ἀνηλεεῖς κατακτητές, αἰμοβόρα θηρία τῆς 'Ανατολῆς και ἀδίστακτους ἐμπόρους τῆς Δύσης, που εἶχαν πάντα σάν πρῶτιστο στόχο τους να ξεριζώσουν ἀπὸ τῆς ψυχῆς μας τὰ βάθη τὰ πανάχραντα συστατικά τῶν ἐθνικῶν καταβολῶν μας.

Προσκυνῶ με εὐλάβεια και ρίγος συγκίνησης τὰ χῶματα τῆς γῆς ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν οι πρώτοι 'Αρκαδες για να φέρουν, μαζί με ἄλλους 'Ελληνες, τὴν 'Ελλάδα στην Κύπρο. Και ἀποθέτω τῆς εὐγνωμοσύνης τὰ ἄνθη, να σμίξουν με τὸ μυρωμένο ἀέρα τῆς ἐλευθερῆς γῆς που τοὺς ἔθρεψε, τῆς γῆς τῶν ἀδούλωντων 'Αρκαδῶν, που μᾶς ἀξίωσαν να λεγόμεστε 'Ελληνες κανενὸς ξένου δοῦλαι, περιφρονητὲς τῶν λαβάρων τους, ὅποιοι και νάναι, ὅσοι αὐτοὶ προσπαθοῦν να ἀφανίσουν τῆς 'Ελλάδας τὰ λάβαρα, να συρρικνώσουν τὸ χῶρο μας. Διερμηνεύω τὸν πόνο τῆς μοιρασμένης και τουρκοπατημένης πατρίδας μου, με ξεριζωμένους τοὺς 'Ελληνες ἀπὸ τὴ γῆ τῶν πατέρων μας, με ἀλλαγμένη τὴν ὄψη τῆς, με βεβηλωμένους τοὺς ναοὺς, τῆς φυλῆς τὰ ἱερά και τὰ ὄσια ἀπὸ τὸν ἄνομο Τοῦρκο, θρονιασμένο στὰ σπίτια μας και με ντροπιασμένη τὴν Μητέρα 'Ελλάδα στην Κύπρο. Και προσέρχομαι σ' αὐτὸ τὸ Συνέδριο με τὴ δική σας ἔγνοια, με τὸ δικό

σας λογισμό, και με τὸ ἴδιο ὄνειρο: τὴν ἔγνοια νὰ κρατηθοῦμε στὶς ρίζες μας, με λογι-
σμὸ γιὰ τοὺς καιροὺς ποὺ ἀλλάξαν, και με ὄνειρο γιὰ ἓνα ὁμορφότερο κόσμο εἰρήνης
ἀλλὰ και δικαιοσύνης μαζί, ἀγάπης ἀλλὰ και με σεβασμὸ τῆς τιμῆς και τῆς ἐθνικῆς
φυσιογνωμίας, τῆς ἀξιοπρέπειας και τῶν ὁποιῶν πιστεῶν τοῦ ἄλλου, ἓνα κόσμο ἀπέ-
ριττο, χαρᾶς και γαλήνης, τὸν ἀγνὸ και ἄδολο κόσμο τοῦ Πάνα.

Ἄν ἡ Ἄρκαδια γέννησε θεοὺς, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τὸν Πάνα, τὸν Ἐρμῆ και τὴν
Ἄρτεμη, τοὺς γέννησε ἀγνοὺς και ἄδολους, ὅπως τοῦ λαοῦ τῆς ἡ ψυχῆ, ὅπως τῆς φύσης
τῆς τὰ κάλλη. Ποιός, ὅμως, κατέβασε τὸ «νόμιον» Πάνα ἀπὸ τὰ βουνήσια βοσκοτόπια
τῆς ἀμέριμνης ζωῆς του, ποιός ὀρφάνεψε τὰ ποίμνια και τοὺς βοσκούς ἀπὸ τὸν τραγοπό-
δαρο ἀφέντη του, ποιός τὸν ἔριξε στὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀνάμεσα σὲ στρατοὺς, πολέ-
μους, σκοτωμοὺς και φέρνει στοὺς ἐχθροὺς τὸν πανικό, αὐτὸς ποὺ σαγήνευε ψυχῆς και
μάγευε τὴ φύση με τοὺς μελωδικούς σκοπούς του; Ποιός ἔκανε τὸν Ἄρκαδικὸ Ἐρμῆ
«κερδῶν», ἀλλάζοντας τὸ ρόλο του, ἓνα θεὸ νὰ κυνηγᾷ τὸ κέρδος, αὐτὸς ποὺ σοφίστηκε
τὴν ἐφτάχορδη κιθάρα νὰ θέλγει τοὺς θεοὺς με τὸ τραγοῦδι, αὐτὸς ποὺ τὸν μάγευαν τὰ
βουνὰ κι οἱ ρεματιές, ἀνάμεσα στὰ βόδια του, τοὺς ἵππους, τὰ λιοντάρια, τὰ πρόβατα
και τὰ σκυλιά του, ἀφέντης βασιλιάς μέσα σ' ὅλο τὸ ζωικὸ βασίλειο τῆς πλάσης; Κι
ἀπὸ πότε νοιάστηκε ἡ Ἄρτεμη τῆς Ἄρκαδίας τὶς ἀνθρωποθυσίες, ἡ «ἄγρη τερπομένη»,
ἡ «χρυσηλάκατος παρθένος αἰδοίη», αὐτὴ ποὺ κυνηγοῦσε τὰ ἐλάφια δοσμένη στὴν παρ-
θενικὴ ζωὴ τῆς στὰ παρθένα δάση τῆς πανάρχαιας Ἄρκαδίας, ποὺ ἔστηνε χορὸ με τὶς
Μοῦσες και τὶς Χάριτες, ἀπὸ πότε θέλησε ἡ Ἄρτεμη νὰ πιεῖ αἷμα γιὰ πολέμους ποὺ
ἀποδεκατίζουνε τὰ νιάτα, ξολοθρεύουν λαοὺς και κοινωνίες; Κι ἀπὸ πότε ἡ Ἀθηνᾶ τῆς
σοφίας πῆρε δόρυ και ἀσπίδα γιὰ νὰ γίνει πρόμαχος, δίνοντας τὸ παράδειγμα στὴν
ὑπέρμαχὸ Θεοτόκο τῶν τειχῶν τῆς Βασιλεύουσας;

Δὲ θὰ ἐνδιατρίψω στὴν ἀπάντηση. Οὔτε θ' ἀσχοληθῶ με τὴν ἐπιστράτευση τῶν
θεῶν στοὺς ἀγῶνες ἐπιβίωσης τοῦ ἔθνους. Ἐνα μόνο ξέρω με ἀπόλυτη σιγουριά. Ὅτι
τὰ ὠραῖα και ἀγνά Ἄρκαδικὰ ἰδεώδη, τὸ πνεῦμα τοῦ Πάνα τῆς ἀμέριμνης ζωῆς δὲ
μπορεῖ νὰ στεριώσῃ σήμερα στὴν Κύπρο, με εἰσβολεῖς, στρατοὺς κατοχῆς και ξεριζωμέ-
νους τοὺς Ἄρκαδες και τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἀπὸ τὶς πατρογονικὲς μας ἐστίες. «Ὁ
Μέγας Πάν εἶναι νεκρός», κι ἄς εἶναι τὸ ὄνειρό μας. Τὸν ἔδιωξαν, τὸν διατόμπευσαν,
τὸν ἐξευτέλισαν οἱ ὀρδὲς τοῦ Ἀττίλα ποὺ τὸν ἔτρεψαν σὲ ἄτακτη φυγὴ προδομένο ἀπὸ
Ἑλληνας, ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Δύσης και τῆς Ἀνατολῆς, γιὰ νὰ ἐγκαθιδρῦσουν στὴ
θέση του τοὺς θεοὺς τοῦ Ἰσλάμ, με τὰ κανόνια τῶν Τούρκων στημένα στὰ βοσκοτόπια
τοῦ Πάνα τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πενταδακτύλου.

Ὁ Πάν τῆς Ἄρκαδίας στοὺς λίγους αἰνιγματικούς στίχους τοῦ Κύπριου ποιητῆ
ποὺ σώζονται γι' αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔχει τὶς φαινομενικὰ ἀντινομικὲς
ιδιότητες τοῦ θηροκτόνου, τοῦ ξολοθρευτῆ τῶν ἄγριων θηριῶν, θηριὸ και ὁ ἴδιος θρεμμέ-
νος ὅμως με τῆς μούσας τὸ τραγοῦδι, νὰ σκορπίζει παντοῦ μελιστάλακτους τοὺς ἤχους,
κηρόχυτον μείλιγμα, γλυκοὺς ἀπὸ τὸ στόμα του σὰν κερήθρας μέλι. Γιὰ ν' ἀπολαύσου-
με ὡς λαὸς αὐτὸ τὸ μέλι, θὰ πρέπει νὰ ἐξοντωθοῦν τὰ θηριά.

Μὲ αὐτὴ τὴν εὐχή, σᾶς εὐχαριστῶ ποὺ με καλέσατε, και εὐχομαι ὁ θηροκτόνος
Πάν, ἂν χρειαστεῖ, νὰ κερδίσει τὴ μάχη τῆς Κύπρου, τὶς ἄλλες ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, ἂν
ἡ Κύπρος χαθεῖ, γιὰ νὰ τὸν δοξολογοῦν με τραγοῦδια ὅσοι ἄλλοι θὰ ἔχουν τὴ χαρὰ νὰ
ζήσουν τὴν ἄλλη του ὄψη, τὴν ἀγνή και τὴ γνήσια, τὴν ἀνθρώπινη.

Μὰ ὡστόσο θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω με μιὰ ἄλλη πιὸ ἐγκάρδια εὐχή, μέσα στὸ
πνεῦμα τοῦ Ἄρκαδικοῦ ἰδεώδους, ὅπως τὸ προωθεῖ ἡ Ἄρκαδικὴ Ἀκαδημία κι αὐτὸ
τὸ Συνέδριο. Εὐχομαι νὰ μὴ χρειαστοῦν οἱ ὑπηρεσίες τοῦ θηροκτόνου Πανὸς και εὐχο-
μαι ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ μὴ χρειαστεῖ νὰ ἐπιστρατεύσει τὴν πολεμικὴ ἀρετὴ του. Καὶ θὰ
εἶναι γιὰ μας τοὺς Ἄρκαδες τῆς Κύπρου μιὰ ξεχωριστὴ χαρὰ, ἂν μᾶς κάνετε τὴν τιμὴ

νά δεχτείτε νά ὀργανωθεῖ τὸ ἐπόμενό σας συνέδριο στὴν Κύπρο μὲ θέμα: «Οἱ Ἀρκαῶδες στὴν Κύπρο, καὶ ἡ Κύπρος ὡς Ἀρκαδία». Εἶναι βέβαιος ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι μιὰ θετική συμβολή γιὰ νά δικαιωθοῦν οἱ Παναρκαῶδες καὶ οἱ Πανέλληνες καὶ νά πρυτανεύσουν τὰ ιδεώδη γιὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνίζεστε καὶ ἀγωνιζόμαστε: Τὰ Ἀρκαδικὰ ιδεώδη ὡς τὴν Κερόνια, τὴν Καρπασία, τὴ Μόρφου, τὸν Καραβά καὶ τὴ Λάπηθο, μὲ τὴν ἐπιστροφή ὅλων τῶν ξεριζωμένων Ἑλλήνων τῆς Κύπρου στὶς πατρογονικές μας ἐστίες.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ «ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ»

Ἀσφαλῶς μιὰ βράβευση ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μετρᾷ πολὺ. Στὸ κάτω - κάτω ὑπάρχουν κανονισμοὶ καὶ κρίσεις ἀνθρώπων — τῶν ἀκαδημαϊκῶν — ποὺ ἔχουν ζυμωθεῖ στὴν ἐπιστήμη καὶ στὰ γράμματα καὶ κατέχουν ἢ κατεῖχαν νευραλγικές θέσεις. Ὁ λόγος τοὺς δὲν εἶναι τυχαία χειρονομία. Εἰδικὰ στὶς περιπτώσεις βραβεύσεως σωματείων καὶ ὀργανισμῶν, στοὺς ὁποίους ὑπάρχει ἡ συλλογικὴ δράση, τὰ πιθανὰ λάθη ἢ οἱ προτιμήσεις μειώνονται στὸ ἐλάχιστο.

Ἡ βράβευση τοῦ «Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» «γιὰ τὴν 57χρονη ἐθνικὴ προσφορά του στὴν ἐξυπηρέτηση καὶ προαγωγή τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ιδεωδῶν τῆς Κύπρου», ὡς γράφεται στὴν ἐκθεση τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Μενέλαου Παλλάντιου, ἀποτελεῖ γεγονός τόσο γιὰ τὴν κατεχόμενη Ἀμμόχωστο ὅσο καὶ γιὰ τὴν Κύπρο, στὸν τομέα τῶν σωματειακῶν δραστηριοτήτων.

Δικαιολογημένα λοιπόν, τὰ ἐκτοπισμένα μέλη τοῦ γιορτάσανε τὸ γεγονός τῆς βράβευσης στὴ Λεμεσό, μ' ἓνα καθόλα ἀξιοπρεπὲς ὅπως καὶ λιτὸ πρόγραμμα, καὶ ἀφιέρωσαν τὴν τελετὴ στὴ μνήμη Μαρίας Π. Ἰωάννου. Ὁ ἑορτασμός αὐτὸς τέθηκε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πρέσβυ τῆς Ἑλλάδας κ. Εὐθ. Στοφορόπουλου συμβολικά.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ ἑορτασμοῦ εἶχε στὸ πρῶτο του μέρος τέσσερις σύντομες ὁμιλίες τὶς ἐξῆς: α) ἡ πρόεδρος τοῦ Λυκείου κ. Κλαίρη Ἀγγελίδου μὲ συγκίνηση ἀναφέρθηκε στὴ παραλαβὴ τοῦ σχετικοῦ διπλώματος στὴν ἐπίσημη συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Στὴ συνέχεια ἀπαρτίθησε τὶς πολύχρονες δραστηριότητες τοῦ Λυκείου (τὸ Ὡδεῖο, τὶς διαλέξεις, τὸ παιδικὸ θέατρο, τὶς ἐκθέσεις, τὸ θέατρο γενικά, τὴν παιδικὴ ἐξοχὴ καὶ ἄλλα). Ἰδιαιτέρα τόνισε τὶς πρωτοβουλίες καὶ τὶς δραστηριότητες τῆς ἰδρύτριας τοῦ Μαρίας Π. Ἰωάννου καὶ ἀναφέρθηκε στὰ πρῶτα μέλη του. β) ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, πρόεδρος τῆς «Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν», «Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου» καὶ «Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» σὲ χαιρετισμὸ τῶν σωματείων ἀναφέρθηκε καὶ στὴν ἰδρύτρια τοῦ σκιαγραφώντας τὴν καὶ ἐπισημαίνοντας τὸν συνεχῆ μόχθο τῆς γιὰ τὰ γράμματα. γ) ὁ δρ. Κυριάκος Χατζηγιάννου στὴν ἐπαινετικὴ ἀναφορὰ του τόσο στὸ Λύκειο ὅσο καὶ στὴ Μαρία Π. Ἰωάννου, κατέληξε μὲ τὴ δήλωσι πὼς στὰ δυὸ ἀντικρινὰ ἰδρύματα, τὸ Γυμνάσιο Ἀρρένων Ἀμμοχώστου καὶ στὸ «Λύκειο Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» ἐτοιμάζανε τοὺς ἑλληνικοὺς βλαστοὺς τῆς πόλης. δ) ὁ πρέσβυς κ. Εὐθ. Στοφορόπουλος, ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴ συγκίνηση ποὺ ἐνίωσε στὴν Αἴθουσα Τελετῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὅπου παρευρισκόταν κατὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ διπλώματος τόνισε τὴ συνεχῆ συμπαράστασι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ στὸν ἑλληνισμό τῆς Κύπρου καὶ δήλωσε πὼς πρέπει πάντοτε νά ὑπερασπιζόμαστε ἐδῶ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή μας.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἑορτασμοῦ παλιὰ καὶ νέα μέλη τοῦ Λυκείου παρουσίασαν καλλιτεχνικὴ ἔργασι. Ἡ Λούλλα Κ. Χρυσάνθη ἀπάγγειλε δυὸ ποιήματα τῆς Χρυσάνθης Ζιτσαΐας καὶ τοῦ Κ. Χρυσάνθη γιὰ τὴν Μαρία Π. Ἰωάννου, ὁ Λέαντρος Παναγιωτίδης δυὸ ποιήματα τῆς Κλαίρης Ἀγγελίδου, ὁ Χριστάκης Σαββόπουλος ἐρμήνευσε ἔργα στὴν κιθάρα, ἡ Κατερίνα Κυριάκου παρουσίασε τὴν παιδικὴ χορωδία τοῦ Λυκείου μὲ δυὸ τραγούδια, ἡ Ναταλία Πρωτοπαπᾶ τραγούδησε ἄρια ἀπὸ τὸν Ὀρφέα τοῦ Γκλόουκ καὶ ἐρμηνεῖς στὸ πιάνο ἀπὸ τὶς Ἡλιὰνα Ἡλία, Πόπη Σουρουλλᾶ καὶ Ἀθηᾶ Χατζηκωσταντή.

Τέλος, ὁ δήμαρχος Λεμεσοῦ κ. Ἀντ. Χατζηπαύλου ἀπένειμε πλάκα στὸ «Λύκειο Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου!»

Κατωτέρω δημοσιεύεται ὁ χαιρετισμὸς τοῦ Κ. Χρυσάνθη:-

Ἐκ μέρους τῶν τριῶν σωμάτων «Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν», «Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὅμιλος Κύπρου» καὶ «Ἐθνικὴ Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» μεταφέρω ἀδελφικὸ χαιρετισμὸ στὸ ἐκτοπισμένον «Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς βράβεισός του ἀπὸ τὴν «Ἀκαδημία Ἀθηνῶν». Ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς ἐκφράζει ταυτόχρονα καὶ τὸν θαυμασμὸ μας γιὰ τὴν πνοὴ τῶν μελῶν του, ποὺ συνεχίζουν τὶς πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐργασίες μακρὰ ἀπὸ τὴ φυσικὴ τους ἔδρα. Τὸ θεωροῦμε τιμὴ νὰ μετέχουμε σὲ ἑορτασμοὺς-ὀροσημα πνευματικῶν σωματείων. Μᾶς ἐξυψώνει ἡ συμμετοχὴ αὐτὴ στὰ δικά μας μάτια, εἶναι μιὰ πνευματικὴ ἐργασία στὸ κάτω-κάτω. Ἐξᾶλλου οἱ ἑορτασμοὶ ὀρόσημα ὡς ἐξωτερικὰ κίνητρα σὲ ὑποχρεώνουν ν' ἀντικρῦσεις, συχνὰ ἀπὸ ἀπόστασι καὶ συγκριτικὰ, τὸ τί ἔχει προσφέρει, στὴν παροῦσα περίπτωσι, ἕνα σωματεῖο. Πραγματικὰ τὸ «Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» δημιούργησε πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κεφάλαιο στὴν Ἀμμοχώστο. Πολὺ ὀρθὰ ὁ Δῆμος Ἀμμοχώστου ἐπίσημα ἀναγνώρισε τοῦτο, τιμώντας μὲ τὸ χρυσοῦ μᾶτα τῆς πόλης τὴν ἰδρύτρια του Μαρία Π. Ἰωάννου. Τονίζουμε μὲ τὴν εὐκαιρία τὴ σύνδεσι τῶν σωματείων, ποὺ ἀντιπροσωπεύουμε, μὲ τὸ «Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου», ἰδίως στὰ τότε ἀποικιοκρατικὰ καὶ ὕστερα στὰ ἐλεύθερα χρόνια του μὲ συνεργασίες καὶ ἀνταλλαγές.

Ἐπιπλέον προσωπικὰ ἐκτιμῶ καὶ συμμετέχω σὲ κάθε δραστηριότητα τοῦ Λυκείου, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα. Τὴν κατάθεσὴ μου γιὰ τὴν ὄλη του δράσι, ἐθνικὴ, πνευματικὴ, πολιτιστικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ, περιέλαβα στὸν Ὑμνον του, ποὺ συνέθεσα κατὰ προτροπὴ τῆς προέδρου του Μαρίας Π. Ἰωάννου. Ἡ πρώτη στροφὴ τοῦ Ὑμνου αὐτοῦ λέει:-

*Τὸ εὐλογημένο σπίτι καὶ τὰ ὠραῖα
τῆς Πλάσης καὶ τῆς Τέχνης τ' ἀγαπῶ.
Κι εἶμαι ἡ δουλεύτρα, ἡ πλάστρα, ἡ πάντα νέα
Κυπραία κι ἐγὼ διαμάντι ἑλληνικό.*

Ὅμως ὁ σημερινὸς ἑορτασμὸς ἀνήκει καὶ στὴν ἰδρύτρια τοῦ Λυκείου ἀείμνηστη Μαρία Π. Ἰωάννου, ἄλλοτε Μαρία Ἀνδρέου. Πρὶν συνδεθῶ συγγενικὰ μὲ τὴν οἰκογένεια τῆς ἀείμνηστης, τὴ θαύμαζα ὡς τολμηρὴ προσωπικότητα ποὺ διέθετε πλατιά ἐνδιαφέροντα, τόσο στὰ ἀποικιοκρατικὰ χρόνια, στὰ ὁποῖα πολλοὶ ὑποτονοῦσαν, ἰδίως στὸ Ἐθνικὸ θέμα. Συχνὰ μὲ ὁμάδα ἀπὸ τὴ δύναμι τῆς «Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» καὶ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὀμίλου Κύπρου» παρακολούθησαμε ὀρισμένες συγκεντρώσεις στὸ Λύκειο καὶ ἀναταλλάσσαμε ἀργότερα μὲ τὴν προέδρου, Μαρία, ἀφίψεις πάνω στὰ φλέγοντα προβλήματα τοῦ κυπριακοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐρύτερου ἑλληνικοῦ

μας χώρου. Κάποτε κατά προτροπή της τῷ ζευγος Μαρίας καὶ Παναγιώτη Ἰωάννου παρεχώρησε στὴν Ἑταιρεία τὸ ποσὸν πρὸς ἔκδοσιν τῶν «Ἐρωτικῶν τραγουδιῶν τῆς Κύπρου» τοῦ 16ου αἰώνα, πού μετέφερε σὲ δέσμη φωτογραφιῶν ὁ Ἀντώνης Ἰντιάνος. Τόσο ἡ «Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» ὅσο καὶ ἄλλα σωματεῖα τῆς Λευκωσίας καὶ τῆς Ἀμμοχώστου ἀνεκήρυξαν ἐπίτιμο μέλος τὴν ἀείμνηστη. Ἐπιστέγασμα τῶν ἀναγνωρίσεων τῆς προσφορᾶς της ὑπῆρξε ἡ παρασημοφορία της ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ χρυσοῦν σταυρὸ τῆς εὐποιΐας.

Πάντοτε μὲ ἐντυπωσίαζε ὁ συνεχὴς μόχθος τῆς ἀείμνηστης Μαρίας Π. Ἰωάννου, μόχθος μάλιστα ἕως στὴν ἐξάντληση. Διαρκῶς σχεδίαζε πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, τόσο στὸν τομέα τῆς μουσικῆς ὅσο καὶ σὲ κείνο τοῦ χοροῦ καὶ τῶν ἐκθέσεων ζωγραφικῆς. Ἰδιαίτερο πάθος της ἦταν τὸ θέατρο, πού τὸ ἐξυπηρέτησε προγραμματισμένα. Ἀλλὰ καὶ ἡ μὲ κάθε μέσον ὑποστήριξη κινήσεων καὶ ἀτόμων, πού διέθεταν ταλέντο καὶ προθέσεις γιὰ σπουδῆ, ἀνήκει στὶς χειρονομίες της, στὶς μυστικὲς μάλιστα χειρονομίες της. Ὁ ἀσίγαστος πόθος γιὰ προσφορὰ στὸν τόπο της, προσφορὰ καθημερινή, ρύθμιζε τίς κινήσεις καὶ τίς πράξεις της. Δὲν τῆς λείπανε καὶ τὰ ὄνειρα γιὰ τὴ διαρκῆ μεταθανάτια πνευματικὴ παρουσία της. Ἀπόδειξη γι' αὐτὸ τὸ καλλιμάριμο μέγαρο τοῦ «Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου», ὅπου τὸ Ὁδεῖο καὶ ἄλλα τμήματα, ἡ παιδικὴ ἐξοχὴ καὶ τὰ κληροδοτήματά της ἀνεξάρτητα ἀν τὰ κατέφαγε ἡ εἰσβολὴ καὶ ἡ καταληψὴ τῶν ἄλλοτε ἀνθρώπων ἑδαφῶν μας.

Στὸ κρεβάτι τοῦ θανάτου, εὐτυχῶς σὲ χρόνια ἐλεύθερα, ἰδιόμορφα ἐλεύθερα, στὸ κρεβάτι τοῦ θανάτου, ἐπαναλαμβάνω, μελετοῦσε ἡ ἐξατλημένη ἀπὸ τὴ νόσο ἀείμνηστη Μαρία καὶ σχεδίαζε τὸ ἀνάβασμα τῆς «Ἑλένης» τοῦ Εὐριπίδη στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῆς Σαλαμίνας. Ἄν τοῦτο δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸ πνευματικῶ καὶ καλλιτεχνικῶ πάθους, τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὴν πνευματικὴ προσωπικότητά της;

Στὸ ἐπίγραμμα γιὰ τὸ μέγαρο τοῦ Λυκείου, πού σκαλίστηκε σὲ πλάκα στὴν εἴσοδο τῆς αἴθουσας τελετῶν, καταγράφεται ἡ πρόθεση καὶ ἡ πράξη, συμπυκνωμένα, τοῦ ζεύγους:-

*Μέλαθρο μουσικῆς καὶ πνεύματος
ιδεῶν πηγὴ καὶ στάδιο ἀμύλλας
πρὸς δόξα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Τέχνης
ιδρύουμε ἐμεῖς ἱκέτες τοῦ Ἀπόλλωνα*

ΜΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Μὲ τὴν τελευταία αὐτὴ μαρτυρία ἐκφράζεται καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ γυρισμοῦ γιὰ συνέχισιν τῶν ἐργατῶν τοῦ Λυκείου στὸν τόπο του πρὸς δόξα τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἱκανοποίηση στὰ μέλη ἐνὸς σωματείου ἡ ἐπίσημη ἀναγνώριση τῶν κόπων τους. Εἶναι πραγματικὴ εὐτυχία καὶ ἓνα ἔντονο ἐξώτερικὸ κίνητρο γιὰ νὰ συνεχίσουν ἔνθερμα τὴν προσφορὰ τους. Ὅλοι εὐχόμεστε οὐριους ἀνέμους στὸν πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ τους ἀγώνα καὶ καλὴ δύναμη.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΠΟΥ ΜΙΛΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ

«Μέσα στην γλυκειά κι αρμονική ροή του στίχου τῆς ποίησης του Κύπρου Χρυσάνθη, (ὁ ὁποῖος, ἐξαιτίας τῆς πολυεδρικής του προσωπικότητας, ἔχει χαρακτηριθεῖ «ὁ πιὸ ἑλληνικὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες συγγραφεῖς τῆς Κύπρου»), πραγματοποιοῦνται καὶ προβάλλουν ἡ χάρη καὶ ἡ γοητεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ παλιὸς προφήτης, ὁ ὁποῖος μὲ μιὰ ἐπιτυχημένη διατύπωση ἔχει χαρακτηριθεῖ «χρυσορροὰς ποιητής», ἐπιστρέφει στὴν Ἰταλία μέσα ἀπὸ τὴν ἐξαιρετὴ, περιπαθῆ μεταφράση τοῦ καθηγητῆ Michele Iannelli, ἐργάτῃ τῆς κλασσικῆς παιδείας στὸ Σαλέρνο. Ὁ Μ. Iannelli ἔκαμε νὰ ξαναηχήσει σὲ μιὰ γλώσσα, ποὺ ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν κοινὴ μητέρα τοῦ δυτικῆ πολιτισμοῦ, μιὰ θαυμάσια ποιητικὴ συλλογὴ, τῆς ὁποίας ὁ τίτλος εἶναι ἀπὸ μόνος του ἕνας ὕμνος στὴ χαρὰ καὶ στὴ ζωὴ: «Με τὸ βιολὶ τῶν εἴκοσι χρονῶν».

Ὁ Χρυσάνθη, μὲ φλέβα νεανικὴ, γράφει ὁ Iannelli, καὶ μὲ πνεῦμα ἐφηβικό, ἐξυμνεῖ, στὰ τέσσερα μέρη ποὺ ἀποτελοῦν τὴ συλλογὴ, τὸν ἔρωτα, τὴ φύση, τὴ ζωὴ καὶ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ τὴν κάνει τερπνὴ στὸν ἄνθρωπο, μέσα ἀπὸ στίχους μεστοὺς λυρισμοῦ καὶ νοσταλγίας, ποὺ κάποτε ἀποπνέουν καὶ μιὰ λεπτὴ φιληδονία.

Δὲν θὰ σταθοῦμε στὰ χαρίσματα τοῦ Ποιητῆ, ποὺ τὸ ὄνομά του ἔχει ἤδη γραφεῖ στὴν ἱστορία, ἀλλὰ θὰ χαροῦμε μερικὰ κομμάτια αὐτοῦ τοῦ μικροῦ βιβλίου, τὰ ὁποῖα κάνουν νὰ ὄνειροπολεῖ ἀκόμα κι ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶναι πιά στὴ μυθικὴ ἡλικία τῶν εἴκοσι χρονῶν, γιατί δονοῦν τὶς μυστικὲς ἐκεῖνες χορδὲς τοῦ ἀνθρώπινου βιολιοῦ, τὶς χορδὲς τῆς καρδιάς ποὺ πάλαι καὶ ξέρεي νὰ ξεπηδᾷ πάλι καινούργια μπροστὰ στὴν ἀγάπη, τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὶς πνευματικὲς ἀξίες.

«Εἶναι στὸ πράσινο λειβάδι/σὰν στόλισμα ὁ ἀνθὸς/καὶ στὸ ἡμερώτατο τὸ βράδυ/τῶν ἀστεριῶν τὸ φῶς». Τέτοια πλαστικότητα ἐμφανίζεται σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους, τέτοια ἀρμονία, τέτοια ποίηση, φτιαγμένη ἀπὸ πράγματα ἀπλά, ποὺ κάνουν νὰ ξαναγυρνᾷ τὸ παρελθόν.

Ἡ Ἀνοιξιάτικη Ἀποθέωση, ὁ Ὀρφικὸς Ὑμνος, ὁ Ὑμνος στὸ Χορὸ ἢ οἱ μικρὲς εἰδυλλιακὲς εἰκόνες, ὅπως «Τὸ Σπίτι», ἀντιπροσωπεύουν πλήρως τὴ γλυκύτητα τῆς ἑλληνικῆς ποίησης, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση μιᾶς κλασσικότητας ποὺ ποτὲ δὲν ἔσβησε.

Στὸν Michele Iannelli ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς παρουσίας ἑνὸς θέματος ζωντανοῦ, ὅπως εἶναι ἡ Κυπριακὴ Ποίηση. Σ' αὐτὴν ἡ Πατρίδα καὶ τὸ Ἔθνος εἶναι ἀκόμα ἔντονα, ὅπως στοὺς δικοὺς μας ρωμαντικούς. Σ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύπτει τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος, ἴσως γιὰ νὰ διδάξει ἐμᾶς ποὺ κυριαρχήσαμε ἀπὸ τὸν κυνισμό τοῦ μοντερνισμοῦ, ὅτι φτάνει ἓνα λουλούδι ἢ ὁ ἦχος τοῦ βιολιοῦ τῶν εἴκοσι χρονῶν μας, γιὰ νὰ μᾶς κάνουν νὰ ξαναγίνουμε παιδιὰ, ἀπλά, ἔτοιμα ν' ἀπλώσουμε τὸ χέρι μας στὸν ἀδελφὸ μας.

MARIO BRINDISI

(ἐφημερίδα «La Tribuna di Salerno». 18 Ἰουν. 1988)

Μετάφραση: Γ. Χατζηκωστῆς

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Κύπρου Χρυσάνθη): Επιγράμματα (Εισαγωγή - Σχόλια: Παύλος Παρασκευάς). Λευκωσία 1987.

Πριν από είκοσι χρόνια, διαβάζοντας τη μέχρι τότε ποιητική παραγωγή του Κύπρου Χρυσάνθη, συγκεντρωμένη στο ογκώδη τόμο «Λυρικός Λόγος», πρόσεξα την τάση του ποιητή να εκφράζεται συχνά με γνωμολογικές-επιγραμματικές διατυπώσεις. Το στοιχείο αυτό, προϊόν της φιλοσοφικής του διάθεσης και στάσης απέναντι στη ζωή, παρουσίασα στο μελέτημά μου «Το Γνωμολογικό - Επιγραμματικό στοιχείο στο «Λυρικό Λόγο» του Κ. Χρυσάνθη», (Λευκωσία 1970), όπου κατέταξα ειδολογικά τους σχετικούς στίχους και αποσπάσματα.

Η τάση αυτή προς τη σύντομη, συμπυκνωμένη διατύπωση οδήγησε τον ποιητή και στη σύνθεση επιγραμμάτων ως ποιητικού είδους, όπως αυτό μας έρχεται από την κλασική αρχαιότητα. Τα επιγράμματα αυτά εκδόθηκαν πρόσφατα από το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» με εισαγωγή και σχόλια του Παύλου Παρασκευά. Πρόκειται για μια συνολική παρουσίαση 43 επιγραμμάτων που συνέθεσε ο Χρυσάνθη στα χρόνια 1954-1987. Αξιζει να σημειωθεί ότι στην περίοδο από το 1954 ως το 1968 (χρονιά έκδοσης του «Λυρικού Λόγου») ανήκουν 15 επιγράμματα, ενώ στην περίοδο 1969-1987 τα άλλα 28, από τα οποία τα 20 μετά το 1980. Ένας από τους ποιητές της μεταλεξανδρινής εποχής, αναφερόμενος στην τεχνική του επιγράμματος, καθόρισε τα πλαίσιά του, γράφοντας:

«Παν καλό εστ' επίγραμμα το δίστιχον· ην δε παρέλθης τους τρεις, ραψωδείς, ουκ επίγραμμα λέγεις» (το πιο ωραίο επίγραμμα είναι το δίστιχο· αν ξεπεράσεις τους τρεις στίχους, γράφεις ραψωδία, όχι επίγραμμα).

Η συνηθέστερη πραγματικά μορφή του επιγράμματος είναι το δίστιχο· από την αρχαιότητα όμως γινόταν ευρεία χρήση και του τετράστιχου. Μέσα στα ίδια πλαίσια καλλιεργήθηκε το επίγραμμα κι από τους Λατίνους, το Βυζάντιο και τη Δυτική Ευρώπη από την Αναγέννηση και ύστερα. Από τα 43 επιγράμματα του Χρυσάνθη τα 27 είναι δίστιχα και τετράστιχα (10 δίστιχα και 17 τετράστιχα). Τα υπόλοιπα είναι μονόστιχα (6), τρίστιχα (4), πεντάστιχα (4) και εξάστιχα (2).

Το επίγραμμα, ως ποιητικό είδος, κρατεί, από την αρχαιότητα, ένα δικό του χαρακτήρα: Η φράση είναι δυνατή και παραστατική, και το νόημα υψηλό, πυκνό, αυστηρό, βαρύ. Αυτό ισχύει βέβαια στο σοβαρό επίγραμμα γιατί υπάρχει — επίσης από την αρχαιότητα — και το σατιρικό.

Το χαρακτήρα αυτό του σοβαρού επιγράμματος διατηρούν και τα επιγράμματα του Κ. Χρυσάνθη: Βραχυλογική πληρότητα, πυκνότητα νοήματος, λαμπερή κοφτή φράση, συχνά ελλειπτική κατά το ρήμα, που δίνει ένα ιδιαίτερο βάρος στον ποιητικό λόγο. Όποιος γνωρίζει τα πρόσωπα και τα γεγονότα στα οποία είναι αφιερωμένα τα επιγράμματα του Κ. Χρυσάνθη εκτιμά το επίτευγμα του ποιητή να κλείνει σε λίγες λέξεις ολόκληρους κόσμους. Παραθέτω δύο παραδείγματα, ένα για το περιεχόμενο και ένα για τη μορφή του:

*«Ιπλότης των Ελληνικών γραμμάτων
στην Κύπρο την αρκαδική
με τη Μητέρα Ελλάδα στο προσκέφαλό του
κοιμήθηκε τον αιώνιο ύπνο».*

Κωνσταντίνος Σπυριδάκις

«Πέθανες ανεπαίσχυντα
Καλό ταξίδι
κι ουρανούς καλούς

Στο λευκό πατριώτη
Γεώργιο Καραγιάννη

Στην έκδοση των επιγραμμάτων του Κ. Χρυσάνθη προτάσσεται τετρασέλιδη εισαγωγή από τον Π. Παρασκευά. Σ' αυτήν, με συντομία και περιεκτικά, ο μελετητής κάμνει γενικές παρατηρήσεις στο ποιητικό έργο του Χρυσάνθη, επισημαίνει τον επιγραμματικό λόγο και τη γνωμολογία του ποιητή, προχωρεί στην «ποιητική μικροτεχνία» των επιγραμμάτων του, ανατρέχει ιστορικά στο είδος, αναφέρεται σε Κυπρίους επιγραμματοποιούς της αρχαιότητας και νεότερων εποχών και σχολιάζει τα 43 επιγράμματα του βιβλίου. Παρουσιάζει τις αφορμές για τις οποίες γράφτηκαν τα επιγράμματα αυτά και τις βρίσκει παρόμοιες μ' εκείνες που παρακινούσαν τους αρχαίους επιγραμματοποιούς να τα συνθέτου: έξαρση των αρετών των νεκρών, απόδοση τιμής σε εξαιρετά γεγονότα ή πράξεις προσώπων και ομάδων, που άσκησαν ευεργετική επίδραση στο κοινωνικό ή εθνικό σύνολο. Στην έκδοση του βιβλίου τα διαιρεί και τα παρουσιάζει σε τρεις ενότητες: α) Στους Αγωνιστές της Ελευθερίας (19 επιγράμματα), β) Στους Αγωνιστές του Πνεύματος (19 επιγράμματα), γ) Στους Αγωνιστές του αθλητικού Στίβου και της Κοινωνικής κονίστρας (5 επιγράμματα).

Τα επιγράμματα κάθε ενότητας είναι ταξινομημένα με τη χρονολογική σειρά που δημοσιεύθηκαν ή που χαράχθηκαν σε μνημείο. Κάτω από κάθε επίγραμμα δηλώνεται η χρονολογία και το έντυπο στο οποίο δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά ή το μνημείο και ο χώρος που χαράχθηκε. Στη συνέχεια δίνονται σύντομες πληροφορίες για το πρόσωπο ή το γεγονός που ενέπνευσε το επίγραμμα:

Στην εποχή μας που η φιλιαναγνωσία, ιδιαίτερα όσον αφορά την ποίηση, φαίνεται να έχει επικίνδυνα υποχωρήσει, το βιβλίο αυτό δίνει την ευκαιρία να απολαύσει κανείς τον ποιητικό λόγο στην πιο αποσταγμένη μορφή του.

Μετά τη συγκεντρωτική αυτή έκδοση των επιγραμμάτων του Κ. Χρυσάνθη από τον Π. Παρασκευά, αξίζει, είτε ο ίδιος είτε άλλος μελετητής, να εξετάσει και άλλες πλευρές των επιγραμμάτων, όπως είναι οι πηγές του λεξιλογίου τους, η μετρική τους, η ευρηματικότητά της διατύπωσής τους και άλλα.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

(«*Η Σημερινή*», 11 'Ιουν. 1988)

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: «ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΙΙ - ΙΣΤΟΡΙΕΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΤΗΝ ΑΓΕΡΙΝΗ»

Θα δούμε σήμερα τον 3ο τόμο απ' τον «*Πεζό Λόγο*» του Κύπρου Χρυσάνθη, που έχει τον τίτλο «*Ιστορίες από την Κύπρο την αγέρινη*» και που περιέχει σαράντα εννέα διηγήματα. Τούτες οι Ιστορίες χωρίζονται σ' έξι ενότητες. Η πρώτη ομάδα περιέχει δέκα τέσσερα διηγήματα εμπνευσμένα απ' την τουρκική κατοχή, πριν απ' τους Εγγλέζους. Δίνονται χαρακτηριστικά κομμάτια της ζωής των ραγιάδων που πολεμούσαν

ανοιχτά ή κρυφά μα πάντ' ακούραστα τον ανατολίτη, βάρβαρο κατακτητή. Άντρες και γυναίκες με το ίδιο πάθος θα πολεμήσουν τον εχθρό και θα τον κάνουν να νιώθει την ανασφάλειά του κάθε στιγμή. Η δεύτερη ομάδα περιέχει διηγήματα απ' την επανάσταση κατά των Εγγλέζων. Με λίγες σελίδες το κάθε κομμάτι, θα ζωγραφίσει μ' αδρές πινελιές τους ηρωισμούς και τις θυσίες του Κυπριακού λαού, σ' έναν αγώνα απελπισμένο, που δε θα υποχωρήσει μήτε μπροστά στις ωμότητες του κανούργιου κατακτητή. Στις «Παλιές Ιστορίες» θα μας δώσει στιγμιότυπα απ' την κυπριακή ζωή. Στο «Μια φέτα κρέας» οι άνθρωποι γίνονται θεριά μ' ατσάλινη ψυχή κι απορείς πώς μπορούνε και μένουμε σκλαβωμένοι. Στην «Ανταρσία των άλλων» θα βρούμε την πίκρα των ανθρώπων για τη διαγωγή και συμπεριφορά των Τούρκων, που συνδαύλιζε τ' ανθρώπινα πάθη ή σκοπιμότητα κι η σκληρότητα του κοινού κατακτητή, που απ' τη μια μεριά των Τούρκων έφτασε μέχρι την απανθρωπιά και το έγκλημα. Κι έρχεται η πέμπτη ομάδα με τα κομμάτια της καθημερινότητας. Απ' τη συνηθισμένη καθημερινή ζωή, με τους απλούς ανθρώπους της, τα βάσανα και τα ντέρτια της. Εδώ θα μας συγκινήσει η απλότητα, η αλήθεια της ζωής. Τέλος, στους «Ιστορικούς φακέλους», θα βρούμε σκηνές απ' τη ζωή και τη δράση των γιατρών και το ρόλο τους στη ζωή των συνανθρώπων τους που είναι και κοινωνικός και πολύπλευρος. Ο Κ. Χρυσάνθης θα πρέπει σαν γιατρός να έχει πολλούς τέτοιους φακέλους στα συρτάρια του.

Το κύριο χαρακτηριστικό στο διήγημα του Κ. Χρυσάνθη, είναι η βαθιά του ψυχογράφηση. Ο συγγραφέας ξέρει σε βάθος την ανθρώπινη ψυχή, ψυχολογεί τους ανθρώπους του βαθιά και φτιάχνει τους χαρακτήρες τους. Ανατόμος αληθινός, ερευνά τις μύχιες γωνιές τους και δίνει ολοκληρωμένους τύπους. Σμάρι βουερό βουί' ζουν γύρω οι ήρωές του και μας συγκινούν οι μικρές ή μεγάλες στιγμές της ζωής τους απ' τις οποίες παίρνουν και τούτοι τις διαστάσεις τους. Το μικρό σύντομο διήγημα είν' απ' τα δύσκολα είδη της πεζογραφίας μας. Δεν προφταίνεις να δώσεις σε βάθος το θέμα σου ούτε να σκιαγραφήσεις του ήρωές του. Ο Τσέχοφ έδωσε υποδειγματικά τέτοια διηγήματα. Κι υπάρχει πάντα ο κίνδυνος της απλής θεματογραφίας. Όμως, ο Χρυσάνθης ξεπερνά εύκολα με το ταλέντο που διαθέτει τους κινδύνους και δίνει άρτιο, σύντομο διήγημα. Οι αρετές του πεζογράφου αναπτύσσονται σ' όλο το μέγεθος. Μα θα βρούμε παντού και τον ποιητή. Σ' οποιαδήποτε σελίδα κι αν ανοίξουμε.

Ένα άλλο στοιχείο είναι η τραγικότητα. Κυριαρχεί σ' όλες τις σελίδες. Δε θ' ανθίσει το γέλιο, η χαρά, το φως, η γλύκα. Μόνο η ελπίδα ριζώνει και θερειύει καθώς τρέφεται με το αίμα των ψυχών. Η ατμόσφαιρα είναι γιομάτη από ηρωισμό και εγκαρτέρηση, όπου δεν τήνε πνίγει ο πόνος και το δάκρυ. Στο διήγημα της σελ. 90 ανεμίζει μια σημαία παραφροσύνης. Κι είναι πολλές οι στιγμές που ο Χρυσάνθης οδηγεί την ψυχή μας με το λόγο του πέρ' απ' το ανθρώπινο. Πιστεύουμε πως το διήγημα του Κ. Χρυσάνθη είν' αληθινά υποδειγματικό. Βαθιά ανθρώπινο, προβάλλει τους αγώνες του ταπεινού ανθρώπου για τη λευτεριά, για τα υπαρξιακά του προβλήματα, δίχως νάχει θέση πουθενά η μεταφυσική. Στο βάθος όλων των διηγημάτων κινεί μια τραγωδιακή υφή που δίνει τη γεύση άλλοτε της πίκρας κι άλλοτε το λυτρωμό.

Γιατί όλα τα διηγήματα του Κ. Χρυσάνθη έχουν στόχο τη λύτρωση από κάτι που τυραγνάει τον άνθρωπο. Αληθινά χαλκέντερος ο συγγραφέας, έχει δώσει πνευματικούς καρπούς απ' όλα τα είδη του λόγου.

Σήμερα είναι ένας απ' τους κορυφαίους της Κυπριακής Λογοτεχνίας. Τον διακρίνει σαν πνευματικό άνθρωπο η ευαισθησία και η συνέπεια, ήθος ανθρωπιάς και καλωσύνης κι η φινέτσα του αληθινού λογοτέχνη.

ΔΗΜ. ΖΑΔΕΣ

(«Η Σημερινή», 11 Ιουν. 1988)

ΕΝΑ ΠΑΙΔΑΚΙ ΜΕ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ

Ο καταξιωμένος λογοτέχνης Κύπρος Χρυσάνθης κυκλοφόρησε προς το τέλος του περασμένου χρόνου μια συλλογή οκτώ διηγημάτων του με τον τίτλο «Ένα παιδάκι με κυκλάμινα». Ο μικρός τόμος των 64 τόσων σελίδων είναι αφιερωμένος στη Μαίρη και τον Πάτροκλο Σταύρου και έχει εκδοθεί από τον Ελληνικό Πνευματικό Όμιλο Κύπρου. Χαρακτηριστικός είναι ο υπότιτλος του βιβλίου: «*Συμβάντα από την Κύπρο*». Πραγματικά το περιεχόμενο των διηγημάτων του βιβλίου αναφέρεται σε γεγονότα και καταστάσεις του νησιού μας και μάλιστα της πιο πρόσφατης εποχής.

Ο πεζογράφος Χρυσάνθης έχει την ιδιότητα να ζεί και να κινείται μέσα σ' ένα ευρύτερο φάσμα κοινωνικών, πολιτιστικών και επιστημονικών εκδηλώσεων, συλλαμβάνει εύκολα μηνύματα και ανθρώπινες συγκινήσεις και ξεχωρίζει το καίριο από το επίκαιρο και φευγάλο. Ακούει τον ανθρώπινο πόνο και ερμηνεύει με τα μάτια της ψυχής την πίκρα των κακών ημερών της μικρής μας Πατρίδας. Γι' αυτό μεταφέρει στο χαρτί εκείνα που αγγίζουν τις καρδιές! Όλοι έχουμε ζήσει το δράμα των ιδιαίτερων περιπτώσεων που μας βασανίζουν συνεχώς: το δράμα των χιλιάδων προσφύγων μας, την πληγή που χρονίζει των αγνοουμένων μας, το μαρτύριο των όσων δεν γνωρίζουν πού βρίσκονται τα κόκκαλα των αγαπημένων τους. Όλοι θυμόμαστε τους σκοτωμούς των αγωνιστών της ΕΟΚΑ, τις πονηριές των Άγγλων, τα όσα μοίρασαν Έλληνες και Τούρκους μετά από χρόνια ειρηνικά και ευτυχισμένα. Όλα αυτά τα ζει και ο Χρυσάνθης, μ' ένα δικό του ξεχωριστό τρόπο και μας τα δίνει μέσα από τα διηγήματά του.

Ο Πεζογράφος έχει το χάρισμα να δημιουργεί κάθε φορά το κατάλληλο κλίμα, να παίρνει μόνο όσα χρειάζονται για να στήσει την πλοκή και να δώσει με τέτοιο τρόπο τα γεγονότα ώστε να ανελλίσσεται φυσικά και αβίαστα η δράση των προσώπων και να συγκινεί έτσι τον αναγνώστη. Μ' αυτό τον τρόπο στην «*Αναζήτηση*», πούναι το πρώτο του διήγημα, ο συγγραφέας δίνει μόνον όσα χρειάζονται για να νιώσει ο αναγνώστης τον πόνο του πατέρα του «*αγνοούμενου*» παιδιού, από τις πρώτες στιγμές της αναζήτησής του μέχρι και σήμερα που έχουν χρόνια. Τρελλαινείται και με τη σκέψη του μάταιου του γυρισμού ο οποιοσδήποτε αναγνώστης. Πόσο πιο πολύ ο άτυχος πατέρας!

Στις σκληρές μέρες της εισβολής ολόκληρα χωριά ξεκληρίστηκαν. Μέσα στο γενικό κλίμα του τρόμου και του επερχόμενου θανάτου η έγνοια για τη σωτηρία των παιδιών. Πίσω μένουν μερικές γερόντισσες να στέλνουν κυκλάμινα στα εγγόνια τους που θα γλυτώσουν. Από το διήγημα αυτό πήρε και τον τίτλο ο τόμος: «*Ένα παιδάκι με κυκλάμινα*».

Οι συγκρούσεις Ελλήνων και Τούρκων έχουν και την ανθρώπινη πλευρά που συμβαδίζει πολλές φορές με τις καρδιές των ανθρώπων αλλά με το παράλογο. Στο διήγημα «*Η μάχη στο σταυροδρόμι του Αγίου Παύλου*», όπου έγιναν πολύνεκρες συγκρούσεις, τα πιο πολλά θύματα ήταν οι γάτοι της γειτονιάς. Στη γραμμή αντιπαράταξης οι Τούρκοι από την Τουρκία δεν έχουν κανένα ενδοιασμό στο να ξεκάνουν όποιους απλώνουν χέρι συνεννόησης και αδελφωσύνης, Έλληνες και δικούς τους. Ένας Ελληνοκύπριος και ένας Τουρκοκύπριος εκτελέστηκαν εν ψυχρώ από τα Μεχμετζίκ που τους παραφύλαξαν όταν πήγαν να ανταλλάξουν τσιγάρα. Μπερδευτήκανε τα πτώματα στην ταφή. Τίτλος του διηγήματος: «*Αλλάξανε τους νεκρούς*». Είναι όμως και οι χρόνοι που ήλθαν με την τουρκική εισβολή και έδωκαν την ευκαιρία να εκδικηθούν ορισμένοι Τουρκοκύπριοι άλλους Ελληνοκυπρίους πούκαναν μερικές ατιμίες. Μαζί με τους εισβολείς οι Τουρκοκύπριοι ξέχασαν τις παλιές καλές μέρες, θυμήθηκαν μόνο τις λίγες κακοσημαδιές και σκόρπισαν θανατικό και ατιμίες.

«Όμως γελάστηκαν ότι θα γινόντουσαν κύριοι του τόπου τους. Οι Τούρκοι από την Τουρκία δε χωράτευαν. Πολλοί Τουρκοκύπριοι αναγκάστηκαν να δουλεύουν στις βάσεις για ένα κομμάτι ψωμί. Εκεί συναντήθηκαν ο Αντρέας και ο γυιός του Αρίφ, θυμήθηκαν τα παλιά, είπε ο Αντρέας ναρθεί η ώρα του γυρισμού να πάνε στο χωριό τους.

— Εσείς να! Εγώ όχι», είπε ο γυιός του Αρίφ.

— Γιατί εσύ όχι;

— Γιατί εμένα πρέπει να με κρεμάσουν από σειρά δέντρα, πάνω στα ίδια που κρέμασα τους συγχωριανούς μας Ρωμιούς. Εδώ στο στήθος έχω το κρίμα τους. Εδώ μέσα κάθε βράδυ με χτυπάνε οι κλώνοι και τα κρεμασμένα ποδάρια».

Και χωρίσαμε χωρίς τους συνηθισμένους τρόπους. Ένα μαύρο βούχο έπεσε ανάμεσα μας.» Τίτλος του διηγήματος: «Ο γιος του Αρίφ».

Ο πρόσφυγας που γέρασε στις ελεύθερες περιοχές, ένα όνειρο έχει στο μυαλό του. Να γυρίσει στη μάνα του που τον περιμένει στο Μπέλλα-Πάις. Να πάει εκεί για να περιποιηθεί τα λουλούδια του τάφου της. Μόλις τελειώσει η άδειά του, θα γυρίσει. Ούτε πως ήλθανε Τούρκοι στο νησί. Ο γέροντας πρόσφυγας θα γυρίσει στο Μπέλλα-Πάις να δει τη μάνα του, μόλις λήξει η άδειά του. Τίτλος του διηγήματος: «Η μάνα του πρόσφυγα».

Τα δύο άλλα διηγήματα «Τα διπλότυπα και η Φρόσω» και «Στα χρόνια του ξεσηκωμού» αναφέρονται στα χρόνια του εθνικοαπελευθερωτικού μας αγώνα. Όλοι πήραν μέρος στον αγώνα εκείνο, ο καθένας με τον τρόπο του. Όλα έγιναν στον αγώνα εκείνο από τα πιο υψηλά μέχρι τα πιο ευτελιστικά. Οι άνθρωποι δεν μπορούν ν' απαλλαγούν εύκολα από τους εαυτούς των, που τους κουβαλάνε πάντα μαζί τους. Οι πράξεις τους πάντα σε συμφωνία με τα όσα κρύβει ο πιο κρυφός εαυτός τους.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης αγγίζει τον άνθρωπο του τόπου μας όχι στους ώμους ή στα μαλλιά αλλά και στις σκέψεις και στα συναισθήματά του, ξύνει τις πληγές του, ανασαίνει την πίκρα του και θρηνεί τις κακοτυχίες και τα δράματά του. Πάνω απ' όλα τον νιώθει ως Έλληνας και συμπατριώτης του, με ανοιχτή καρδιά για όλους τους δυστυχημένους του τόπου, με πνεύμα ξύπνιο και όρθιο ενάντια σ' όλες τις δυσκολίες των δίσεκτων καιρών. Γι' αυτό και πετυχαίνει να μας συγχινεί με τα διηγήματά του.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

(«Ραδιοπρόγραμμα»)

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ευθύνη (΄Αθήνα), Φιλολογική Στέγη (Πειραιάς), Περίγραμμα (΄Ηλιούπολη), Δαυλός (΄Αθήνα), Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη), Soviet Literature (Μόσχα), Ναυτική ΄Ελλάς (΄Αθήνα), Νέα ΄Εποχή (Λευκωσία), Αιολικά Γράμματα (Καλλιθέα), Πνευματική Ζωή (Καλλιθέα), Στερεά ΄Ελλάς (Νέα Φιλαδέλφεια), Σμύρνα (Νέα Σμύρνη), ΄Ηώ (Κορυδαλλός), ΄Υγεία (Λευκωσία).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ: 'Οκτωβριανά Χρυσάνθεμα, Λευκωσία 1988

Κ. ΜΗΤΣΑΚΗΣ: Σημεία αναφορᾶς, 'Αθήνα 1987.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: 'Από τὴν 'Ιστορία τῆς Κυπριακῆς 'Ιατρικῆς, β' ἔκδ., Λευκωσία 1988.

ΓΕΩΡΓΗ ΔΙΑΠΟΗ: Τὸ ὄγδο φωνῆεν, 'Αθήνα 1988.

Ε.Ν. ΜΟΣΧΟΥ: Μῦρο καὶ δάκρυα, 'Αθήνα 1988.

ΖΑΧΟΥ ΣΑΜΟΛΑΔΑ: Τέχνη, θρησκεία καὶ πολιτική, Θεσσαλονίκη 1988.

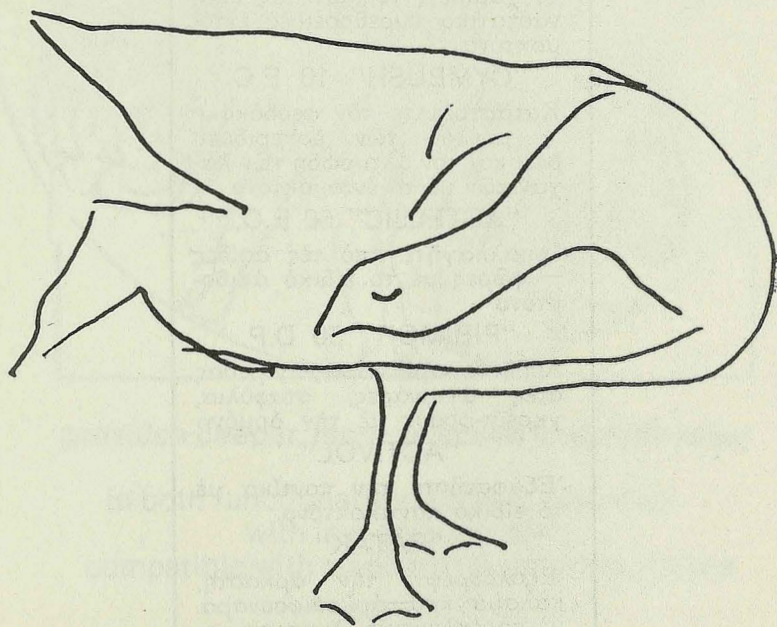
ΡΗΝΑ ΚΑΤΣΕΛΛΗ: Ξενιτεία, Λευκωσία 1988.

ΑΧΙΛΛΕΑ ΛΥΜΠΟΥΡΙΔΗ: 'Ο τεχνολογικὸς πολιτισμὸς στὴ ζωὴ τῶν Κυπρίων, Λευκωσία 1988.

MIGUEL CASTILLO DIDIER: Notas sobre el teatro de Kazantzakis, Caracas 1987.

Β.Η. ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ: 13 ἔκδοχες γιὰ τὸ στίγμα καὶ 8 παραινέσεις, Αθήνα 1988.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Δημῶδης ἰατρικὴ τῆς Κύπρου - Σύμμεικτα, Λευκωσία 1988.



Σχέδιο: Χριστόφορου Σάββα



Plant
Protection
Division

ΓΕΩΡΓΟΙ!

Καταστρέψετε τὰ χόρτα στους κήπους σας με τὸ ζιζανιοκτόνον ἔπαφης.

"GRAMOXONE"

Ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὰ χόρτα τῶν ΠΑΤΑΤΩΝ με τὸ εἰδικὸ ζιζανιοκτόνο

"GRAMONOL"

Καταπολεμῆστε τὲς Στάκτες στὰ λαχανικά καὶ στὰ δένδρα σας με

"MILCURB super"

ἢ **"NIMROD"**

Ἐξολοθρέψετε τὰ σιρηθίδια τῶν λαχανικῶν με τὸ χαμηλῆς τοξικότητος ἔπαναστατικὸ πυρεθροειδὲς ἔντομοκτόνο

"CYMBUSH" 10 E.C.

Καταστρέψετε τὸν ψευδόκοκο — μυελὸν τῶν ἔσπεριδοειδῶν καὶ τὸν ἀλευρώδη τῶν λαχανικῶν με τὸ ἔντομοκτόνο

"ACTELLIC" 50 E.C.

Ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὲς ἀφίδες — ψῶρες με τὸ εἰδικὸ ἀφιδοκτόνο

"PIRIMOR" 50 D.P.

Αὐξῆστε τὴν παραγωγή σας στὲς ἀγκινάρες, σταφύλια, γκρέϊπ-φρουτ με τὴν ὁρμόνη

"ACTIVOL"

Ἐξαφανῆστε τὴν ποντίκα με τὸ εἰδικὸ ποντικοκτόνο.

"RATAK"

Ἐξολοθρέψτε τὴν ἄρκαστη, καλαμάγκρα—ἀρκοσιφούναρα με τὸ ἐκλεκτικὸ, διασυστηματικὸ ζιζανιοκτόνο

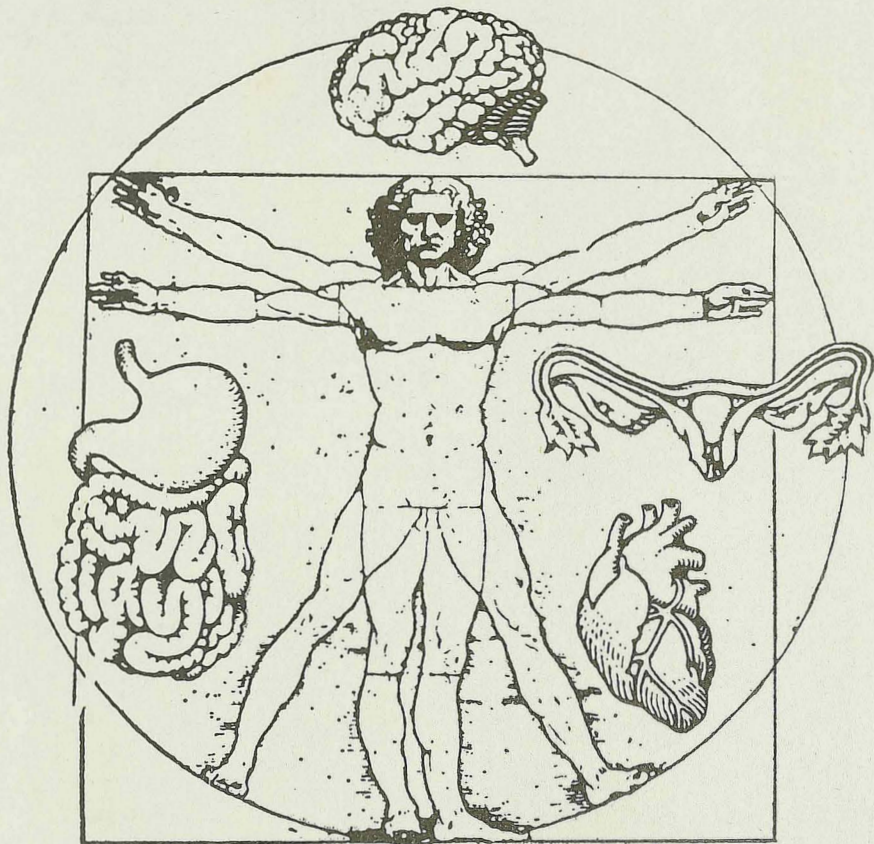
"FUSILADE"

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic



provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth
Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

η μπύρα σας... **ΚΕΟ**

